

AVDELING FOR HELSE OG SOSIALFAG

MASTERGRADSOPPGAVE I SAMFUNNSARBEID

NABOSKAP I UTSATTE BOOMRÅDER

Høgskolen i Bergen, Institutt for vernepleie og sosialt arbeid
Mastergradsstudium i samfunnsarbeid (MASA 400/600)

Anne Line Grimen
Mars 2011

FORORD

Mastergradsstudiet har gitt meg en spennende fordypning i et fagfelt jeg har arbeidet med i lang tid. Jeg har blitt langt bedre kjent med bomiljøet på Slettebakken og med beboerne der. Ikke minst har det vært spennende å komme så tett på beboernes kontaktpersoner i dette boområdet. Kvinnene jeg intervjuet i prosjektet mitt er flotte og fascinerende personer som gjør en imponerende innsats i bomiljøet, selv om de sakens har sitt å stri med også i sin egen hverdag.

Studiet i seg selv har vært en lærerik opplevelse med rikelig faglig påfyll og mange nye og fine bekjentskaper. Det har vært godt å ha medstudenter å støtte seg til under arbeidet med oppgaven, spesielt har Gunn Indrevær og Hilde Eliassen gitt meg god oppbacking undervegs. Det samme har også mine to veiledere Kjell Underlid og Kjell Henriksbø gjort, ved tålmodig å følge mine bestrebelser med gode tilbakemeldinger og oppmuntringer. Også på hjemmebane har jeg hatt fine støttespillere, spesielt har Sissel og Kristine hjulpet meg i havn med denne oppgaven. Takk til dere alle!

Bergen, 21. mars 2011
Anne Line Grimen

SAMMENDRAG

Nabolagets inkluderende kapasitet påvirkes i dag av et spenningsfelt mellom svekket grunnlag for sosiale bånd i lokalsamfunnet, og økte forventninger til nabolaget som integrerende arena for utsatte grupper. Med utgangspunkt i et sosialt og kulturelt sammensatt boområde på Slettebakken har jeg intervjuet syv aktive representanter for beboerne om deres erfaringer med eget bomiljø. Studien etterspør beboerrepresentantenes opplevelse av egen rolle i boområdet, samt hvordan de bidrar til inkludering i nabolaget. Hensikten med studien er å utforske dette bomiljøets kapasitet som arena for integrasjon av vanskeligstilte grupper, og beboernes muligheter for å kunne skape et støttende fellesskap for seg og sine naboer.

Begrepene *empowerment* og *sosial kapital* er valgt som analytiske verktøy i studien. Narrativ tilnærming med kvalitativ intervjuundersøkelse vektlegger beboernes egne fortellinger om hverdagsliv i boområdet. Denne tilnærmingen har gitt en rekke små fortellinger med innblikk i holdninger og handlingsmønstre hos beboerrepresentantene. Den har også gitt omriss av to større og høyst ulike fortellinger. Den ene handler om et ”annerledesland” med spennende kulturmøter der sterke personligheter verner om lokalt fellesskap. Den andre handler om et sterkt ytre press med omveltninger og store belastninger som er i ferd med å ta kontrollen ut av hendene på dem som forvalter det sosiale limet i området. Funnene viser at beboernes kontaktpersoner bygger opp god handlingskompetanse og støttende sosiale nettverk både på egne og bomiljøets vegne. De viser også tydelig at kontaktpersonene trenger bedre rammevilkår for å kunne ivareta denne funksjonen videre fremover.

ABSTRACT

The inclusive capacity of the neighbourhood is affected today by a tension between weakened basis for social cohesion in local communities, and higher expectations as integrative arena for vulnerable groups. On the basis of a socially and culturally complex living area at Slettebakken, I have interviewed seven active representatives of residents about their experiences with their own living environment. The study requested the resident representatives perception of their own role in the neighbourhood, and how they contribute to social inclusion there. The purpose of this study is to explore the capacity of this neighbourhood as an integrative arena for disadvantaged groups, and the residents possibilities to create supportive networks for themselves and their neighbours.

The concepts of empowerment and social capital has been chosen as analytical tools in the study. Narrative approach with qualitative interviews focuses on the residents' stories about everyday life in the living area. This approach has given a series of small stories with insight into the attitudes and behaviour patterns of resident representatives. It also gave an outline of two larger and very different stories. One is about a special place with exciting cultural meetings where strong personalities protect the social cohesion of the community. The second is about a strong external pressure of upheaval and large loads that are about to overpower those who try to protect the community and its social glue. The findings show that residents' representatives build good action skills and supportive social networks, both on their own behalf and on behalf of their living area. They also show clearly that the representatives need better conditions to carry out this function in the future.

1. INNLEDNING	7
1.1 Nabolaget som integrasjonsarena	7
1.2 Boområdet på Slettebakken.....	9
1.3 Beboerorganisering og kontaktpersoner.....	11
1.4 Målsetting og problemstilling	11
1.5 Oppgavens oppbygging.....	12
2. NABOLAGET SOM ARENA FOR INTEGRASJON.....	13
2.1 Rammevilkår i endring.....	14
2.1.1 Samfunnsendringer og desintegrasjon.....	14
2.1.2 Boligpolitisk utvikling.....	16
2.2 Bærekraftige bomiljø.....	17
2.3 Bomiljøet på Slettebakken.....	19
3. BOMILJØ OG SAMFUNNSARBEID	22
3.1 Samfunnsarbeid i bomiljøet	22
3.2 Sentrale analytiske begrep	25
3.2.1 Empowerment.....	25
3.2.2 Sosial kapital og støttende nettverk	29
4. METODE	32
4.1 Min forforståelse	32
4.2 Valg av metode.....	34
4.2.1 Kvalitativ tilnærming	34
4.2.2 Fokus på fortellingsform	36
4.2.3 Strategisk utvalg av respondenter	37
4.3 Gjennomføring av undersøkelsen.....	38
4.3.1 Presentasjon av respondentene	38
4.3.2 Intervjuundersøkelsen.....	39
4.3.3 Analyse av intervjumaterialet.....	40
4.4 Metodiske refleksjoner	41
4.4.1 Rollen som forsker i eget arbeidsfelt	42
4.5. Etske betraktninger	43
5. KONTAKTPERSONENES FORTELLINGER.....	45
5.1 Nabolaget som integrasjonsarena	46
5.1.1 Slettebakken noen tiår tilbake.....	46
5.1.2 Nettverk og sosial støtte.....	47
5.1.3 Økende kulturelt mangfold	54
5.1.4 Økte belastninger i boområdet	56
5.2 Engasjement og empowerment.....	59
5.2.1 Handlekraft og handlingskompetanse	60
5.2.2 Drivkraft og motivasjon.....	65
5.3 Inkluderende prosesser og sosial kapital.....	71
6.REFLEKSJON OG KONKLUSJONER	86
6.1 Samfunnsarbeid i utsatte boområder	87
6.1.1 Å bygge et bærekraftig bomiljø	87
6.1.2 Videre forskning	91
6.3 Boligpolitiske implikasjoner	93
6.4 Konklusjoner.....	97
REFERANSELISTE	99

1. INNLEDNING

1.1 Nabolaget som integrasjonsarena

Ideen til masteroppgaven bygger på mange års bomiljøarbeid i sosialt utsatte boområder. Jeg er opptatt av hvordan nabofellesskap kan styrkes og vedlikeholdes i slike nabolag. Med nabofellesskap tenker jeg her på handlinger og holdninger naboer imellom, som kan gi samhold, inkludering og en følelse av å høre til i nabolaget. Spesielt er jeg opptatt av lokale ildsjeler og deres rolle i å bidra til godt naboskap. Det å bli gjenkjent og akseptert, å kunne finne støtte når det trengs, eller kunne slå av en prat med dem man treffer kan være eksempler på fellesskap og samhold. Tilgang på slik sosial støtte i bomiljøet ser jeg som en viktig basis for å kunne inkludere vanskeligstilte beboergrupper i lokalsamfunnet.

På arbeidsplassen min i Bergen kommune er vi i gang med et områdeutviklingsprosjekt knyttet til de ca 500 kommunale boligene på Slettebakken; *Slettebakkenprosjektet*. En kommunal levekårsundersøkelse fra 2008 viser at dette boområdet har opphopning av en rekke indikatorer for lave levekår. Konsentrasjon av kommunale boliger med prioritert tildeling til særlig vanskeligstilte og flyktninger, har gitt en beboersammensetting i rask endring mot et kulturelt og sosialt sammensatt bomiljø. Området er blitt mer sårbart, med økende antall konflikter mellom ulike beboergrupper og bekymring blant områdets foreldre og blant kommunale tjenesteytere for oppvekstmiljøet. Det er et relativt lite boområde, men slik jeg ser det har det typiske trekk som går igjen i områder med høyt innslag av vanskeligstilte grupper i større norske og skandinaviske byer.

Som boligsosial rådgiver hos kommunens boligforvalter og prosjektleder for Slettebakkenprosjektet har jeg nær kontakt med boområdet og dets aktører. Det kommunale boområdet på Slettebakken er studiefelt for masteroppgaven.

Nabolag er for meg et spennende utgangspunkt for samfunnsarbeid. Her er mye av grunnlaget for menneskelig fellesskap og sameksistens dannet gjennom tidene. Båndene som binder oss sammen som samfunn styrkes eller svekkes i den daglige omgangen mennesker i mellom.

Nabolaget som integrasjonsarena har de siste tiårene vært utsatt for motstridende utviklingsprosesser slik jeg ser det. Generelle samfunnsendringer svekker lokalsamfunnets betydning som sosial arena. Samtidig har vi i Norge hatt en rekke boligpolitiske endringsprosesser som øker forventningene til nærmiljø og nabolag som inkluderende arenaer. I utsatte storbyområder er der et raskt økende sosiokulturelt mangfold, som gir stor brytning i holdninger, verdier og forventninger til det å dele bomiljø og hverdagsliv med andre.

Når jeg går tettere inn dette utsatte boområdet og betrakter møtene mellom ulike livsstiler og kulturer, finner jeg litt andre utviklingstrekk enn i storsamfunnet ellers. Jeg finner et sårbart miljøe med sparsomme ressurser og engasjement under sterkt press. Men også spennende møter i tid og rom, der tradisjoner brytes mot hverandre på litt andre måter enn i andre nabolag.

I norske storbyer er det i dag som oftest kommunale utleieboliger som tilbys vanskeligstilte i første omgang. For mange blir dette tilbudet av mer varig karakter. I tråd med boligsosiale reformer prioriteres i økende grad tildelig til personer med omfattende sosiale og helsemessige problemer i kommunale leiegårder eller - borettslagsleiligheter. Begge disse boligtilbudene er kollektive boformer med mange fellesfunksjoner og felles bruksarealer som stiller store krav til å ivareta godt naboskap.

Parallelt bosetter kommunene også årlig nye grupper flyktninger og asylsøkere i den samme kommunale boligmassen. Denne plasseringen får også gjerne en del års varighet. Flyktningene bosettes dels direkte fra FNs flyktningleirer, dels fra asylmottak, eller direkte som familiegjenforening. I sin situasjon som nye flyktninger i landet, mangler disse beboerne erfaring og forutsetninger for å finne ut av tilværelsen i norske boområder på egenhånd. Dette er ofte barnerike familier, med barn som får sitt oppvekstmiljø i de kommunale boområdene.

Både flyktningene og de vanskeligstilte beboergruppene for øvrig trenger oppfølging i lokalmiljøet for å kunne ivareta sin tilværelse som selvstendig beboer i et ordinært boområde. I de senere årene er det bygget opp egne oppfølgingstjenester for ulike beboergrupper i kommunene, som gjør en verdifull innsats. Oppfølgingsbehovet er imidlertid omfattende og ressurskrevende, og er på langt nær tilstrekkelig til å ivareta alle som trenger slik støtte. For meg ser det ut til at det ikke stilles tilstrekkelig spørsmål ved effekten på lokalmiljøene som integrasjonsarena for en voksende gruppe vanskeligstilte. Forventningene til lokalmiljøene som integrasjonsarena er ikke konkret formulert, i forhold til hvilke ressurser og kvaliteter som er nødvendige for at de skal kunne oppfylle en slik integrerende funksjon.

1.2 Boområdet på Slettebakken

Området Slettebakken / Landås har ca 500 kommunale utleieboliger i et relativt konsentrert område. Boligene tildeles vanskeligstilte på boligmarkedet, som av sosiale, helsemessige og økonomiske grunner har problemer med å skaffe seg egen bolig. Tildelingskriteriene er strammet inn det siste tiåret, og rettes i økende grad mot personer med omfattende problemer, ofte i forhold til rus, psykiatri, kriminalitet. En årlig kvote tildeles flyktninger og asylsøkere. Denne siste gruppen utgjør i dag ca 45 % av beboerne i det kommunale boområdet på Slettebakken. De kommunale boligene skal være en midlertidig hjelp i en vanskelig situasjon, slik at leietakere som etter hvert kommer ut av sine økonomiske / sosiale problemer ikke får fornyet leiekontrakten.

Det har de senere årene vært en bekymringsfull bomiljøutvikling på Slettebakken. Miljøet har tidligere hatt et stabilt preg, og et stort sett positivt omdømme, med unntak av et mindre område med høy sosial problembelastning. Boområdet gjennomgår nå et relativt raskt og destabiliserende generasjonsskifte, der en høy andel eldre etter hvert skiftes ut med vanskeligstilte boligsøkere, og større barnefamilier (flyktninger). Flere offentlige instanser uttrykker bekymring for oppvekstmiljøet. Bomiljøkartleggingen som ble foretatt i forbindelse med igangsettelsen av Slettebakkenprosjektet, peker på oppvekstmiljø og på avstand mellom etniske grupper som de største bekymringene i området. Bergen Bolig og Byfornyelse (BBB) som forvalter boligene registrerer økende konfliktnivå, forsøpling og

hærverk. Beboerne mangler i dag gode møteplasser og tilrettelagte fellesarealer, samtidig med at bygninger og utearealer er nedslitt. De mangler også ofte forutsetninger for å kunne benytte seg av mulighetene som er tilrettelagt gjennom blant annet ulike idrettshaller i nærområdet.

Det sosiale livet i boområdet består av en rekke mindre bomiljø knyttet til de enkelte gatene og oppgangene i området. Kontaktpersoner blant beboerne har sitt virke først og fremst i sitt eget nære miljø, og dernest som samarbeidspartnere i områdeutvikling for hele det kommunale boområdet. Jeg vil belyse det sosiale livet her blant annet ut fra en tid / rom - dimensjon, som et nedslagsfelt både for historiske og kulturelle brytninger.

Dagens integrasjonsideologi forutsetter etter min mening et samfunn som ikke lenger eksisterer, vi må tilbake til 1950-70 tallet i Norge for å finne igjen den type tette og inkluderende nabolag. Det finnes likevel elementer av slike tette miljø med en mer kollektivt orientert bokultur på Slettebakken. Jeg finner også lignende kollektive elementer i mange av innvandrerulturene i området.

Jørgensen (2005) forteller om bomiljøet i ”barakkene” på Landås – enkle nødsboliger i dette området på femtitallet, der felles skjebne ga felles utgangspunkt. Hun viser oss et miljø der samspillet favnet store og små til sosial utfoldelse både i og mellom husene. Familie og naboer samlet seg når lokale begivenheter skulle markeres. Her var det sosiale limet sterkt, og båndene mange i nabolaget. Samtidig blir det tydelig at barn som beveget seg utenfor området, møtte hån fra bedrestilte barn, med tilrop som ”barakkunger”.

Det å samle familien når det gode liv skal nytes, er også flyktningfamilienes prioritering på Slettebakken i dag. De etterspør gjerne aktiviteter og tilstelninger der generasjonene kan samles, og fyller ofte leilighetene med slekt og venner i dagliglivet. Ikke alltid til like stor begeistring for sine nordiske naboer, som i mellomtiden har utviklet et mer ”fredselskende” gemytt rundt hjemstedet. Den mellomliggende tiden har gitt oss her nord den vanen å nyte det gode liv i fred og ro, hver for oss, etter individuell smak og behag. Bortsett fra farger og lydbilder, ville Slettebakkens barakkunger kanskje kjent seg bedre igjen hos mange av dagens flyktningfamilier, enn hos sine egne etterkommere?

1.3 Beboerorganisering og kontaktpersoner

Husleielovens § 6, sier at i eiendommer med mer enn fire utleieenheter har beboerne mulighet for å velge en tillitsvalgt som skal representere alle beboerne i forhold til huseier. Vervet kan gjelde for ett år av gangen. Huseier skal møte tillitsvalgte og få tilbakemeldinger på beboernes behov og ønsker vedrørende eget bomiljø. Denne formen for organisering fungerer følgelig mer som et samarbeidsforum, til forskjell fra tradisjonell organisering i egen leieboerforening, der det er snakk om parter som møtes rundt et forhandlingsbord.

BBB gjennomfører årlig beboermøter med valg av kontaktpersoner i boområdene. Hensikten er å fremme kommunikasjon og samarbeid om bomiljøet mellom leietakerne og huseier, og å gi leietakerne innflytelse og medansvar for eget bomiljø. Kontaktpersonene formidler informasjon, spørsmål, klager og ønsker mellom beboerne og BBB. De organiserer dugnader og ryddeaksjoner, har et øye med fellespliktene, og er gjerne aktive i forhold til tilstelninger og aktiviteter i bomiljøet. BBB organiserer årlig opplæringstilbud og temasamlinger for representantene.

Slettebakkenprosjektet har ca 20 kontaktpersoner samlet i et arbeidsutvalg. BBBs bomiljøkoordinator for dette boområdet er kontaktpersonenes nærmeste samarbeidspartner, og skal være tilgjengelig og følge opp henvendelser fra disse representantene.

1.4 Målsetting og problemstilling

Jeg mener nabolagets kapasitet som integrerende arena for vanskeligstilte grupper er et tema det er viktig å få frem mer kunnskap om. Det samme gjelder motivasjonen og drivkraften bak lokale ildsjeler, som sentrale agenter i disse integrerende prosessene. I sosialt utsatte boområder vil utfordringene og forventningene til engasjerte beboere være ekstra krevende. Det vil være behov for god kunnskap og kapasitet til å følge opp lokale representanter i slike nabolag. Spesielt ønsker jeg å løfte frem forståelsen og erfaringen om dette temaet hos beboernes kontaktpersoner i boområdet. Det er videre mitt ønske å finne kunnskap som kan overføres til tilsvarende boområder, og være et bidrag til boligsosialt arbeid generelt.

Problemstillingen i masterprosjektet har dermed fått en tredelt utforming;

- Hvordan opplever beboerkontaktene bomiljøet på Slettebakken?
- Hvordan opplever beboerkontaktene sin egen rolle og funksjon i nabolaget?
- Hvordan bidrar kontaktpersonene til inkludering i nabolaget?

Jeg har gjennomført en kvalitativ intervjuundersøkelse med syv kvinner på Slettebakken, med ulik etnisk og sosial bakgrunn. De er kvinner i forskjellig alder, med det til felles at de har, eller har hatt barn som vokser opp i miljøet her. Fire av kvinnene har norsk bakgrunn, en av disse er samboer med en afrikansk flyktning. Tre av kvinnene er flyktninger fra afrikanske og søramerikanske land. Kvinnene er alle enten kontaktpersoner eller på annen måte engasjerte i bomiljøets aktiviteter. Jeg har supplert undersøkelsen med gjennomgang av aktuell forskning innen prosjektets tema, og med data fra en bomiljøundersøkelse knyttet til de kommunale boligene i Bergen de senere årene (Norconsult 2003). Funnene i undersøkelsen har jeg deretter drøftet ut fra prosjektets problemstillinger.

I etterkant av masterprosjektet ønsker jeg å bruke kunnskapen i det videre arbeidet med områdeutvikling på Slettebakken i samarbeid med kontaktpersonene, som der er sentrale aktører i utviklingsarbeidet.

1.5 Oppgavens oppbygging

Kapittel 1 gjør rede for oppgavens tema og problemstilling, viser studiefelt og beskriver systemet med beboerorganisering, og valg av forskningsprosjekt for å belyse problemstillingen; kvalitativ intervjuundersøkelse av kontaktpersoner i bomiljøet ut fra en narrativ tilnærming.

Kapittel 2 utdyper oppgavens tema, og gjør rede for utviklingstrekk som endrer vilkårene for beboerengasjement og for nabolagets integrerende kapasitet, ut fra tidligere forskning innen oppgavens temafelt og problemstilling.

Kapittel 3 tar for seg boligsosialt arbeid i utsatte boområder i lys av fagfeltet samfunnsarbeid. Empowerment og sosial kapital presenteres som sentrale analytiske begrep i studien.

Kapittel 4 gir bakgrunn for prosjektets metodevalg, beskriver datainnsamling og - analyse, og tar opp etiske problemstillinger knyttet til denne undersøkelsen.

Kapittel 5 gjennomgår funnene fra intervjuundersøkelsen, som analyseres med utgangspunkt i studiens analytiske begrep. Kontaktpersonenes fortellinger om bomiljøet og egen rolle i miljøets inkluderende prosesser er sentrale aspekt her.

Kapittel 6 gir en mer overordnet oppsummering og drøfting av studien tema, med implikasjoner for samfunnsarbeid, for videre forskning og for boligpolitikk.

2. NABOLAGET SOM ARENA FOR INTEGRASJON

Jeg vil her trekke frem forskning som belyser tematikken i masterprosjektet mitt i forhold til inkluderende kapasitet og - prosesser i utsatte nabolag. Ulike forskere og forskningsprogram har belyst disse temaene de siste 10-15 årene, særlig knyttet opp mot flerkulturelle boområder og botilbud til bostedsløse. Forskningen suppleres her med rapporter og dokumenter som viser boligpolitisk utvikling de siste tiårene.

Avslutningsvis tar jeg med resultater fra kartleggingen av bomiljøet på Slettebakken, som ble gjennomført av Asplan Viak i 2009 i forbindelse med det kommunale områdeutviklingsprosjektet *Slettebakkenprosjektet* (2010-2012). Dessuten fra tilsvarende kartlegging for samtlige kommunale boliger i Bergen, gjennomført av Norconsult i 2003. Jeg supplerer denne bakgrunnsinformasjonen med egne erfaringer som prosjektleder for Slettebakkenprosjektet, og som boligsosial rådgiver hos Bergen Bolig og Byfornyelse KF.

2.1 Rammevilkår i endring

De siste par tiårene har det offentlige forventninger til fellesskap i nærmiljøet økt. Som alternativ til institusjonsbolig og til bostedsløshet, er oppmerksomheten dreiet mot lokalmiljøet som arena for å fange opp grupper med helsemessige og sosiale problemer, og gi dem mulighet til forankring i hverdagen. Parallelt har integrasjon av flyktninger vokst frem som en oppgave for nærmiljøet.

Botilbudet fra kommunen til de ulike gruppene som skal integreres i lokalmiljøet, er ofte en kommunalt eiet bolig i borettslag eller i kommunale leiegårder. Dette er kollektive boformer med felles fasiliteter og felles spilleregler. Særlig i utleieboligene der fellesfunksjonene er mange, stilles det store krav til å tilpasse seg et felles hverdagsliv. På samme tid har vi de siste tiårene sett en samfunnsutvikling der nærmiljøet får mindre betydning for den enkelte, der kollektive verdier skiftes ut med en mer individualistisk tenkning, og der et økende mangfold i væremåter utfordrer tradisjonelle former for sosialt samspill i lokalmiljøet.

2.1.1 Samfunnsendringer og desintegrasjon

På grunnlag av de siste tiårs samfunnsendringer setter Gullestad (2002) frem en tese som går ut på at;

”de materielle og organisasjonelle betingelsene for å utvikle mangetrådete sosiale bånd mellom medlemmer av ulike hushold i norske nabolag har endret seg dramatisk. De nåværende betingelsene ser ikke ut til å favorisere lokalt basert sosial tetthet, sosiale bånd, uformell informasjonsflyt, praktisk hjelp og sosial kontroll. Naboskapet som sosialt rom marginaliseres i konkurranse med sosiale nettverk på tvers av steder” (Gullestad 2002:229).

Hun sammenligner situasjonen med 1950-årene og mener at færre mennesker i dag har nære relasjoner til andre mennesker i nabolaget.

”Hvis man med ’integrering’ i lokal sammenheng mener nykommeres muligheter for å få innblikk i etablerte beboeres hverdagsliv og dele oppgaver med dem, er antagelig ikke nabolagets integrerende potensial hva det engang var” (Gullestad 2002:229).

Det å betrakte naboskap som et sosialt rom der hverdagsliv kan deles på en støttende måte ser jeg som et treffende utgangspunkt for å kunne betrakte de inkluderende prosessene som må ligge til grunn for å fange opp vanskeligstilte beboergrupper. På samme måte som Gullestad (ibid) er også Lorentzen (1997) opptatt av at vilkårene for lokalsamfunnet som et inkluderende rom endrer seg. Han tar opp at ulike grupper i lokalsamfunnet i dag ser ut til å leve side om side, uten å gjøre seg særlig nytte av mangfold og fellesskap. Om bakgrunnen for disse endringene sier han;

”Urbanisering, endret familiestruktur og individualisering der båndene svekkes mellom individ og lokalsamfunn, kan sees i sammenheng med en slik desintegrerende samfunnsutvikling” (Lorentzen 1997: 65).

Robert Putnam (2007) er opptatt av at sosialt samhold er i ferd med å forvitne i våre moderne samfunn. For å forstå dette fenomenet ser han det i sammenheng med begrepet sosial kapital med aspekter som nettverk, normer og sosial tillit, som letter koordinering og samarbeid for felles nytte. Han sier ut fra sine studier at vi deltar mindre i gjensidig forpliktende nettverk, og tilbringer i stedet mer tid med å realisere individuelle interesser der vi ikke er underlagt fellesskapets forpliktelser.

I artikkelen *Diversity and Community in the twenty-first Century* viser Putnam (2007:137) til at i sammensatte samfunn er den sosiale tilliten markert lavere enn i mer homogene områder. Han peker her på at en av de mest sentrale utfordringene for moderne samfunn, og også en av de mest signifikante mulighetene, er økningen i etnisk og sosialt mangfold i de fleste utviklede nasjoner. Denne økningen skjer relativt raskt i boområdet på Slettebakken og gjør både utfordringene og mulighetene som ligger i mangfoldet særlig aktuelt for utviklingen der.

I boområder som Slettebakken kan mangel på naboskapsbånd være spesielt belastende, fordi nabolaget er den arenaen man tilbringer mesteparten av sin tid. Et fellestrekk for utsatte beboergrupper er at bolig og nærområde har større betydning for den enkelte, enn ellers i samfunnet. Ettersom beboerne mangler tilknytning til en del av de arenaene der

flertallet utfolder seg, som arbeidssted, fritidsaktiviteter og venner i andre områder, blir bomiljøet ofte den viktigste kilden både for identitet og sosialt nettverk (Nordahl 1999).

2.1.2 Boligpolitisk utvikling

Regjeringen nedsatte i 2010 et *Utvalg for boligpolitikk*, der det i mandatet for utvalget kort redegjøres for den boligpolitiske utviklingen som danner bakgrunnen for mandatet;

”(..) Med St. meld. nr. 23 (2003-2004) *Om boligpolitikken* vart den sosiale profilen i bustadpolitikken stadfesta og velferdsforankringa tydeleggjort. Enkelte grupper og hushald har, av ulike årsaker, ikkje fått ta del i den generelle velstandsauken i Noreg. Ikkje minst er dette synleg innanfor bustadpolitikken. Arbeidet med bustadløyse har særleg vist dette (...) Det går fram av siste teljing av bustadlause i Noreg (2008) at majoriteten (59 pst.) er avhengige av rusmiddel og at ein av tre truleg har ei psykisk lidning”.

I Stortingsmelding 23 (2003-2004) slår regjeringen fast som sin visjon at alle skal kunne bo trygt og godt. I dette ligger det i henhold til meldingen å yte beboerne beskyttelse og trygghet. I dagens Norge blir dette gjerne oppfattet som beskyttelse mot innbrudd og kriminalitet. Også det at beboerne trives i sitt nabolag og føler tilhørighet der, vil ihht meldingen gi dem økt trygghet og bedre bokvalitet.

Meldingen (ibid) danner bakgrunnen for økt satsing i forhold til de mest vanskeligstilte, blant annet gjennom satsning på å forebygge og bekjempe bostedsløshet. Denne satsningen på å bekjempe bostedsløshet har i Bergen kommune gitt seg utslag i et systematisk arbeid med å fremskaffe botilbud til de tyngst belastede gruppene i hovedsak ved bruk av den kommunale boligmassen. Dette er selvsagt den beboergruppen det er vanskeligst å bosette i borettslag eller andre typer ordinære boområder.

Samhandlingsreformen (St.meld. nr 47 2008-2009) tydeliggjør at hjemmet og nærmiljøet vil spille en stadig viktigere rolle som arena for omsorgs- og helsefremmende tiltak for en rekke vanskeligstilte brukergrupper av offentlige omsorgs- og helsetjenester. Igjen betyr dette en satsning på nærmiljøet som inkluderende arena.

Dyb (2004) tar opp at de boligpolitiske virkemidlene i Norge har vært under omlegging de siste par ti-årene. Som i mange andre vestlige land har temaet for den norske boligpolitikken tidligere vært støtte til produksjon av boliger for alle, mens den nå handler om støtte til enkeltindivider og til de dårligst stilte. Dyb (ibid) peker videre på at det for mange klientgrupper er gjennomført en omfattende nedbygging av institusjons-omsorgstilbudet de siste par tiårene. Ansatte i kommunene står i den sammenheng overfor store utfordringer med å fremskaffe botilbud og gi hjelp og støtte til å opprettholde en god boligsituasjon for disse gruppene (Dyb m.fl.2004:22-24).

Kommunal utleiebolig blir i følge Ruud (2001) etter hvert et særtiltak for de få, og det kommunale bomiljøet får høy problembelastning. Potensielle ressurspersoner for miljøet sluses nå utenom disse botilbudene, pga økt satsning på støtte til kjøp av egen bolig. Dette betyr at utleietilbudet blir enda mer spesielt og problembelastet. Et belastet miljø betyr svakere nettverk med svekket støttefunksjon for beboerne. Etter min erfaring har denne utviklingen blitt kraftig forsterket det siste tiåret, med økt press på kommunene for fremskaffing av botilbud til vanskeligstilte grupper, og følgelig økt behovsprøving for tildeling av slikt botilbud.

Byfornyingsprosessene i Bergen på 1990-tallet løftet de sentrale bystrøkene til velholdte og etterspurte boområder. Samtidig bidro den til å redusere det prismessig tilgjengelige utleiemarkedet i sentrumsområdene. Før fornyingsarbeidet inneholdt disse områdene et konglomerat av rimelige muligheter til å bosette seg for folk flest. Fornyingsprosessen med markert økning av prisnivået fjernet lommene av tilgjengelige og fleksible bomiljø med erfaring fra, og toleranse for sosial mangfold. Det er etter min erfaring nettopp slike strøk som har størst takhøyde for sosial variasjon. Forskjelligartede beboerne kan her som oftest ferdes rundt i nærmiljøet sitt uten å vekke nevneverdig oppsikt.

2.2 Bærekraftige bomiljø

For at naboskapet skal kunne skape engasjement for bomiljøet, er det viktig at samtlige beboere kan føle at de er velkomne til å delta i det sosiale livet. Man må kunne gjøre seg

kjent med de sosiale spillereglene slik at man kan følge opp normer og forpliktelser som følger med ”samboerskapet”, og dermed få aksept for sin opptreden. Dette betinger blant annet at det sosiale samspillet går på tvers av sosiale og kulturelle grupper. Dessuten er det nødvendig å finne toleranse og solidaritet i nabolaget for at ulike beboere skal kunne inkluderes der. Beboernes engasjement er nødvendig for at miljøet ikke skal forvitte.

I tilknytning til Norsk Institutt for By- og Regionforskning (NIBR) sitt forskningsprogram *Utviklingsprogrammet for flerkulturelle bomiljø*, har Marit Ekne Ruud med flere gjort studier av det sosiale samspillet i kulturelt sammensatte boområder. Ut fra sin forskning peker Ruud (2001:20-22) på sentrale momenter som fremmer beboernes deltagelse og deres engasjement for nabolaget;

- at aktivitetene i miljøet oppleves som meningsfylte
- trygghet i bomiljøet, med oversikt, forutsigbarhet og kontroll
- tilgjengelighet; at man har kjennskap til det som skjer, og at arenaene har lave terskler for deltagelse

Disse aspektene står sentralt også i intervjuene jeg gjorde med kontaktpersonene på Slettebakken, og deres bidrag til inkluderende prosesser i bomiljøet.

Ruud (ibid) viser videre til at det er de løse, uforpliktende relasjonene som er viktig for beboerne. Å styrke disse relasjonene ser ut til å være viktigere enn annen type deltagelse i bomiljøet. Hun er også opptatt av at muligheten til å påvirke bomiljøet kan være like viktig som å delta i aktivitetene der.

På samme måte som Norconsult (2003) sin undersøkelse erfarte også Ruud (ibid) at ca en tredjedel av beboerne ønsker mer kontakt med naboene enn de har nå. De ønsker dessuten å ha en viss oversikt over de nære omgivelsene. Uformelle møter i uterommet og andre fellesrom oppleves som viktigst for beboerne (Ruud 2001:20-22).

Foreldrene i Danielsen (2006) sin studie av barn i bergenske bymiljø forteller at de gjør nabolaget til sitt eget ved å sitte ute på trappen, gå i nærbutikken og snakke med naboene. Slik skapte de bånd til andre mennesker som fikk dem til å føle seg som del av et lokalt fellesskap. ”Heimen som ein plass der individet kjenner seg trygg og fri kan nokre ganger

flyttast ut i det fysiske rommet utanfor bustaden. Kjensla av å vere heime kunne utvidast til å gjelde nabolaget eller nærmiljøet” (Danielsen 2006:159)

Danielsen (ibid) påpeker at hvor ofte og når en bruker offentlige utrom, virker inn på hvor mange en blir kjent med i et nabolag. Tilstedeværelse av voksne ute er også en god trygghet for barna som er ute og leker. Det at det alltid er noen som følger med gir god trygghet. Denne bruken av uterommet som en viktig del av hjemstedet er en tradisjon som beboere på Slettebakken har tatt med seg fra tidlig 1950-tall og frem til i dag.

Kjeldstadli (2008) tar utgangspunkt i relasjoner, eller forbindelser i sin modell for fruktbar sameksistens i kulturelt sammensatte samfunn;

”Utgangspunktet er et syn på mennesket som betyr at det verken er et autonomt jeg, eller et jeg innkapslet i og underordnet kollektivet - men at vi mennesker eksisterer i kraft av de mange sosiale relasjonene eller forbindelsene vi inngår i med andre mennesker”.

Han ser på denne bakgrunn et integrert *samfunn* som et samfunn med høy grad av samhandling og deltaking. Normativt uttrykker han sin modell som et ønske om at vi setter pris på hverandre på grunn av våre forskjeller og vår likhet. Ut fra denne tenkningen snakker Kjeldstadli om *grader av samfunnsmessighet*;

”Høy samfunnsmessighet forekommer hvor der er tette, stabile og kanskje flersidige relasjoner, hyppige og gjentatte samhandlinger ”(Kjeldstadli 2008:68).

Relasjonene mellom naboer og graden av samhandling dem imellom er en viktig del av diskusjonen om samhold og sosial kapital i studien min.

2.3 Bomiljøet på Slettebakken

Kommunens lavblokker på Slettebakken ligger relativt konsentrert innenfor et større boligområde med i hovedsak borettslagsboliger. I de senere årene har det foregått et

generasjonsskifte i boområde, med en relativt rask utskiftning av beboermassen. Særlig gjelder dette de kommunale boligene som etter hvert fylles av personer med en mosaikk av sosial og kulturell bakgrunn, med grupper som er overrepresenterte i dagens storbyer; arbeidsledige, uføre, enslige, eneforsørgere, flyktninger og innvandrere.

Når nye beboergrupper møter den etablerte, og ofte eldre garde i boområdet, brytes ulike livsmønstre mot hverandre. Nye skikker rykker tett inn på livet og skaper uro og engstelse. Mange av de eldre som har lang botid i området, bekymrer seg også over at området skifter preg. For den som flytter inn er det ikke alltid enkelt å bli akseptert som en del av miljøet (Gullestad 1996).

Gullestad (ibid) er opptatt av at man i tettbygde nabolag lever sine liv tett på hverandre. De som flytter inn i samme oppgang som en selv vil påvirke ens egen hjemlige trygghet og trivsel. På bakgrunn av de strenge tildelingskriteriene for kommunal bolig vil noen av dem kunne utgjøre en reell utrygghet for nabolaget i forhold til trusler, vold, brannfarlig livsstil og lignende. Mange av dem har gjerne bare en avvikende fremtoning som gjør at det virker trygges å holde en viss avstand.

Bergen kommunes levekårsundersøkelse fra 2008 rangerer Slettebakken blant områdene med lavest levekår i kommunen. Kommunal boligstatistikk i Bergen viser at 44 % av leietakerne i de kommunale boligene i dag har innvandrerbakgrunn. Disse leietakerne har i all hovedsak flyttet inn de siste 10-12 årene. Ca halvparten av de kommunale husstandene har barn, mange større barneflokker hos flyktningene gir et høyt innslag av barn og unge i området. 124 av leietakerne er eneforsørger.

En omfattende bomiljøkartlegging blant beboerne i de kommunale boligene ble gjennomført av Asplan Viak i 2009, i forbindelse med oppstart av prosjektet for områdeutvikling på Slettebakken; *Slettebakkenprosjektet*. Kartleggingen ble gjennomført dels som spørreskjemaundersøkelse, dels som gruppeintervju og dels som tverretatlige idemøter i forprosjektet.

I følge undersøkelsen er det særlig følgende forhold som bidrar til redusert trivsel;

- hærverk og innbrudd, rusproblematikk, forsøpling, ikke overholdte husordensregler og fellesplikter, språkproblemer beboerne imellom

Beboerne etterlyser i undersøkelsen tettere oppfølging og bedre informasjon både fra BBB som boligforvalter og fra de offentlige tjenestene generelt. Særlig er det ønske om mer informasjon på eget / naboenes eget morsmål. De er mest opptatt av bomiljøtiltak som å bedre oppvekstmiljøet og å få i stand bedre kommunikasjon mellom ulike etniske grupper.

- 44 % av beboerne som ikke er født i Norge føler seg ganske ofte ensom, mot 26 % av de norske.
- 48,5 % av de ikke norskfødte ønsker mer nabokontakt men synes det er vanskelig å få kontakt, mot 28,4 % av de norske

Likevel oppgir 73 % ikke norskfødte at de har mange venner og bekjente i nabolaget, mot 58 % av de norske. Beboere med utenlandsk opprinnelse ser ut til å føle seg mer hjemme, og ha større sosialt nettverk her, enn i Norconsult (2003) sin tidligere undersøkelser i tilsvarende boområder i Bergen. Samtidig ser det ut til at de norske beboerne svarer mindre positivt på dette enn i den tidligere undersøkelsen. I begge disse undersøkelsene etterspør flertallet av innvandrere mer kontakt med naboene rundt seg. I Norconsult (ibid) sin undersøkelse fremgår det at kommunale leietakere som har fått tildelt leilighet i et borettslag (integrert i et ordinært boområde) er de som i høyest grad savner kontakt med naboene sine.

Under gruppeintervju med ungdom som del av Asplan Viak sin kartlegging i 2009, fortalte ungdommene at de er engstelige for å bevege seg ute på kveldstid på grunn av rusmisbrukere og kriminelt belastede personer i området. De mener også området blir oppfattet som lavstatus, og at de har problemer med å hevde seg overfor annen ungdom.

Tverretatlige kartleggingsmøter viser at skolene i området ser klare utfordringer med å få innvandrerbarna og deres foreldre integrert i skolesamfunnet. Kulturforskjeller og språkbarrierer oppgis som de største utfordringene. Mange innvandrerbarn opplyser at de ikke har noen norske venner. Skolene har registrert stadig sterkere etnisk segregering og hyppigere voldsepisoder mellom barna de senere årene.

Disse kartleggingsresultatene understreker beboernes bekymring for oppvekstmiljøet. De gir et tydelig bilde av at lokalsamfunnet ikke er i stand til å fange opp alle de vanskeligstilte gruppene som tildeles bolig her. Og de viser at de offentlige tjenestene som skal følge opp problembelastede og uerfarne leietakere ikke er tilstrekkelige, eller fungerer etter hensikten.

3. BOMILJØ OG SAMFUNNSARBEID

3.1 Samfunnsarbeid i bomiljøet

Boligsosialt arbeid har fått økt fokus i kjølvannet av den nasjonale satsningen på redusert bostedsløshet de siste 10 årene. Begrepet omfatter både individuelle oppfølgingstjenester for vanskeligstilte og områderettet bomiljøarbeid i utsatte boområder. Som målsetting for boligsosialt arbeid peker Thyness (2004) på økt integrasjon av vanskeligstilte grupper i nærmiljøet. Vanskeligstilte på boligmarkedet omfatter høyst ulike grupper som enslige forsørgere, rusavhengige, psykisk syke, flyktninger og innvandrere (Thyness 2004:21).

Jeg betrakter boligsosialt arbeid som samfunnsarbeid, særlig gjelder dette det områderettede bomiljøarbeidet der trivsel, trygghet og støtte i lokalmiljøet står i fokus. I denne studien er jeg opptatt av bomiljøarbeid rettet både mot miljøet som helhet, mot beboernes representanter, og mot samspillet mellom bomiljøet og disse lokale aktørene. Jeg vil innledningsvis se nærmere på bomiljøarbeid i lys av teorier for samfunnsarbeid.

Fra Community Forum Movement som vokste frem på 1980-tallet, blant annet inspirert av Saul Alinskys modell for “People’s Organizations”, trekker Ledwith (2005) sentrale sider ved dette forumets funksjoner;

- Å bringe folk fra nabolaget sammen
- Å fremskaffe en paraplyorganisasjon for lokalt engasjement
- Å fremskaffe en plattform for diskusjon og handling

- Å besørge opplæring i kritisk demokratisk praksis
- Å fungere som pressgruppe for bedre offentlig tjenesteyting
- Å organisere fritidsaktiviteter og kulturelle aktiviteter
- Å drive nabolagssenteret
- Å gi lokalsamfunnet en kollektiv stemme

Det tilbyr en organisasjonsstruktur der grupper og prosjekter får synergieffekt av hverandre, og der nettverk og allianser kan danne seg (Ledwith 2005:86, min oversettelse).

Disse funksjonene ser jeg også som sentrale deler av arbeidet med beboerorganisering som kontaktpersonene i min studie er en del av. Det organiserte samarbeidet mellom boligforvalter og beboernes representanter i form av et brukerutvalg på Slettebakken har som mål nettopp å tilby en slik plattform med muligheter til å påvirke utvikling av bomiljøet. En del av denne utviklingen vil være å fremskaffe gode møtesteder med rom for nærmiljøaktiviteter.

Minkler & Wallerstein (i Minkler 2005) beskriver de nyere tilnærmingene til samfunnsarbeid; fellesskapsbygging (*community building*) og kapasitetsbygging (*capacity building*) som ressursbaserte tilnærminger. Fellesskapsbygging betraktes som en prosess folk i lokalsamfunnet selv er engasjert i. Forfatterne ser begrepet kapasitetsbygging som sentralt i forhold til samfunnsarbeid. (ibid:28-33)

Begrepet omtales som multidimensjonalt, med dimensjoner som alle etter mitt syn er aktuelle i forhold til bomiljøarbeidet på Slettebakken;

- aktiv deltagelse, lederskap, støttende nettverk, ferdigheter og ressurser, kritisk refleksjon, fellesskapsfølelse, historisk forståelse, uttrykk for verdier, og tilgang til makt og innflytelse (ibid 2005:37, min oversettelse).

Minkler & Wallerstein (ibid)) ser også *empowerment*, *deltagelse* og *sosial kapital* som nøkkelkonsepter for samfunnsarbeid. Disse konseptene er sentrale som analytiske begrep i studien min, som jeg vil komme nærmere tilbake til i andre del av dette kapitlet.

I følge de samme forfatterne er også metodikken innen fellesskapsbygging i ferd med å bli mindre problemfokuset, og mer opptatt av å identifisere, bygge opp under og verdsette

lokalsamfunnets styrke og ressurser (Minkler & Wallerstein i Minkler 2005:40). Man er opptatt av å skape en kontekst der innbyggerne kan utveksle og ta del i disse ressursene, slik hensikten også er det gjennom brukerutvalget og bomiljøarbeidet på Slettebakken

Walter (in Minkler 2005) plasserer *community* i betydningen *felleskap* eller sosialt samhold i sentrum for fellesskapsbygging. Hun betrakter dette fellesskapet som et miljø der samfunnsarbeideren samhandler med involverte aktører, heller enn en enhet man iverksetter ulike strategier overfor. Dette åpner for at en rekke aktører i lokalmiljøet kan involveres, oppnå innflytelse og anerkjennes for å bygge fellesskapet (ibid:72).

Det å se lokalsamfunnet som en dynamisk helhet som uttrykker ulike grader av fellesskap som kontinuerlig bygges og skapes, gjør det å bygge fellesskap til et av de sentrale anliggender for samfunnsarbeid. Walter (ibid) ser denne tilnærmingen til samfunnsarbeid både som en metode og som et resultat i seg selv (ibid:73). Det å betrakte fellesskapet i nabolaget som en prosess deltakerne er sammen om å bygge opp rundt seg hele tiden synes jeg er et inspirerende og godt utgangspunkt for å fremme lokalt engasjement gjennom bomiljøarbeid.

Boligsosialt arbeid må i henhold til Thyness (2004) handle både om å finne frem til en god bolig for vanskeligstilte og gi hjelp og støtte for å sikre en stabil bosituasjon. Ettersom sosialt arbeid for å sikre en stabil boligsituasjon i iht forfatteren har med relasjoner mellom mennesker å gjøre, kreves det utvikling både av sosiale nettverk og av toleranse for ulike beboergrupper (Thyness 2004:17-33).

En slik toleranse er det naturligvis svært komplisert å skulle prøve å bygge inn i et miljø. Det vil etter min erfaring kreve blant annet et omfattende arbeid både med konfliktforebygging og konfliktløsning. Det vil også kreve at vanskeligstilte som skal integreres i et bomiljø får tilrettelagt muligheter til å bli kjent med sine naboer, og til å la dem bli kjent med flere sider av seg selv enn dem som er knyttet opp mot problembelastning.

Som Twelvetrees (2002) uttrykker det, vil folk engasjere seg i sitt miljø ut fra hva de selv får ut av det. Selv om maner altruistisk motivert, som mange selvfølgelig er, vil personlige interesser sannsynligvis diktere på hvilke områder man involverer seg. En av de første

oppgavene våre som samfunnsarbeidere er å forstå folks motivasjon og egeninteresse for å delta (Twelvetrees 2002:58). Jeg er opptatt av hva som motiverer kontaktpersonene i studien til å involvere seg i bomiljøarbeidet. For å kunne støtte best mulig opp om drivkraften deres ser jeg det som viktig å bli kjent med egeninteressen bak engasjementet, og bistå dem til også å kunne ivareta sine egne målsettinger.

3.2 Sentrale analytiske begrep

I masterprosjektet mitt har jeg valgt å fokusere på begrepene *empowerment* og *sosial kapital* som de mest sentrale analytiske verktøyene for å belyse samspillet mellom beboerkontaktene, bomiljøet og inkluderende prosesser i boområdet på Slettebakken. Jeg ser dessuten fellesskapsbygging (*community building*) og *community capacity*, som jeg velger å oversette med lokalsamfunnets inkluderende kapasitet som sentralt begrep i forhold til problemstillingen min.

3.2.1 Empowerment

Minkler & Wallerstein (i Minkler 2005) definerer empowerment blant annet som sosiale handlingsprosesser som gir folk økt mestring både av eget liv, og av livet i eget lokalsamfunn. I analysen ser jeg de to begrepene *deltagelse* og *agency* som aspekter ved en slik mestring av egen tilværelse.

I følge Askheim (2007) deler de ulike tilnærmingene til empowerment et felles grunnsyn: Et positivt syn på mennesket som i utgangspunktet et aktivt og handlende individ, som vil handle til sitt eget beste hvis forholdene legges til rette for det (Askheim i Askheim og Starrin 2007:30).

I tilnærmingen empowerment som etablering av motmakt står sammenhengen mellom enkeltindividets livssituasjon og samfunnsmessige, strukturelle forhold i fokus.

”Utgangspunktet er å styrke enkeltindivider og grupper, slik at de kan få kraft til å endre betingelsene som gjør at de befinner seg i en avmaktsituasjon. Det handler om

å få i gang prosesser, aktiviteter mv, som kan styrke deres selvkontroll. I praksis handler det om økt selvtrillit, bedre selvbylde, økte kunnskaper og ferdigheter” (Askheim i Askheim og Starrin 2007:22-23).

Prosser som styrker selvtrillit og kompetanse vil etter min erfaring kunne utgjøre en viktig kraft for kontaktpersoner i et utsatt boområde. Igangsatt på eget initiativ og ut fra egen interesse kan de ha en selvstyrkende og egenutviklende funksjon. Tilrettelagt som del av det offentlige bomiljøarbeid kan de bidra til at lokale ildsjeler ikke brenner ut.

Minkler & Wallerstein (i Minkler 2005) er opptatt av sammenhengen mellom samfunnsarbeid og empowerment. De viser til empowerment som et sammensatt begrep på flere nivå, både i forhold til individ, organisasjon og samfunn. Empowerment innebærer ihht forfatterne evne til å skape endring på personlig, interpersonlig og politisk nivå. Forfatterne definerer empowerment som en sosial handlingsprosess som gir økt mestring av egne og av eget lokalsamfunns liv. Empowerment inkluderer i tillegg til å utfordre maktrelasjoner gjennom metoder for samfunnsarbeid på strukturelt nivå og også det å utvide makt ved å styrke relasjonene (ibid:34-35).

For å få god effekt av samfunnsarbeid i et problembelastet boområde vil det være nødvendig med innsats på ulike nivå. Kvinnene i min studie var preget av påvirkning både av personlige, lokalmiljømessige og mer strukturelle og politiske rammer. Drøfting av funnene i undersøkelsen gir implikasjoner både for samfunnsarbeid og for boligpolitikk.

Det er min erfaring at det kan skapes betydelig endring for fellesskapet ved å ta utgangspunkt i de utfordringene og de løsningene representantene er opptatt av i hverdagen. Gjennom at de prøver å skape en bedre tilværelse for seg selv, skaper de ofte også forbedringer for sine naboer og for bomiljøet som helhet.

Organisatorisk empowerment inkorporerer både organisasjonens prosesser og dens resultater, som for eksempel dens evne til å fremskaffe nye ressurser. På lokalsamfunnsnivå kan resultatene omfatte økt fellesskapsfølelse, økt samfunnsdeltagelse, og faktiske politiske endringer som endrede levetforhold eller økt ressurstillgang som utjevner ulikhet (Minkler & Wallerstein i Minkler 2005:36). Beboerrepresentanters involvering blant annet i å tilrettelegge fritidsaktiviteter for barn i et område med lave levetkår vil kunne gi resultater til

beste for samhold i nærmiljøet, økt samspill og deltagelse i forhold til organisasjoner i bydelen, og ressurstilgang som gir barna bedre mulighet for tilpasning til storsamfunnet og kravene de møter der.

Wallerstein (2006) beskriver empowerment som et kultur- samfunns- og befolkningsspesifikt fenomen, som følgelig må anvendes innen den konteksten det tilhører. Forfatteren ser empowerment i sammenheng med inkluderende kapasitet og med sosial kapital i lokalsamfunnet (ibid:18). Kompetansen man opparbeider som kontaktperson i et utsatt boområde vil på denne bakgrunnen først og fremst kunne gi effekt innen det samme området. I eget nærområde vil den økte handlingskapasiteten kunne bidra til å binde lokalmiljøet sammen.

Goffman (1964) omtaler agenter, eller talspersoner i roller som både representanter og rollemodeller. Som aktive og dyktige talspersoner kan de i tråd med Goffmans tenkning ha viktige funksjoner for gruppen de representerer ved å gi stemme til felles følelser, og bidra til å formulere og videreformidle deres klager, ønsker og endringsforslag.

”En av deres vanlige oppgaver er å ta ordet på og opptre som talsmenn for stigmatiserte. Når de selv tilhører samme gruppe, utgjør de en levende modell for fullt normale ferdigheter, blir en slags helter i forhold til det å kunne tilpasse seg omgivelsenes forventninger og å vise at slike individ kan være gode og dyktige personer” (Goffman 1964:24, min oversettelse).

Conradi (2008) legger i artikkelen *Agency and Capabilities* frem erfaringer fra forskning på en gruppe kvinner engasjert i et prosjekt for bomiljøutvikling i en Sørøstafrikansk township. Kvinnene i prosjektet kaller organisasjonen de har etablert i dette lokalsamfunnet for ”Somaleze”, som betyr; vi styrker og bygger hverandre.

Conradi (ibid) stiller i artikkelen spørsmålet; hva setter enkelte aktører i stand til å oppnå utviklings-orientert agency i en kontekst med generell sosial og økonomisk eksklusjon? Hun mener dette åpenbart må vurderes innen en kontekst som viser hva myndigheter og andre politiske aktører kan og må gjøre, da agency i den moderne verden kun kan fungere der en del støttende strukturer er på plass. Jeg mener forfatteren her tar opp en svært viktig forutsetning for det å kunne påvirke egne og andres livsbetingelser i områder med lave levekår. I lokalsamfunn der det sivile samfunnet selv ikke er innrettet mot å ivareta

medlemmenes ve og vel, blir det tvingende nødvendig at det offentlige tilrettelegger støttende strukturer for lokalt engasjement.

Ut fra sine erfaringer peker Conradi (ibid) på betydningen av å sette deltakere i lokale utviklingsprosjekt i forbindelse med ressurser som setter dem i stand til å nå sine målsettinger. Når det gjelder sine erfaringer med deltagerens handlingskapasitet trekker hun frem følgende aspekt;

- kvinnens personlige agency og motiver avgjorde i hvilken grad hun ville bestrebe seg på å oppnå sine mål
- hver av deltakerne har sitt eget sett med ferdigheter, sine egne personlige motiverende faktorer, sin egen historie og personlighet, og sine egne valg
- kvinnene kan (derfor) sies å ha stor frihet i forhold til egen agency, men begrenses innenfor tilsvarende stramme strukturelle rammer

Beboeren, bomiljøet og boligpolitikken er tett vevet sammen når man betrakter det handlingsrommet beboerrepresentanter har for å kunne bidra til bomiljøutvikling. I det utsatte boområdet på Slettebakken har både representantene og deres naboer fått tildelt bolig ut fra sosiale, økonomiske og helsemessige problemer. Noen av dem kjenner miljøet fra innsiden og har opparbeidet seg en naturlig autoritet som gir dem mulighet til å opptre som endringsagenter. På den andre siden vil ytre omstendigheter i form av en raskt økende problembelastning blant beboerne legge store begrensninger på hva det vil være mulig for dem å få utrettet.

Samfunnsarbeid må alltid søke å maksimere deltagelse, for å sikre at alle i lokalsamfunnet er involvert i samfunnets aktiviteter, og for å styrke personlige muligheter. Deltagelse er derfor en viktig del av begrepet empowerment ihht forfatterne (Ife & Tesoriero 2006:145).

Cornvall og Gaventa (2001) viser at deltakelsesbegrepet de seinere årene har beveget seg i retning fra "users and choosers" i forhold til tjenester levert av andre, til et begrep der folk blir aktører og agenter i mer utvidede styringsprosesser. Når brukergrupper engasjerer seg i dialog med leverandører av offentlige tjenester, har de tatt steget inn i territoriet for beslutninger rundt slike tjenester (Cornvall & Gaventa (2001:4).

En slik dreining av fokus vil etter min oppfatning bidra til å styrke handlingskapasiteten i det sivile samfunnet. I forhold til offentlig tjenesteyting vil reell dialog med involvering av brukergruppene i beslutningsprosessene etter min erfaring fra bomiljøarbeid gi ekstra drakraft til oppgavene som skal løses, og også gjøre tiltakene langt mer treffsikre.

3.2.2 Sosial kapital og støttende nettverk

Sosial kapital, definert som relasjoner og strukturer innen lokalsamfunnet som fremmer samarbeid og gjensidig nytte blant medlemmene, kan betraktes som et nøkkelkonsept innen samfunnsarbeid (Minkler & Wallerstein in Minkler 2006:35).

Sosial kapital er i henhold til Forskningsrådet (2005) helt nødvendig for at et samfunn skal fungere. For å fremme et inkluderende samfunn med plass for alle trengs det også et sivil engasjement. Sosial kapital betoner i henhold til Forskningsrådet at fellesskap, nettverk, tillit og gjensidighet mellom mennesker fortsatt er viktig, og i dag kanskje viktigere enn noen sinne (Norges Forskningsråd 2005:15).

Disse kvalitetene ved lokalsamfunnet er spesielt viktige for å kunne tilby støtte til vanskeligstilte beboergrupper. Det samme gjelder etter min erfaring også beboernes eget engasjement. Det sivile engasjementet styrker marginaliserte grupper, kan se problemer fra de berørtes eget perspektiv og lettere finne gode løsninger som fungerer i lokalmiljøet og som er akseptabel hjelp å ta mot, ettersom man da kan tilby en hjelpende hånd tilbake.

Livet er av mange grunner lettere i et samfunn som er velsignet med et godt nivå av sosial kapital. Nettverk av sivil engasjement foster både gjensidighet og sosial tillit mellom innbyggerne. Slike nettverk letter kommunikasjon og samarbeid, gir området et bedre rykte, og bidrar til at felles dilemma kan løses (Putnam 1995:2).

Putnam er opptatt av at gjensidig tillitskapende aktiviteter er viktig. Så lenge enkeltindivid deltar i formelle og uformelle nettverk vil dette bidra til å øke den sosiale kapitalen både for den enkelte og for samfunnet.

I sin studie av integrasjon og sosial kapital viser Ødegård (2010) hvordan Putnam skiller mellom sammenbindende (bonding) og overskridende (bridging) sosial kapital.

”Sammenbindende kapital dannes i nettverk der medlemmene er like og kjennetegnes av sterke lojalitetsbånd. Overskridende kapital dannes i nettverk som er åpne for nye medlemmer, og inngår i relasjon med andre typer nettverk. Her møter man mennesker man ellers ikke ville omgås, og det kan dannes relasjonelle ressurser via gjensidig tillitsskapende og normdannende aktiviteter, noe som bidrar til å binde lokalsamfunnet bedre sammen. Nettverk som både er sammenbindende og overskridende har potensiale til å danne sosial kapital” (Ødegård 2010:13).

I henhold til Ødegård (2010) lanserte Woolcock i 1998 i tillegg en ny type sosial kapital; sammenkoblende kapital (linking) som også tar høyde for kontekstuelle forhold. Slike sammenkoblende forbindelser hjelper individer og lokale nettverk til å få tilgang til eksterne ressurser som for eksempel offentlige instanser og frivillige organisasjoner kan tilby (Ødegård 2010:13).

I samfunnsarbeidsperspektiv vil særlig brobyggende og koblende kapital være gunstig. Disse kapitalformene og relasjonstypene kan ha stor betydning for utjevning av levekår, og for lokalt engasjement, solidaritet og respekt mellom ulike beboergrupper.

Solheim (2007) tar opp betydningen høy grad av sosial kapital kan ha i et utsatt boområde der mange trenger ekstra støtte i hverdagen for å mestre sin egen tilværelse. ”Eit samfunn kan vere rikt på sosial kapital på den måten at folk har mykje kontakt, inngår i formelle og uformelle nettverk, har felles normer og høg tillit til kvarandre. Dei som lever i eit slikt samfunn, men har lite individuell kapital, kan profitere på dette” (Solheim i Askheim & Starrin 2007:109).

På Slettebakken vil dette bety at eksisterende tette nettverk vil kunne dele sine ressurser med spesielt sårbare personer i miljøet.

Nettverk har i følge Rønning og Starrin (2009) *normer, verdier og forventninger*, som det forutsetter at vi deler. De er uskrevne og må læres. For nykommere eller perifere deltakere kan det være vanskelig å forstå kodene. Det kan for eksempel være normer for gjensidighet,

og for hvordan en gjør opp for en mottatt tjeneste. Tillit mellom aktørene i et lokalsamfunn betyr at en kan samarbeide uten å være redd for å bli lurt.

I denne sammenhengen omtaler Rønning og Starrin (2009) mer relasjonelle former for sosial kapital som *tillitskapital*, i betydningen at den som vi vet vi kan stole på, kan vi også overlate mer ansvar til. Dessuten *forpliktelseskapital* går på de gjenytelser som vi enten kan forvente av en annen, ut fra hva vi har gjort for vedkommende, eller hva vi skylder andre ut fra hva de har gjort for oss. De som gjenytter for lite, kan stå i fare for å bli marginalisert. Norske boområder har de senere årene fått et langt større sosiokulturelt mangfold. Dette gir oss eksempler på at sosial kapital kan ha et *rubelproblem*, det vil si at den bare lar seg vekse inn noen steder, mens den ellers er verdiløs (ibid:24-25).

Tillitskapital vil være et sentralt aktivum for en beboerrepresentant. Samtidig vil den enkeltes kapital være avhengig både av lokalmiljøet den er opparbeidet i og de sosiokulturelle gruppene den er opparbeidet overfor. Nye medlemmer av nabolaget vil ikke umiddelbart kunne akseptere en kontaktpersons autoritet og innblanding i hvordan man innretter seg.

Rønning og Starrin (2009) viser til at Granovetter (1973) har skilt mellom *sterke* og *svake* bånd. Sterke bånd er definert i forhold til lukkethet og hyppig kontaktfrekvens. Svake bånd har vi til personer vi møter i få sammenhenger, og som vi har få felles venner med. Hvis noen har svake bånd til andre utenfor nettverket, kan det gi inntak til ny informasjon. Granovetter var opptatt av styrken ved svake bånd. Et samfunn der de fleste deltakerne er i nettverk med sterke bånd, og det er mange strukturelle hull, kan det tenkes at det oppstår konflikter mellom ulike grupper ut fra mangel på gjensidig informasjon og forståelse. Det trengs svake bånd for å knytte forbindelse mellom gruppene, og for å holde samfunnet sammen. Slike bånd vil være mer effektive informasjonskanaler enn sterkere slekts- og vennskapsbånd.

Formelle og uformelle møtesteder og aktiviteter i nabolaget kan være gode utgangspunkt for å danne svake bånd, tillit og nettverk. Slike relasjoner gir i seg selv aksept og tilhørighet til miljøet, og kan igjen gi et godt utgangspunkt for sterkere bånd og for sosial støtte i hverdagen. Samhandling ansikt til ansikt bygger tillit og gir rom for økt trygghet i nabolaget.

Mangel på svake bånd i et nabolag kan i henhold til Ødegård (2010) føre til at ulike beboergrupper lever i hver sine parallelle småsamfunn uten å kunne gjøre seg nytte av hverandre. Integrasjon oppnås når individer eller grupper balanserer det å opprettholde egen identitet med det å delta i samfunnets nettverk. Sosial integrasjon forutsetter åpenhet for et mer verdippluralistisk samfunn, med verdisystemer som kan oppfattes av alle, videreformidles og deles. De små gruppene vil da til sammen kunne utgjøre helheten i lokalsamfunnet.

De samme tankene finner jeg igjen i Ledwith (2005) sin formulering

“We can create a plurality of voices without false claims to a single truth: that we can present a unity of narrative out of this diversity and present possible plural truths”(ibid:67)

Slik Ledwith ser det er det mulig å knytte det personlige og det kollektive sammen uten å redusere eller stilne mangfoldet i ulike erfaringer. Det er også mulig å forholde seg til paradokser og motsetninger som en mer kompleks utgave av sannheten, eller hverdagens virkelighet (ibid:67).

4. METODE

4.1 Min for forståelse

”For forståelse er et nødvendig og viktig vilkår for at forståelse skal være mulig” (Gilje og Grimen, 1993, s.148) Jeg har en oppfatning av at den raske økningen i kulturelt og sosialt mangfold, med mange ulike grupper med forskjellig bakgrunn og forventninger i nabolaget kan føre til mindre samhold og til mer utrygghet. Mange kjenner ikke naboene, og vet heller ikke hva man kan forvente av dem som bor i samme boområde. Som ansatt hos

kommunens boligforvalter ser jeg at tradisjonelle spilleregler for godt naboskap ikke lenger fungerer som tidligere.

”Forforståelsen kan endres i møte med nye erfaringer” (Gilje og Grimen, 1993, s.151). Jeg ønsker å bli bedre kjent med de ulike gruppenes forventninger og oppfatninger av hva et nabolag skal være. Det blir derfor viktig å lytte til deres fortellinger om å leve og bo på Slettebakken, og om hva som hjelper dem eller hva som hindrer dem i å føle trygghet og tilhørighet til sitt boområde. Jeg tror møtet med andre bokulturer kan gi både meg og boområdene nye perspektiver på egen kultur, og nye bilder på hva sosialt samhold kan bestå av.

Jeg har selv gjennom mitt arbeid rikelige erfaringer fra samspill i bomiljø og nabolag, og har dannet meg en rekke oppfatninger og forestillinger om det å dele tilværelse med andre i et boområde. Dette gir meg mulighet til å kunne etterspørre viktige aspekter omkring sosialt samspill i boområdet. Nærhet til miljøet jeg studerer gir meg i tillegg verdifull bakgrunnskunnskap for videre studier av miljøet.

Men det kunne også gi meg forutinntatte holdninger som ville kunne påvirke og avgrense informasjonen jeg oppfanget. Det har derfor vært viktig for meg å velge forskningsmetoder i prosjektet mitt, som i størst mulig grad utfordrer denne forforståelsen, og åpner for at jeg kan lære noe nytt. De kvalitative intervjuene i masterprosjektet ble en spennende og lærerik opplevelse som gav meg innblikk i et miljø jeg tidligere kun har observert fra utsiden.

Jeg satt igjen med mange inntrykk og spennende fortellinger om kvinnene og deres erfaringer fra hverdagslivet. Den narrative tilnærmingen der jeg oppfordret kontaktpersonene til å fortelle mest mulig fritt om egne opplevelser og oppfatninger, og det at jeg ga meg god tid til å lytte, verdsette det som ble sagt, og oppmuntre kvinnene til å fortsette sine fortellinger, gav meg en rikere informasjon enn jeg tidligere har fått gjennom arbeidet mitt i dette miljøet. Beskrivelsene av miljøet, kvinnenenes engasjement, og den omfattende kompetansen flere av dem hadde opparbeidet, var noe av det som gjorde sterkest inntrykk på meg, og som utvidet min egen forståelse av samspillet i miljøet her.

Forforståelsen kan bygge på egne erfaringer i forbindelse med forskningstemaet, teoretiske tankeganger, kvantitative data eller andre undersøkelser (Holter og Kalleberg 1996:13). Jeg

tror kombinasjonen av min erfaringskunnskap og data fra kartleggingen på Slettebakken kan gi meg et godt bakteppe for videre utforskning av det sosiale samspillet i boområdet.

4.2 Valg av metode

4.2.1 Kvalitativ tilnærming

I masterprosjektet har det vært mitt ønske å finne frem til kontaktpersonenes oppfatninger og erfaringer fra eget bomiljø, og deres fortellinger om hverdagslivet der. Hvilke holdninger og forventninger har de til fellesskap i nabolaget? Og hvilke motiver og verdier fungerer som drivkraft for deres eget engasjement i bomiljøet?

For å kunne utforske beboernes oppfatninger, opplevelser og holdninger har jeg valgt en kvalitativ tilnærming til prosjektet. Kvalitative metoder søker å gå i dybden, og vektlegger betydning. Karakteristisk for kvalitativ forskning er at vi søker en forståelse av sosiale fenomen, enten ved en nær relasjon til informantene ved intervju eller observasjon, eller ved analyser av tekster og visuelle uttrykksformer (Thagaard, 2009:17).

For de fleste kvalitative metoder er hele forskningsprosessen i henhold til Holter og Kalleberg (1996) preget av kvalitativ tankegang; utsagn formuleres i ord, og sjelden numerisk. Felles for kvalitative studier er sammenbindingen av forskningsprosessen til en helhet. Intensjonen om å gi de utforskede nye mestringsmuligheter finnes antakelig oftere i kvalitativ enn i kvantitativ forskning (Holter og Kalleberg 1996).

For meg har det vært en viktig del av prosjektet at kunnskapen som fremkommer gjennom intervjusamtalene kan bidra til en bevisstgjøring av de aktuelle kontaktpersonene. Jeg opplevde at samtalene fungerte som en synliggjøring og anerkjennelse av engasjementet deres, ved at jeg her tok meg god tid til å lytte, og å oppfordre dem til å fortelle om sine tanker og opplevelser som kontaktperson.

Jeg har en fenomenologisk orientering i prosjektet, ved å ta utgangspunkt i den subjektive opplevelsen til kontaktpersonene, og søke å oppnå en forståelse av den dypere meningen i

enkeltpersonenes erfaringer, slik Thagaard (2009) uttrykker det. Den fenomenologisk orienterte forskeren søker å sette ord på aktørenes erfaringer ved å leve seg inn i deres situasjon og å bruke et språk som formidler deres egne konkrete erfaringer. Dermed kan erfaringsbasert kunnskap bli mer synlig. En slik orientering har gitt meg et godt utgangspunkt for utforskning av det sosiale samspillet på Slettebakken, sammen med områdets beboere.

Fenomenologisk tilnærming er primært opptatt av hvordan den enkelte selv opplever og beskriver sin egen livsverden. Denne beskrivelsen er det eneste vi kan ta utgangspunkt i for å prøve å sette oss inn i hvordan verden fremstår for dem det gjelder. Ut fra denne tenkningen vil det være beboernes erfaringer som utgjør datamaterialet i studien min (Longdridge 2008).

Jeg har gjennomført halvstrukturerte, kvalitative intervju med et utvalg av kontaktpersonene. Intervjuene er supplert av observasjoner og mer uformelle samtaler med aktørene i studieområdet, slik at jeg har fått fanget opp mer av samspillet beboerne i mellom.

Formålet med det kvalitative forskningsintervjuet er i henhold til Kvale (2001) å forstå sider ved intervjupersonens dagligliv, fra den intervjuedes eget perspektiv. Intervjuforskeren kan fokusere på fortellingsformen både under intervjuingen, analyseringen og rapporteringen ved å oppfordre intervjupersonene til å utdype historien, etterspørre historier, og strukturere hendelser sammen med intervjupersonen. Denne tilnærmingen har i min studie dannet utgangspunkt for intervjuguiden, for gjennomføringen av intervjuene, og for analysen av intervjumaterialet.

Sett fra et empowermentperspektiv kan små historier som gir stemme til en mer samlet fortelling om hverdagsliv utgjøre en viktig forbindelse mellom det personlige og det politiske aspektet i et menneskes tilværelse. Dette kan skje ved at man tar en persons eget perspektiv på alvor, og knytter det opp mot mer omfattende strukturelle rammer (Ledwith 2005:62).

4.2.2 Fokus på fortellingsform

For meg er narrativ tilnærming et godt utgangspunkt både for å få frem best mulig kunnskap om problemstillingene i studien, og også som del av en prosess for å bevisstgjøre og styrke kvinnene jeg her intervjuer, og som jeg også samarbeider med om områdeutvikling på Slettebakken.

I henhold til Longdridge (2008) har det i den senere tid vokst frem en økende interesse for narrativer innen fenomenologien. Man er her opptatt av hvordan folk formidler sine levde erfaringer gjennom sine egne fortellinger. Målet for denne tilnærmingen er å åpne opp for nye tolkningsmuligheter og ny forståelse.

Narrativer kan blant annet bli til ved at personer oppfordres til å fortelle om seg selv under et intervju. Ved å anvende en fortellende form presenterer den som forteller forståelsen hun eller han har av de hendelser som beskrives. Ved å sette livserfaringene våre inn i vår egen fortelling om oss selv skaper vi mening ut av dem. Gjennom den videre fortellingen som oppstår i samspill med andre kan det utvikles ny mening.

Riessman (2008) vektlegger at vi gjennom intervju- og transkripsjonsprosessene, konstituerer dataene vi senere analyserer. Dette betyr at jeg gjennom hele utforskningsarbeidet må legge til rette for å kunne bygge opp en mest mulig innholdsrik og lærerik fortelling om samspillet jeg studerer. Jeg må ivareta de individuelle fortellingene, og gjennom akkumulert informasjon fra de ulike intervjuene danne meg et fyldigere bilde av respondentenes hverdag i deres eget miljø (Riessman 2008:11).

Intervjuene ga meg en rekke små fortellinger om dagliglivet på Slettebakken, sett med kontaktpersonenes øyne. Noen av respondentene hadde en ganske fortellende stil, og fikk en rekke assosiasjoner og minner fra dagliglivet frem under samtalene. De ga meg levende fremstillinger både av nåtid og fortid i boområdet. Disse spontane beretningene viste meg samtidig en hel del om kontaktpersonene selv, om deres tenke- og væremåter. Også de mer ordknappe respondentene formidlet illustrerende inntrykk av seg selv og sin rolle ved at jeg måtte hente frem historiene deres bit for bit. Respondentene formidlet ganske ulike væremåter. For eksempel ved stadig å slå hendene sammen for å vise hvor kjekt

aktivitetene opplevdes, ved å samle hendene i fanget og gjenta at ting er vanskelig, eller ved å slå hånden i bordet for å understreke viktigheten av det man strever for å få til.

Fortellinger kan slik Ledwith (2005) ser det brukers som verktøy for å forstå hvem man selv er og hva som har formet en slik, og på den måten bli begynnelsen til en mer kritisk bevissthet. Hun er opptatt av rollen fortellinger spiller i utviklingen av selvtilit som kan lede til autonomi og selvsikkerhet til å handle. Ved at fortellinger gir stemme til erfaringer, og en struktur som gjør det enklere å reflektere om verden rundt seg, kan de bidra til innsikt i den politiske naturen disse personlige erfaringene har (Ledwith 2005:65-66).

4.2.3 Strategisk utvalg av respondenter

Utvalget i undersøkelsen består av syv kontaktpersoner som er frivillig engasjert i det kommunale boområdet på Slettebakken. Dette utvalget er rekruttert blant områdets kontaktpersoner og andre frivillige aktører, fra en gruppe på rundt 25 aktuelle personer. Jeg hadde oversikt over disse kontaktpersonene på forhånd, og kjente tilstrekkelig til dem til å kunne prøve å rekruttere et bredt sammensatt utvalg blant dem. Jeg valgte å henvende meg til kvinner i denne gruppen som alle har eller har hatt egne barn i området, for å rekruttere en gruppe med noenlunde felles utgangspunkt i forhold til bomiljøet. Blant dem som var aktuelle, prøvde jeg å få en bredest mulig fordeling i forhold til alder og kulturell bakgrunn. Jeg sendte ut informasjonsskriv (vedlegg II) om prosjektet til disse kvinnene, og tok deretter kontakt med dem pr telefon. Denne fremgangsmåten lettet også rekrutteringsarbeidet, og sannsynligheten for at man ønsket å delta i et prosjekt som utforsker bomiljøets kvaliteter. Alle kvinnene jeg spurte svarte ja til å delta på intervju.

Jeg valgte å rekruttere et slikt strategisk utvalg blant områdets beboere, fordi jeg regnet med at denne gruppen både er godt kjent med bomiljøet, og har rikelig med erfaringer og oppfatninger om miljøet de har engasjert seg i. Felles rolle som mødre og bestemødre ville gi dem en del felles referansepunkter, samtidig som ulikhet i alder og kulturell bakgrunn kunne fange opp ulike innfallsvinkler til deres bomiljøerfaringer. Jeg opplevde gjennom intervjuprosessen og analysearbeidet at utvalget på denne måten fungerte etter sin hensikt. De var alle opptatt av barn i bomiljøet og knyttet erfaringer opp mot dette. Deres

forskjellige bakgrunn ga stor variasjon i verdier og oppfatninger, også på en del overraskende måter, på tvers av aldersforskjeller og kulturell bakgrunn. Jeg opplevde flere ganger at den kulturelle avstanden var større mellom sosiokulturell bakgrunn enn mellom kontinentene de kom fra.

4.3 Gjennomføring av undersøkelsen

4.3.1 Presentasjon av respondentene

Jeg har her tatt med en kort presentasjon av kvinnene jeg intervjuet, anonymisert med oppdiktete navn og endret bakgrunnsinformasjon, men hver enkelt har likevel fått en identitet som stemmer overens med deres rolle i miljøet, fordi deres personlige bakgrunn danner en del av bildet av hvem de er som kontaktpersoner i dag.

Else er ca 60 år, hun er oppvokst i nærheten, og har både egne barn og barnebarn som vokser opp her. *Aina* er i slutten av førtiårene, hun vokste opp i et bomiljø med eneboliger i samme bydel, og kom hit som eneforsørger med halv voksne barn. *Karen* nærmer seg pensjonsalder, har bakgrunn fra et mer landlig miljø, og flyttet hit som nyetablert mor med småbarn. *Torill* er i begynnelsen av førtiårene, vokste også opp i et etablert småhusmiljø på landet, og kom hit som eneforsørger med et lite barn. Hun er nå samboer med en flyktning, og har halv voksne barn i boområdet.

Abimana er også ca 40 år, og kom alene hit som flyktning med småbarn for 5-6 år siden. *Ana* er ca 30 år, kom til Norge som flyktning med sine foreldre da hun var barn, og er nå etablert med egne barn i boområdet. *Samira* er i slutten av 20-årene, hun kom også til Norge som flyktning for rundt 10 år siden, og har nå mann og småbarn i boområdet.

4.3.2 Intervjuundersøkelsen

Intervjuene fant sted på områdetets prosjektkontor, i tilknytning til stedets nabokafe, et sted kontaktpersonene er fortrolig med fra tidligere. Intervjuene ble innledet med at deltakerne undertegnet samtykkeerklæring (vedlegg III). Jeg brukte en halvstrukturert intervjuguide (vedlegg I), og gjorde lydopptak av intervjuene, slik at jeg kunne konsentrere meg om intervjuets innhold og fremdrift. Etter hvert intervju satte jeg av tid til å oppsummere inntrykkene fra intervjuet, som ansiktsuttrykk og kroppsspråk. En av kontaktpersonene ønsket ikke at intervjuet ble tatt opp på lydbånd. Hun hadde samtidig svakere norskkunnskaper enn jeg hadde regnet med på forhånd. Under dette intervjuet ble svarene notert ned fortløpende, i tillegg til at jeg supplerte notatene umiddelbart etter intervjuet. Jeg fikk mindre informasjon fra dette intervjuet enn fra de øvrige.

Aktiv lytting under intervjuet hadde i min sammenheng stor betydning. Det fenomenologiske idealet går ut på å lytte på en fordomsfri måte, og la de intervjuede fritt beskrive sine egne erfaringer, og la intervju spørsmål med sine forutantagelser forstyrre minst mulig (Kvale 2001:86). Dette prøvde jeg å følge opp ved å gi konsekvent positiv og bekræftende respons, be om utdypende fortellinger, og la respondentene følge sine egne assosiasjoner mest mulig. Intervjuguiden fungerte som en ramme for intervjuet, som jeg brukte til å formidle temaene jeg ønsket informasjon om, og til å få i gang samtalen igjen, når den stoppet opp.

Ettersom jeg hadde valgt en fortellende analyseform, fikk intervjupersonene mest mulig frihet og tid til å fortelle sine egne historier, samtidig som jeg la vekt på å følge opp med utdypende spørsmål, oppmuntre dem videre, og med å vise interesse for og verdsette det de fortalte. Det at jeg viste aktiv og positiv interesse for alt kvinnene fortalte, ble en litt ny situasjon både for dem og for meg, og ga en litt åpen stemning der kvinnene tok seg tid til å tenke nærmere over temaene de kom inn på, og ble sannsynligvis litt mer personlig enn jeg ellers ville opplevd dem.

Jeg opplevde at denne fremgangsmåten hadde også den positive effekten at kvinnene verdsatte interessen og anerkjennelsen engasjementet deres som kontaktperson fikk, og at det åpnet for at de fikk reflektert mer rundt denne rollen enn de vanligvis gjør.

4.3.3 Analyse av intervjumaterialet

For å kvalitetssikre det kvalitative datamaterialets mangfold og relevans i forhold til problemstillingene bør materialet i henhold til Holter og Kalleberg (1996) kunne rekonstrueres og tolkes på nytt av andre. For å ivareta dette aspektet har jeg beholdt utdragene fra intervjumaterialet uendret i analysen. Jeg har også valgt å gjengi et rikt utvalg av større og mindre fortellinger fra intervjumaterialet for å ivareta respondentenes egne fremstillinger, og gjøre disse tilgjengelig for leserne. På denne måten har jeg søkt å ivareta kontaktpersonenes selvforståelse, og gjennom analysen sette den i sammenheng med tematikken i studien min.

Narrativ analyse refererer i henhold til Riessman (2008) til en familie av metoder for teksttolkning som har fortellerformen til felles. Fortellinger er sosiale verktøy, som forteller oss like mye om samfunnet og kulturen som de gjør om en person eller en gruppe. S 105 Både forteller og tilhører må tas i betraktning, og kontekst blir viktig.

Individ og grupper konstruerer identitet gjennom sin historiefortelling. Vestlig moderne historiefortelling er slik Riessman (ibid) ser det sterkt individualistisk preget, i motsetning til i en rekke andre kulturtradisjoner. I min studie ser jeg at de norske respondentene gir langt tydeligere fremstillinger av seg selv når de forteller, mens de med ikke-vestlig bakgrunn i større grad overlater til meg å lage portretter av dem som personer.

Narrative studier baserer seg på utvidede redegjørelser som ivaretas og analyseres som enheter, heller enn å splittes opp i tematiske kategorier som er vanlig innen andre former for kvalitativ analyse, som for eksempel grounded theory (Riessman 2008:12).

Etter transkribering av intervjuene, har jeg ved hjelp av temasentrert strukturering hentet frem sentrale tema for problemstillingen min, på tvers av de ulike intervjuene. Den analytiske enheten har her vært de enkelte temaene. Analyser som er basert på

temasentrerte tilnæringer innebærer i følge Thagaard (2009) at vi sammenligner informasjon om hvert tema fra alle informantene. Dette kan gi en dyptgående forståelse av hvert enkelt tema.

Inndelingen i tema gjenpeiler spørsmålene fra problemstillingen omkring nabolagets integrerende kapasitet, og kontaktpersonenes roller i nabolaget og inkluderingsprosessene. Under analysen har jeg også beveget meg fra beboernes erfaringsnære begrep rundt nabokontakt og bruk av fellesarealer til de mer teoretiske begrepene for samfunnsarbeid jeg utforsker i prosjektet mitt.

I løpet av analysen kan forskeren med Kvale (2001) sine ord variere mellom å være en fortellingsfinner og en fortellingsskaper, for å åpne for nye forståelsesmuligheter av tekstene. ”En narrativ analyse av det som ble sagt fører til at en ny historie blir fortalt, en historie som videreutvikler temaene i det opprinnelige intervjuet” (Kvale, 2001:131).

Gjennom analysen av intervjuene mine dannet det seg gjennom de mange små fortellingene et omriss av to større, kontrastfylte fortellinger, som jeg kommer tilbake til i neste kapittel.

4.4 Metodiske refleksjoner

En svakhet i forhold til intervjuundersøkelser kan være at den kun gir meg beboernes subjektive og fragmenterte kunnskap om miljøet de er en del av. Deres fortellinger kan være farget av egne forventninger til bomiljøet, og av hvordan de opplever sin egen bosituasjon i øyeblikket. På den andre siden hevder Kvale (2001) at det er intervjuformens styrke at den fanger opp variasjonen i intervjupersonenes oppfatninger av et tema, og dermed gir et bilde av en mangfoldig og kontroversiell menneskelig verden (Kvale 2001:23).

En innvending mot temainndeling innenfor kvalitativ metode, er at informasjonen kan bli løsrevet fra sin sammenheng. Jeg har kombinert temainndelt analyse med mer helhetsorientert tilnærming i form av deltagende observasjon i bomiljøet, for å ivareta et fortolkende perspektiv.

4.4.1 Rollen som forsker i eget arbeidsfelt

Min rolle som ansatt hos den kommunale boligforvalteren BBB, og som prosjektleder for det pågående prosjektet for områdeutvikling i dette boområdet - Slettebakkenprosjektet, gir meg både fordeler og ulemper i forhold til forskningsprosjektet mitt. Deltagelse i Slettebakkenprosjektet og møtevirksomheten der innebærer jevnlig samtaler med ulike aktører i områdeprosjektet, parallelt med studieprosjektet mitt. Det gir meg innblikk i miljøet fra mange innfallsvinkler, og god kjennskap over tid til bomiljøet og det sosiale livet der.

Samtidig kan både spørsmålstillingene, intervjuene og analysen bli farget av min forforståelse rundt tematikken, og av den påvirkningen jeg har på respondentene mine. Oppfatningene mine er preget av mange års arbeid innenfor tenkningen og utfordringene i det kommunale "husvert-systemet". Kontaktpersonene blir naturlig nok påvirket av mine roller som representant for husverten, og som prosjektleder for områdeutviklingen de er en del av.

Jeg har prøvd å ha et bevisst forhold til å skille mellom rollen som forsker og som "husvert" på Slettebakken, og å bruke dette masterprosjektet til å se mitt daglige bomiljøarbeid litt mer fra utsiden, blant annet med å lytte med større oppmerksomhet til beboerrepresentanter og frivillige aktører i området.

Min rolle ville også kunne påvirke hvordan kvinnene valgte å fremstille både seg selv og miljøet på Slettebakken. Det pågår selvsagt en mer eller mindre bevisst egenpresentasjon under et intervju der egen rolle er et av temaene. Jeg har inntrykk av at min spesielle rolle først og fremst virket til at de ønsket å få frem mest mulig av det de opplever som problemer det må gjøres noe med. Muligvis vektla de også positive sider ved egen rolle sterkere enn de ellers ville gjort. Jeg fikk inntrykk av at de langt på vei formidlet akkurat det de følte, uansett om det talte til deres fordel eller ikke. Eksempelvis svarte flere kontant slikt som at de ikke likte seg i rollen som kontaktperson, eller at de trodde naboene ikke var

særlig fornøyd med innsatsen deres. Jeg har prøvd å fange opp disse aspektene, og å bruke dem som del av min egen refleksjon av kvinnenens motivasjon for sin kontaktperson-rolle.

Mine ulike roller har samtidig gitt meg tilgang til ulike innfallsvinkler og perspektiver i forhold til temaene jeg studerer. Min erfaring fra kommunalt bomiljøarbeid og områdeutvikling har gitt meg kjennskap til de strukturelle rammene som påvirker det kommunale boområdet. Min prosjektlederrolle gir meg innsikt i tenkningen hos de offentlige instansene som er involvert i områdeutviklingen. Disse ovenfra- og utenfra-perspektivene har jeg gjennom undersøkelsen kombinert med et nedenfra- og et innenfra-perspektiv. Med et nedenfra-perspektiv har jeg tatt utgangspunkt i kontaktpersonenes egne oppfatninger og erfaringer av nabolaget. Med et innenfra-perspektiv har jeg prøvd å få tilgang til deres egne fortolkninger av situasjonene de står oppe i, og derigjennom normene og motivene som preger dem i rollen deres (Søholt 2007:51-52).

4.5. Ethiske betraktninger

Ethiske dilemma har i henhold til Thagaard (2009) fått en fremtredende plass innenfor kvalitative metoder, der det er direkte kontakt mellom forsker og de som studeres. Her får forskeren data som kan knyttes direkte til de personer som deltar i prosjektet.

Kontaktpersonene ble informert om undersøkelsen min, og om formålet med å fremskaffe kunnskap om samspill i bomiljøet, og publisere dette i form av en masteroppgave. Informasjonen ble gitt skriftlig i form av et informasjonsskriv (vedlegg), og også muntlig ved oppstart av intervjuene. De ble også informert om at det er frivillig å delta i undersøkelsen i forbindelse med undertegning av samtykkeerklæring (vedlegg), og de ga meg i den forbindelse tillatelse til å bruke anonymiserte data fra intervjuene i masteroppgaven min.

Jeg var i utgangspunktet oppmerksom på at det kan føles belastende å stille opp til intervju ut fra et man er klassifisert som ”vanskeligstilt” leietaker, og at man derfor kan være motvillig til å delta. Dette har imidlertid ikke vært et problem i forbindelse med rekrutteringen, deltakerne var gjennomgående positive til å delta, og til å fortelle både om

miljøet og om sin egen rolle. Et moment var også å ivareta at nærheten og tilliten som kan oppstå gjennom et dybdeintervju kan gjøre beboeren sårbar, gjennom å utlevere mer informasjon om seg selv enn det som er normalt i en samtale med en utenforstående.

Jeg fikk inntrykk av at kvinnene jeg intervjuet var komfortable med informasjonen de gav meg under intervjuet. Dette har imidlertid vært et dilemma i ettertid, ut fra valgene jeg har måttet gjøre om hvilken informasjon jeg trekker frem, og dermed hvilket bilde jeg gir av den enkelte kontaktperson. Jeg ser at jeg her kan gi svært ulik klangfarge på enkeltportretter, og at ulik vinkling og vektlegging kan gi fremstillinger av kvinnene som kanskje kolliderer med egne selvbilder, eller foretrukket selvpresentasjon.

Et annet sentralt dilemma her har vært avveiningen mellom å ivareta intervjuobjektene anonymitet, og å fremstille et mest mulig ekte og riktig bilde av dem og deres roller i miljøet. Dette er spesielt vanskelig fordi disse kontaktpersonene i utgangspunktet er synlige og gjenkjennelige i boområdet, og fordi dataene jeg har samlet inn henger nøye sammen med den enkeltes spesielle rolle og fungering i sitt nære miljø. Ved intervjuets avslutning gav de alle (med ett unntak) uttrykk for at de gjerne kunne siteres på hva de hadde sagt, og at de syntes det var positivt å få frem "sine budskap" på denne måten.

Jeg har så langt det er mulig anonymisert opplysninger som kan oppleves som sensitive, og så langt det er naturlig anonymisert opplysninger som kan gjøre det mulig å identifisere enkeltpersoner. Jeg har fjernet personlige opplysninger, og søkt å unngå å koble informasjon alder, nasjonalitet og lignende direkte til den enkelte informant. Samtidig er den enkeltes bakgrunn, og konkrete innsats i området, vesentlig å beholde til en viss grad intakt. Etter avklaringer i intervjusituasjonen, føler jeg meg trygg på at de som her er mest gjenkjennelige i miljøet, også er komfortable med fremstillingene jeg her gir av dem selv og deres oppfatninger.

Min rolle som representant for husverten kunne gi kvinnene forventninger jeg ikke ville kunne innfri gjennom rollen som forsker. En av dem tok opp spørsmål jeg vanskelig kunne følge opp. Utover dette virket det som om kontaktpersonene først og fremst var opptatt av å få formidlet alt de hadde på hjertet i forhold til bomiljøet. De fleste av dem benyttet likevel også anledningen til å "sende med meg" en del tilbakemeldinger på BBBs husvertrolle som

sådan. De fleste av kvinnene gav uttrykk for at det å delta i denne utforskningen av eget bomiljø, og å fortelle om sine egne erfaringer var en klart positiv opplevelse for dem, mens et par av dem kanskje stilte opp mest for å være hyggelig og imøtekommende.

Forskningens uavhengighet kan i følge Thagaard (2009) saboteres både gjennom prosjektets økonomiske sponsorer og gjennom deltakerne. Nære forbindelser her kan forringe undersøkelsens kvalitet ved at jeg som forsker overser enkelte funn og vektlegger andre. I mitt prosjekt har jeg vært spesielt oppmerksom på disse forholdene, ettersom jeg har nærhet til både til BBB som kommunens boligforvalter og til Husbanken som har tildelt meg stipend for dette arbeidet. Jeg har vært nøye med at prosjektet mitt ikke går inn på vurderinger som berører min arbeidsgiver eller min økonomiske sponsor sin rolle i forhold til det boligsosiale arbeidet.

Det er innhentet skriftlig samtykkeerklæring fra respondentene (vedlegg III).

Prosjektet er godkjent av Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste (vedlegg IV).

5. KONTAKTPERSONENES FORTELLINGER

I dette kapittelet gir jeg en samlet fremstilling av kvinnenes fortellinger om seg selv og miljøet de er en del av. Jeg analyserer dette intervju materialet ved hjelp av de teoretiske begrepene presentert i kapittel tre, som jeg har valgt som innfallsvinkel for å få nærmere forståelse av sosialt samspill i dette bomiljøet. Tematikken som ble gjennomgått i kapittel to danner bakteppe for analyse og drøfting av disse funnene.

Beboerkontaktene har tilknytning til hver sine nærområder innenfor det relativt vidstrakte kommunale boområdet på Slettebakken. De gir ganske ulike bilder og beskrivelser av området de er en del av. Noen av dem som har bodd lengst i området, tar også et tilbakeblikk på miljøet den tiden de selv vokste opp her, eller hadde egne småbarn i området. De har alle roller som mødre eller bestemødre i bomiljøet. Fortellingene deres viser at oppvekstmiljøet her er et sentralt tema for dem alle.

Flere av dem er også opptatt av samhandling på tvers av ulikhet, og av endret samhandlingsmønster over tid. De tilhører ulike generasjoner, og er oppvokst i ulike miljøer, både sosiokulturelt og geografisk. Beskrivelsene deres inneholder møter på tvers av kulturer og sosial ulikhet, og også litt mer uventede møter på tvers av tid og rom.

Jeg fant mange små fortellinger i intervjumaterialet. Det dannet seg også et omriss av to ganske forskjellige, større fortellinger. De små fortellingene handler om hverdagsliv, både om trivelige og skremmende opplevelser, om ulike bokulturer og forskjellige måter å finne ut av tilværelsen på. Den ene av de større fortellingene handler om et ”annerledes-land” der tiden har stått litt stille, og der sterke personligheter verner om tradisjonene selv når mange av naboene stadig skiftes ut. Den andre handler om et sterkt ytre press, omveltninger og belastninger som blir for store, og som er i ferd med å ta kontrollen ut av hendene på dem som forvalter det sosiale limet i området.

5.1 Nabolaget som integrasjonsarena

Nabolaget og naboskapet formes både av de strukturelle rammene og den fysiske utformingen, og av samspillet mellom menneskene som bor der. Sammen avgrensar dette mulighetsrommet for bomiljøet som base for beboernes hverdagsliv og som arena for inkluderende prosesser. Miljøet på Slettebakken er spesielt, det går både medstrøms og motstrøms i forhold til den generelle samfunnsutviklingen.

5.1.1 Slettebakken noen tiår tilbake

Else forteller om tett kontakt mellom naboene den tiden hun selv vokste opp i området. De satt mye ute mellom husene, grillt mat, spilte spill eller noe, med alle ungene rundt seg.

”Næh, det har vært et bra sted å vokse opp! Det var rett og slett gøy å bo her! Vi hadde dans utenfor, om fredagen, plagget musikken ut gjennom vinduet, og danset på marken. De voksne var omgangsvener, og gikk hjem til hverandre. Så det var en

hel masse tema om barn og sånn, mellom mødrene. Mange av mødrene vasket på skolen, og kom nærmere hverandre på den måten. Ungene var oppe på prestegården og bandt kranser til jul, og tjente noen slanter på det. Tidligere hadde vi noen i nærheten som drev med epler og poteter, og der satt vi ungene og pakket i to-kilos poser, og tjente litt der også. Så det var nok å finne på. Du vet, alle hadde dyr den gangen, hunder, og så gikk vi en hel gjeng i Isdalen. Det var ikke alle som hadde bil den gangen, så vi plasserte oss no inn i de bilene som var tilgjengelige. Vi kjørte på turer, gikk rundt Tveitevannet, og var i kolonihagene som fantes her da”.

Da Else sine barn vokste opp her på 1970-tallet ser dette ut til å ha vært et multifunksjonsområde, med blant annet mulighet for småjobber for barn og unge. Mødrene fant seg vaskejobber i nærområdet sammen, og ble kjent med hverandre også på den måten. Foreldrene diskuterte barneoppdragelse med hverandre, og hadde samkjørte spilleregler om leggetider og lignende. Naboene hadde felles utflukter og aktiviteter. Her var mulighetene gode for å utvikle mangetrådete sosiale bånd slik Gullestad (2002) uttrykker det, med tilgang til uformell informasjon og praktisk hjelp.

Vi får her glimt av et nabolag preget av hyppig samhandling mellom beboerne. På samme måte som Danielsen (2006) beskriver det i sin studie av bergenske bymiljø, gjorde de nabolaget til sitt eget ved å flytte hjemlige aktiviteter ut i det fysiske rommet utenfor boligene. Voksen tilstedeværelse ute ga sannsynligvis trygghet for barna. Samspillet hun beskriver ser jeg som en god illustrasjon av begrepet sammenbindende (bonding) sosial kapital, der nettverket som dannes mellom naboene er preget av gjensidighet og tillit. (Putnam 1995, Ødegård 2010).

5.1.2 Nettverk og sosial støtte

I følge Minkler (2006) kan sosial kapital defineres som relasjoner og strukturer innen lokalsamfunnet som fremmer samarbeid og gjensidig nytte blant medlemmene. I sin studie av integrasjon og sosial kapital tar Guro Ødegård (2010) imidlertid opp at forestillingen om sivilsamfunnet som en enhet med felles verdier, normer og forventninger som deles er i ferd med å svekkes. Dette kan særlig være aktuelt i utsatte storbymiljø som Slettebakken,

sammensatt av en rekke ulike beboergrupper på tidsbegrensede leiekontrakter. Kontaktpersonene gir et sammensatt bilde av relasjonene og forventningene i nærmiljøet.

Else forteller om et aktivt nabomiljø også i dag, blant annet når voksne og barn fra mange nasjonaliteter samles mellom husene om sommeren.

”Altså nå på vinterstid er det jo alltid litt dødt, men på sommerstid er det jo masse aktiviteter her nede. Då går vi jo inn i hagene til hverandre og sitter.. , og drikker kaffi og maser litt, og griller litt, voksne og barn. Du vet når de har skoleferie så er jo ungene alltid ute, lengre oppe, når det er flott vær og sånn. Så vi kan godt sitte med en haug med unger klokken ti om kvelden, og så spiller vi litt kort med de, og litt monopol og sånne ting - då er der masse utenlandske barn med og. Men det er helst de så er over 10 år og sånt.

Forholdet mellom naboene er jo greit nå også. Stadig vekk så ser du og opplever du noe her hos oss. Men før kunne vi betro oss til hverandre, men sånn er det ikke med de nye som flytter inn. Men vi hilser jo hele tiden, og spør hvordan det går”.

Hun fortsetter med å opprettholde en del av omgangsformene som har vært vanlig blant naboene. De som bor nær henne blir på denne måten sett og akseptert som en del av nabolaget og relasjonsbyggingen der. Jeg ser dette også som et bidrag til at utviklingen av bomiljøet her blir litt forskjellig fra den generelle tendensen til at tradisjonelt samspill og omgangsformer mellom naboer forsvinner. Hun forteller om hyppige og gjentatte samhandlinger som etter Kjeldstadli (2008) sin tenkning bygger opp en høy grad av samfunnsmessighet. Relasjonene i nabolaget er flersidige, og tradisjonene med å omgås hverandre på høflige måter er vedvarende. Derimot varierer det sterkt i dette sammensatte og skiftende miljøet hvor tette relasjonene er, og hvilke grupper de til enhver tid omfatter.

Karen satte også pris på det sammensveide miljøet på Slettebakken den gangen barna hennes var små, og ”alle snakket med alle”.

”Vi hadde det jo veldig fint på landet der eg vokste opp da, men det var veldig koselig å komme opp her i det miljøet som var her den gangen. For då var det mye mer sammensveisa folk, naboer. Mye mer kontakt med de, og – du snakket liksom

med alle. Så det var helt noe annet. Då var det veldig masse barn, det krydde jo av unger då. .. Det er det jo no og, men som sagt, de er ikke ute. De er kanskje litt ute om sommeren, men det er ikke mye vi ser de.

Ja det har forandret seg veldig. Veldig, veldig. Folk vil ikke, bryr seg ikke. Unge folk de tar ikke i en kost, de går rett forbi den. Det er heller ingen som låser ytterdøren lenger. Og så er det noen som alltid lar kjellerdøren stå åpen, så eg har truffet fremmede folk nede i kjelleren. Så der står de, og når eg kommer ned, så løper de. Ingen som låser dører mer.

Og så er det nesten ikke noen norske her lenger. De som bor her nå holder små unger oppe til tolv om natten, med et forferdelig spetakkel med løping og skriking. Det går eg til. Eg har snakket med dem, for eg blir trøtt. Og litt sint”.

Hun synes altså bomiljøet er blitt svært forandret de siste par ti-årene, med mindre kontakt og mer konflikter mellom naboene. Det oppleves som et savn for henne at det sterke samholdet hun hadde rundt seg i nabolaget er borte. Jeg synes Karen her fanger opp temaet ”tap av fellesskapsfølelse” som Ife & Tesoriero (2006) mener resulterer i fragmentering og isolasjon. Hun forteller også om ulike levemåter mellom den eldre garde av nordmenn og flyktningfamilier. Endringene hun opplever kan sannsynligvis knyttes opp mot både generasjonsskifte, kulturbrytninger og økt sosial problembelastning i området. Problemene hun beskriver med uro fra småbarn er etter Ruud (2001) sin erfaring en typisk konflikt mellom eldre gjenboere og yngre flyktningfamilier i denne type sosialt og kulturelt sammensatte boområder. Karen legger til;

”Vi har litt grilling sammen ute om sommeren, vi som bor i husene omkring her ennå. Sitter ute og prater litt sammen. Folk er ok for meg, sant. Eg holder meg jo stort sett for meg sjøl, då. Eg har ikke noen omgang med de folkene – jo, de rett over gangen, de tar eg en prat med. Jada, de kommer ifra kurdistan, er det ikke det det heter? Jo, eg tror det. Hun er voldsomt ivrig. En dag så hadde eg stått og spadd ute. I blomsterbedet. Så hadde hun stått og sett på meg. Så når eg da kom inn, så stod hun klar med middag til meg. Så det må en kalle veldig bra. Og så skjente hun da, sønnen min han bare sover, han kunne kommet og hjulpet deg. Så det syns eg var kjempeflott, då ble eg veldig glad. Men ellers, eg kjenner ikke de så godt de, for de er jo nyinnflyttet, og sånn.”

Hun viser dermed at det likevel også finnes bruddstykker av tidligere fellesskap som opprettholdes i hennes nærområde. Vi ser dessuten at hun gjennom sitt engasjement i området blir del av uventede kulturmøter der det etableres kontakt og formidles anerkjennelse på tvers av tradisjonell skikk og bruk i området.

Torill flyttet hit som enslig mor for ca 10 år siden, er nå samboer med en flyktning og har halv voksne barn i boområdet.

”De reagerer ikke om en er fra Sudan eller Kina eller Norge. Altså det er Knut, og så er det Chang og så er det Superstar. Sant, altså det ser eg på som veldig positivt. At de vokser opp et sted der folk er forskjellig, og det er ikke noe de reagerer over”.

Hun mener altså at det positive barna hennes kan bringe med seg fra dette området, er at de ikke er opptatt av hvor lekekameratene i boområdet kommer fra.

Abimana som er småbarnsmor og afrikansk flyktning, mener også det er positivt at folk fra så mange ulike kulturer klarer å bo sammen uten større konflikter.

”Jo, det er mye positivt her. Jeg synes vi klarer å bo sammen mange forskjellige kulturer fra mange forskjellige land, bare det – og så, jeg har ikke hørt noen krangling mellom beboere, eller slossing, da. Den tiden jeg har bodd her”.

Begge disse kvinnene viser meg at boområdet bidrar til å bygge opp kulturell kompetanse og toleranse gjennom møter og samspill mellom en rekke ulike kulturer. Siden de begge har barn i miljøet, opplever de ikke de samme generasjonsmotsetningene som Karen beskriver.

Vi ser her et boområde preget av kontraster, der hverdagen påvirkes både av nyere beboergrupper med stor sosial problembelastning som gir utrygghet, flykning-grupper og et generasjonsskifte som gir både kulturbrytninger og nye kontaktmuligheter. Og altså stadig et nært nabofellesskap som opprettholdes mellom dem som har kjent hverandre en stund. Et spennende utviklingstrekk på Slettebakken er at disse etablerte nettverkene med sine tradisjonelle naboaktiviteter etter hvert ser ut til å fange opp mange av de nyere gruppene som flytter inn.

Else som er oppvokst i området og nå har egne barnebarn her, reagerer på samme måte som Karen på barnefamilier med avvikende døgnrytme i forhold til gjenboerne i gaten. Hun forteller at det tidligere var praksis at småbarnsforeldre samarbeidet og ble enige om felles regler omkring barn, leggetider og ro i huset.

”Og så er det mye med det derre at ungene er lenge oppe, seint om kveld og natt, sant, det er jo ikke vi vant til. Du vet det blir jo litt bråk utav det. For hver familie har jo 3-4-5 unger, sant. De løper og hopper – så der blir litt – frustrasjoner”.

Tidligere var jo ungene i køy når klokken var syv - halv åtte, de skulle jo på skole mange, sant, då måtte det jo være ro og stille for de skulle sove. La oss si hvis de var 5 år så la de seg klokken halv åtte, og så ble det forskjøvet med en time etter kor gammel de var, sant”.

Denne samarbeidsformen er nå tatt opp igjen i boområdet her etter det Ana forteller - en ung mor med søramerikansk bakgrunn.

”Vi sitter oss veldig ofte ute med de små. På en sånn liten benk som vi har. Det er en gjeng på tre gutter og to jenter som liksom treffes. Alltid. Og vi har noenlunde avtalt med foreldrene kortid de skal være inne. Og hvis en går inn, så skal resten gå inn. Og litt sånn. Og det fungerer veldig greit”.

Gjennom dette samarbeidet bidrar hennes generasjon også til å bygge opp støttende sosiale nettverk blant foreldre i dette utsatte boområdet med mange enslige forsørgere. Interessen for, og praksisen med å samarbeide som foreldre i nabolaget dukker altså opp både hos de yngste og de eldste, fra ganske ulike kulturelle bakgrunner.

Ana synes imidlertid ikke de når frem til alle foreldrene i nabolaget når det gjelder samarbeid rundt barna, særlig ikke til foreldre med rusproblemer.

”Men noen har vi ikke kommet gjennom til. Altså noen sier jo ”jajaja”, men gjør ingenting med det, sant. De andre naboene med barn på min jente sin alder - eg vet ikke ka de strir med, men – det er vanskelig å komme gjennom til de på en måte.

Noen av dem tror eg har narkotiske problemer. Som eg tror då, ut i fra ka eg har sett”.

Lokalsamfunnet kan i henhold til Solheim (2007) være rikt på sosial kapital på den måten at folk har mye kontakt gjennom uformelle nettverk, ut fra felles normer og høy tillit til hverandre. Foreldre med lite individuell kapital vil kunne profittere på dette (Solheim i Askheim & Starrin 2007). Men her blir nok tilliten mellom ulike beboergrupper utfordret, og foreldre med rusproblemer ser ikke ut til å gjøre seg nytte av dette fellesskapet som kunne vært særlig verdifullt nettopp for dem. Til tross for at disse mer problembelastede naboene må virke fremmedartet og kanskje litt skremmende på en ung mor med bakgrunn som flyktning, er hun altså aktivt innstilt på å prøve å involvere dem i nettverket sitt blant småbarnsforeldrene i det nære nabolaget.

Torill viser at samspeilet varierer en del mellom de ulike småmiljøene i området.

”Eg syns det er litt sånn trist, då, fordi – altså eg savner litt den nabokonen som passet på oss når vi var små. Sant, altså det der med at naboen kunne rope ute hvis de så at du hev et bananskall på vegen, og passet litt på, og – eg visste at min mor og min far fikk vite det hvis vi gjorde noe gale, sant, for alle passet på hverandre, og alle visste om hverandre, eg savner litt den.

Som eg no føler, når eg har fire barn sjøl, så kunne eg ønsket at naboene pikket meg litt i armen en dag, og sa du eg så sønnen din, der nede, eller datteren din er ute og gjør sånn og sånn, eg ville no bare gi en lyd, altså litt mer sånn at vi passer litt mer på hverandre, og ikke som sladre kjerringer, men rett og slett at vi bryr oss om hverandre på en annen måte enn det som – eg føler der ikke er no”.

Torill savner følelsen av kollektivt ansvar for barna fra oppvekstmiljøet sitt på et mindre sted der man gikk mye til hverandre, og der de voksne fulgte godt med på hva barn og unge foretok seg, og ga beskjed dersom noe var galt fatt. Beskrivelsene fra den gang minner om Aminama sin fremstilling av oppveksten i sin hjemlige landsby der barna var fellesskapets ansvar, i tråd med det afrikanske ordtaket om at det tar en hel landsby å oppdra et barn. Den tette sosiale kontrollen i Torill sitt oppvekstmiljø føles nå som en kontrast til dagens nabolag, som er mer preget av mistillit og avstand.

Else prøver å opprettholde den tradisjonelle formen for samspill rundt barna i sin gate.

”..altså de som er norsk, de snakker jo sammen. Men - disse utenlandske de trekker jo seg tilbake. - Sånn så det har nettopp flyttet nokken opp fra Palestina, i vår blokk, då kommer de no med ungene uten votter, og uten hue på, tre år gamle, og så griner de, og så snakker ikke hun verken norsk eller engelsk, så eg bare viste de sånn då, at de må ta votter og hue på, det er derfor de griner, Men nei, de ville ikkje ha hue på de, de var ikkje vant med det, så det var svaret du fikk. Jammen du er jo nødt! Du må ha hue på de, tenk på de små ørene! - og så er det alltid det når du prøver å veilede de; nei dette er privat. Det ser ut så de vil være i sin egen bås og leve sitt eget liv”.

Når hun i dag engasjerer seg i bomiljøet på denne måten, bygger hun på sine kunnskaper og erfaringer fra tidligere tider i gaten hennes. Hun opplever at nyinnflyttede foreldrene fra andre kulturer ikke ønsker denne typen innblanding i privatlivet sitt. Hun forteller at flyktningene i nabolaget hennes trekker seg unna når hun gir tilbakemeldinger om unger som fryser i vinterkulden. Hennes kunnskap og ferdigheter når ikke uten videre frem til de nye naboene og deres forventninger til sosial omgang i nabolaget. I henhold til Wallerstein (2006) er empowerment knyttet opp mot konteksten den tilhører, og må anvendes der. Else sine erfaringer med kollektivt ansvar for småbarna i gaten er riktignok knyttet til dette lokalmiljøet, utfordringen hennes nå er at en stor del av naboene har en helt annen kulturbakgrunn med kommunikasjons- og samhandlingsmønstre som er ukjent for henne. Flyktningene i gaten har i tillegg vært gjennom turbulente tider der det å beskytte seg for å overleve som familie gjerne har stått i høysetet i lang tid.

Else forteller videre at hun kvier seg for å varsle foreldre fra flyktning-familier hvis barna gjør noe galt eller bekymringsfullt, fordi hun registrerer at avstraffelsen hjemme kan være ganske hardhendt.

”... og så er det mange ganger det at du har ikke lyst - vi har jo hatt masse utenlandske ungdommer som har gjort mye rart her nede då, men du vegrer deg for å gå og fortelle foreldrene deres det, så de ikkje skal banke ungene gul og blå”.

Kulturbrytninger ser ut til å utfordre det tilvante samhandlingsmønsteret. Ulike mønstre for barneoppdragelse kommer til overflaten i det tette miljøet. På den andre siden tror jeg ikke fysisk avstraffelse av barn er et spesielt nytt fenomen i dette utsatte nabolaget. Her skjer det kanskje like mye et møte med tidligere tider og en problematikk hun føler de nå har lagt bak seg?

I følge Rønning og Starrin (2009) vil nettverk mellom naboer ha en del verdier og forventninger som det forutsettes at man deler. De er uskrevne og må læres. For nykommere vil det dermed være vanskelig å forstå slike koder. Forfatterne påpeker også at tillitsforhold til det nye samfunnet avhenger av den tillitsstrukturen de kommer fra i hjemlandet.

Et annet forhold som kan påvirke kommunikasjonen mellom Else og de nyankomne naboene, er det Rønning og Starrin (2009) omtaler som *tillitskapital*, forstått som ressurser og goder den enkelte kan aktivere på grunn av sitt renommé som pålitelig. Den vi vet vi kan stole på, kan vi også overlate mer ansvar til. Vi ser at denne kapitalen er avhengig av konteksten den er bygget opp i, og at det renomméet man har bygget opp innen eget nettverk, ikke uten videre kan tas i bruk overfor andre grupper.

5.1.3 Økende kulturelt mangfold

De fleste kvinnene i undersøkelsen er opptatt av at den raske tilstrømmingen av ulike grupper flyktninger til området er en utfordring for bomiljøet.

Samira forteller at barna hennes leker med både norske, arabiske og somaliske barn i området her. Selv har hun derimot ikke fått kontakt med så mange av naboene sine, etter ca 6 års botid i området. De hun og familien har kontakt med, er helst familier fra hennes egen etniske gruppe. Hun forteller at hun er blitt kjent med en norsk mor i nabolaget som gjerne ville at barna deres skulle leke sammen. Denne norske naboen kan muligvis bidra til å bygge broer for henne og familien inn mot det norske lokalsamfunnet.

Abimana som kom til Slettebakken med barna sine for noen år siden, hadde forventninger om å bli en inkludert del av samfunnet da hun flyttet hit fra asylmottaket;

”at du blir sånn mer inkludert på en måte. Du får kanskje tilgang til å bli sånn, hva kan jeg si – integrert. Jeg følte det som, ok, nå er vi i Norge, nå kommer vi til å ha en sånn fremtid. Nå er jeg en person igjen, med leilighet.”

Bomiljøet som møtte henne og barna hennes ble imidlertid ikke slik hun hadde forventet.

”Den blandingen da, vi trenger å lære fra hverandre, sant, men hvis man ikke har noen forbilder, da blir man helt den samme hele tiden, tror jeg. Jeg tenker på ungene, de vokser opp i en sånn vanskelig situasjon, sånn at de lærer ingenting, jeg tror det er vanskelig også for fremtiden deres, sant. Ikke alle klarer å betale for ekstra aktiviteter for ungene sånn at de kommer ut på andre steder der de kan leke med andre barn. Det er noen som blir sånn fanget på ett område, fra bare skolen og så rett hjem og så gjentar det seg”.

For ungene, hvis de ikke får noen nye folk å lære fra, at de bare lærer fra oss i familien, så vokser de opp på forskjellige måter fra andre barn. Når du bor på et sted, tror jeg, så trenger du å kunne litt om samfunnet, som for eksempel sortering med boks og sånne ting, at ungene kunne lære at det er feil å blande flasker, og papir og alle ting. Og så hvis de flytter til et annet sted, de vet at det er sånn, at du kan ikke blande avfallet sånn. Men nå blir det vanskeligere, for de nye naboene vil lure på hva slags mennesker de er, har de nettopp kommet til Norge, har de ikke lært noe?

Hun synes den høye andelen flyktninger i området der hun bor, gjør det vanskelig å bli kjent med det norske samfunnet. Hun bor nå i en blokk med 24 leiligheter, der kun to familier er norske. Spesielt er hun opptatt av at barna – både egne og de andre barna i boområdet – ikke har mulighet til å leke sammen med norske barn, og lære av dem.

Hun trenger broer inn mot det norske samfunnet, det er vanskelig å bygge dem selv i nærområdet hun nå bor. Barna kan bli stående litt på utsiden sammenlignet med andre barn som vokser opp i Norge. Mangel på kunnskap, rollemodeller og erfaring med det norske

samfunnet kan lett legge hindringer i veien for dem når de skal hevde seg blant andre barn og unge. Hun illustrerer problemet Lorentzen (1997) tar opp i sin beskrivelse av tendenser til forvitring i samfunnet, der ulike grupper gjerne lever side om side uten å gjøre seg nytte av hverandre.

Jeg synes også hun tydelig får frem integrasjons- problemene Gullestad (2002) er opptatt av i dagens samfunn når det gjelder nykommeres muligheter for å få innblikk i etablerte beboeres hverdagsliv og dele oppgaver med dem. I Abimana sitt nære nærrområde som nå nesten utelukkende består av flyktninger, blir denne problemstillingen satt på spissen. Når man ikke lærer seg vanlige normer og regler for norske nabolag, vil man heller ikke kunne opparbeide seg anerkjennelse og respekt, særlig ikke i forhold til kollektive bokulturer som møter deg i borettslag og i utleieboliger.

5.1.4 Økte belastninger i boområdet

Torill som har egne barn i området, er opptatt av oppvekstmiljøet på Slettebakken.

”Og så det at når du bor et sted der det er mange forskjellige mennesker som her, så føler eg at du må følge ekstra med barn og ungdom. At du er litt mer bevisst på kem de er med, og kor de er og kem de går hjem til og – altså eg kjenner jo sjøl at eg vil vite mest mulig, haha – med barnene, og det er jo for det at du må holde litt kontroll.

I en periode så hadde vi fem innbrudd i boden våres. I kjelleren. Og vi bor i første etasje. Og då føler du at du får det ganske godt inn på kroppen. For eksempel ene gangen det var innbrudd, så gikk naboen plutselig i barnene mine sine strikkede klær fra min mor, og gardinene som min mor hadde sydd var plutselig oppe i et annet vindu, hehe. Og då ser du at når det er nesten dine nærmeste naboer så blir det sånn - nærmt. Då er det jo ikke noe som tilsier at du går ut og ringer på døren til naboene.

I en periode så var der jo mye rusmisbrukere som gikk inn og satte seg i gangene sant, for å ta stoff. Då var de i ly for kulden og regnet, sant. Så eg kikket alltid ut døren før ungene fikk gå ut, for å være sikker på at det ikke var noen der. ..

No føler eg det at det er komt litt mye – alkohol og rus inn i gaten igjen. Så eg føler at utviklingen sånn i forhold til kor trygg eg er, blir verre og verre, føler eg då.

Hun synes at beboersammensettingen med høyt innslag av rusmisbrukere og psykisk syke gjør oppvekstmiljøet utrygt. Hennes beskrivelser her gir et bilde av et miljø med avstand og mistillit mellom mange av naboene. Putnam (2005) er opptatt av gjensidig tillitsskapende aktiviteter i lokalmiljøet som kan fremme sosialt samspill og gjøre livet enklere for innbyggerne. Torill sin opplevelse av nabomiljøet i dag ligger nærmere Putnam (2007) sin fremstilling i sin artikkel om mangfold og fellesskap i det enogtyvende århundre av at mangfold kan gi grobunn for sosial isolasjon. Hans studie viser her at områder med stor ulikhet mellom innbyggerne kan gi færre nære venner og fortrolige, lavere trivsel og lavere opplevd livskvalitet (Putnam 2007:149-150). Torill gir dermed ganske kontrastfylte bilder av oppvekstmiljøet på Slettebakken, når vi sammenligner med det hun tidligere sier om høy toleranse i miljøet. Jeg synes Putnam (ibid) sin påpeking av både utfordringene og mulighetene i dagens mangfoldige nabolag reflekteres i Torill sine opplevelser.

Torill synes også det er vanskelig å engasjere seg i dette miljøet med så mange forskjellige personer med så store problemer.

Men altså de som eg snakker mest med er naboer som er i samme situasjon som meg, sant, som er litt nervøs for det at de har fått en narkoman til nabo, og kordan skal vi forholde oss til dette, og sant, eller at en bråkete barnefamilie der du føler at barnene ikke har det bra, men kor mye skal du engasjere deg, altså det går mer på sånne ting, enn det å ringe på til den nye naboen, eg vet at det er en narkoman, men han er no sikkert grei allikevel, altså, sant? Eg tror du finner de som er mest lik deg, og så forholder du deg mest til de. For eg gjør det i hvert fall, eg kan ikke snakke for andre, men for min del.

Ruud (2001) viser til at bomiljø med høy problembelastning betyr svakere nettverk med svekket støttefunksjon og med tilleggsbelastninger for beboerne. Hun ser også oversikt og

forutsigbarhet i bomiljøet som en forutsetning for trygghet og for muligheten til å kunne engasjere seg i nabolaget sitt.

Det er vanskelig å bygge opp et tillitsbasert fellesskap i miljøet Torill beskriver. Torill har likevel skaffet seg et nettverk i nabolaget av personer hun synes det er greit å ha kontakt med. Dette fellesskapet ser ut til å være basert på felles bekymring for bomiljøet rundt dem.

Dette nettverket ser ut til å bygge opp en bevisstgjøring og felles kompetanse, ved at det settes ord på opplevelsene i miljøet, utveksles erfaringer og diskuteres løsninger. Torill sitt engasjement er ifølge henne selv motivert av egeninteresse, med et ønske om å skaffe seg tilstrekkelig fotfeste i nærmiljøet sitt. Vi har tidligere sett at hun også er opptatt av å trygge barna sine, og av at de får med seg positive erfaringer fra oppveksten, på sammen måte som deltakerne i Conradi (2009) sitt prosjekt i den Sørøstafrikanske townshipen.

Karen forteller også om et stort innslag av rusproblemer i nabolaget som er skremmende.

Det har vært ganske mye, ja. Men eg merker ikke så mye til det, for no har ikke vi de i huset her. Sånn som vi hadde det i huset før, så var det jo helt kriminelt, altså. Det var sånn spetakkel og sånt rek, at. Og det var åpenlyst. Ute på trappen stod de og handlet. Men det er vekke no. Og ka som foregår i kjeller og loft no, det vet eg ikke. Siden det er kommet masse fremmede folk her, og de bare løper når vi kommer.

En av dem ble jo stående og låse seg inn i vaskekjelleren, eller lot som han gjorde då. Så spurte eg jo selvfølgelig ka de holdt på med. Og då løp de. Det kan jo være litt skummelt det der. Hvis du kommer uforvarende på folk. Så kan du få deg et kakk i hodet. Du vet ikke hvordan de reagerer. Men sånn som eg har opplevd de som har vært ruset, så går det an å snakke med de. Stort sett. I hvert fall de som eg har vært borti, de som har bodd her nede.

Etter mange år i miljøet har hun vennet seg til å ha disse problemene på nært hold.

På samme måte som Torill bygger hun opp sin egen sosiale og kulturelle kompetanse i samspillet med omgivelsene, og bidrar til toleranse for ulikhet blant beboerne i området. Dette er samtidig en ganske dyrekjøpt kompetanse, med bakgrunn i det krevende miljøet

med dets strukturelle rammer som omgir dem i hverdagen, og som gjør at de må streve hardt, med egen og familiens velferd som innsats for å bygge opp en positiv tilværelse og et bomiljø som kan fungere rundt dem.

Lokalsamfunnet rundt dem er ikke lenger et sammenbindende nettverk med felles verdier, normer og forventninger. Her finnes en del mindre fellesskap, og en del tradisjoner for samhold og samspill. Men slike avgrensede ”små, lokale og autonome grupper vil slik sett svekke forestillingen om sivilsamfunnet som en enhet med felles verdier, normer og forventninger som deles” (Ødegård 2010:101).

5.2 Engasjement og empowerment

Et aspekt ved samfunnsarbeid som leder til økt *empowerment* ihht Ife & Tesoriero (2006) er nettopp det å verdsette slike lokale ferdigheter som kontaktpersonene innehar. Deres kunnskap og ferdigheter er mer treffsikker fordi de er forankret i lokale erfaringer. En samfunnsarbeider, og mange av samfunnets innbyggere, vil ofte ikke være oppmerksomme på spekteret av dyktige og engasjerte personer med mindre de faktisk leter etter dem. Ved å gjøre bruk av lokale kontaktpersoner verdsetter man også områdets beboere som får mulighet til å bidra på en meningsfull måte, og man styrker nivået av sosial kapital i lokalsamfunnet Ife & Tesoriero (2006:...).

Kvinnene jeg intervjuet på Slettebakken er alle engasjerte i å bidra til godt naboskap. De er svært ulike når det gjelder bakgrunn og livserfaring. De viser kunnskap, holdninger og kapasitet til å skape et støttende miljø. De gir innblikk i et nabolag med lange tradisjoner og erfaring i å akseptere og å omgås naboer som har ulike problemer å stri med. Men de forteller også om en utvikling som gir altfor stor belastning på dette miljøet, og som gir lokale ildsjeler vanskelige rammer å utfolde seg under.

5.2.1 Handlekraft og handlingskompetanse

Det å bygge opp handlingskapasitet i lokalmiljøet på Slettebakken vil kunne øke beboernes deltagelse og påvirkningsmuligheter ikke bare i utviklingsprosjekter som Slettebakkenprosjektet, men også i forhold til den offentlige tjenesteytingen i området, og i forhold til samspillet mellom innbyggere, organisasjoner og myndigheter i lokalsamfunnet generelt.

En kontaktperson kan ha ulike roller i bomiljøet, alt etter hva de selv gjør ut av dette vervet. Enkelte oppgaver skjer på eget initiativ, noen ganger er det naboer som tar opp problemer de vil ha hjelp til å løse, eller det kan også være boligforvalter som er oppdragsgiver, og kommer med ønsker eller forslag til tiltak som skal organiseres. Hvem man til enhver tid identifiserer seg med, og hvilke forventninger man er opptatt av å innfri, vil kunne variere fra situasjon til situasjon, og fra person til person.

Aina vokste opp i et privat boområde, og ble overveldet av det tøffe nabolaget i de kommunale boligene da hun flyttet inn; ”Kor e eg komt henne?!”

På oppfordring fra bomiljøkoordinator engasjerte hun seg ganske tidlig som kontaktperson, og har vært aktiv i dette vervet siden.

”I dag er eg overhodet ikke bekymret. Det er jo nokke med det at eg hadde jo ikkje vært borti manisk depressive og alkoholikere før. Eller narkomane som lager et forferdelig baluba i oppgangen. Det er jo ting som eg ikkje kjente til, så det at, i dag vet eg det at får han der ved siden av seg en ”bye” så bord og stoler går vegg i mellom, så vet eg ka eg skal gjøre, sant. - så det har jo litt med det å gjøre og at eg e er blitt veldig trygg på meg sjøl. Hadde eg ikkje blitt det, så kunne eg ikkje ha bodd her nede, altså”.

Burnett (2006) beskriver i sin artikkel *Building social capital through an active community club* den parallelle situasjonen at det dukker opp en mulighet - som det å bli rekruttert som kontaktperson - som både kan lede til empowerment og fungere som en investering i

frivillig arbeid. Dette kan være en meningsfull å velge for den berørte. Jeg synes at sitatet her er et av flere eksempler fra Slettebakken som bekrefter dette utsagnet.

Aina føler selv at hun har vokst med oppgavene og utfordringene i det spesielle miljøet. Hun har som de andre kontaktpersonene latt de turbulente omgivelsene bli til erfaringer hun vokser på. Slik har hun styrket selvtilliten, kompetansen og handlekraften sin som kontaktperson i dette krevende miljøet. Det ser ut til at hun gjennom denne prosessen har endret seg fra en avmaktsposisjon til økt pågangsmot og mestring. Dette er en fortelling om å styrke egne kunnskaper, ferdigheter og selvbilde, noe hun fremstiller som en viktig del av drivkraften bak engasjementet sitt. Dette er i tråd med tenkningen hos Askheim (2007).

På den andre siden er det igjen kostbar lærdom hun som engasjert beboer her har måttet tilegne seg, i omgivelser som gjør hverdagen mer til en påkjenning enn en støtte. Det er rimelig å sette spørsmålstejn ved samfunnets virkemidler som skal tilrettelegge støttende rammer for vanskeligstilte grupper. Det kan også stilles spørsmål ved hvor lenge hun og de andre kontaktpersonene orker å fortsette i vervene sine før de brenner ut. Pågangsmotet og innsatsviljen de viser kunne kanskje nådd så mye lengre både for dem selv og for nabolaget, og ikke motebakkene stadig hadde blitt brattere foran dem?

Aina forteller videre om arbeidet sitt med nabokafeen i boområdet, som hun har tatt initiativ til og har hatt ansvaret for i 5-6 år nå.

”Eg kjenner jo enormt med folk, fra den gangen eg var barn og eg bodde her oppe på Landås. Du vet mangen utav mine venner er flyttet herifra, men foreldrene deres bor her. Det er jo de eg treffer igjen no, på denne kafeen. De har sett det i avisen, og så sier de ”gu kor kjekt”, sant? Så det er den generasjonen der eg liksom no har veldig god kontakt med. Og så er det jo alltid nokken som kjenner nokken og, vet du.

Eg stortrives! - det gir meg veldig mye. .. Eg har alltid vært glad i eldre mennesker, og syns det er kjekt når de forteller og sånt. Og så har eg jo hatt en mor som fikk altsheimers, ganske tidlig, noen og sytti. Eg tok en del kurser angående demens og sånne ting, når hun begynte med dette her. Det er jo en del eldre her og nå som er

begynt å rote litt. Men det der å kunne takle det. Det å være forberedt. Det er jo lettere selvfølgelig med andre enn med dine egne.

Men eg ser jo det at dette liker eg, syns det er kjekt. Og folk setter enormt pris på det. Vi får sånn skryt, og det er så kjekt når de liksom kommer og sier, *å er dokker her?* -jada, bare kom inn! Vi er her hele tiden. Sant.

Og så treffer du de på butikken, og så står de gjerne helt borte med melken; ”ka skal vi ha til middag på onsdag”? Sant. Hehe. Og det er jo veldig mange som er enslige her oppe. Veldig mange. Og no sier flere det at de har litt sånn tilhørighet til den der kafeen, sant. Stopper opp og prater med de når eg treffer de og liksom sånn. Mange har det tungt i hverdagen fordi de er så ensomme”.

Aina tar her utgangspunkt i egen lokalkjennskap og sitt omfattende kontaktnett i området. Hun tar med et større aksjonsfelt enn vanlig når hun agerer som kontaktperson.

Det er tydelig at hun har stor glede av å engasjere seg i nærmiljøet, og at hun er opptatt av, og interessert i menneskene rundt seg. Det meste av det hun setter i gang med skjer på eget initiativ. Denne innstillingen og handlingsmønsteret ser ut til å ha preget henne lenge. Hun viser holdninger som handler mye om å være til nytte for andre som trenger omsorg. Samtidig synes jeg det skinner gjennom et behov for å realisere seg selv, - disse to motsatsene hos Gullestad (1996) er kanskje ikke så uforenlige. Det å kunne utvikle og realisere seg selv, og skape en best mulig tilværelse for seg og sine, er en viktig drivkraft hos oss alle.

Hun bidrar også til å skape endring på interpersonlig nivå (Minkler 2005), ved å trekke andre inn i et sosialt nettverk i området, og gi dem tilgang til både hennes egne ressurser og ressursene et utvidet nabolnettverk representerer for dem.

Minkler og Wallerstein (i Minkler 2005) ser empowerment som en sosial handlingsprosess som gir økt mestring av egne og av eget lokalsamfunns liv. På individuelt nivå som betrakter forfatterne psykologisk empowerment som et aspekt som strekker seg utover intrapsykisk selvtillit og inkluderer folks opplevde kontroll i egne liv. Det omfatter også kritisk oppmerksomhet på egen sosiale kontekst, og den enkeltes deltagelse i endring.

Aktiviteten er på samme måte også et bidrag til området sosiale kapital gjennom hyppigere samhandling mellom naboene. Aina har brukt sin tilgang til ulike nettverk på Landås til å få kontakt med ensomme eldre mennesker i området. Disse faste gjestene på kafeen har etter hvert skapt et tett og sammenbindende nettverk seg i mellom. På oppfordring fra Aina åpner de etter hvert opp dette fellesskapet for å trekke inn flere medlemmer og bygger broer til ulike beboergrupper i området, i tråd med beskrivelsen hos Ødegård (2010) av overskridende (bridging) sosial kapital. Man får i tråd med denne tenkningen kontakt med mennesker man ellers ikke ville omgås og inngår i tillitsskapende aktiviteter som bidrar til å binde lokalsamfunnet bedre sammen (Ødegård 2010: 13).

Kontakten med barn er en inspirasjon og en døråpner for Karen i hennes rolle både som nabo og kontaktperson.

”Det er ikke mange norske her nede lenger. Og utlendingene vil jo – de holder faktisk en liten avstand. Mange av de. Men eg har no faktisk komt i kontakt med en del av de og. De som bor i huset. Det var noen som flyttet no, det var hyggelige folk, de hadde eg mye kontakt med. De var, han var vel egentlig fra burma, da. De bodde vegg i vegg med meg, hadde sånne kjekke barn, og var så kjekke. Og likedan nokken som bodde på toppen hos oss. Men de kjøpte seg jo leilighet no, for de er jo i arbeid begge to. Eg hadde veldig mye kontakt med de.

Du må jo bry deg litt, prøve å forstå. Men hvis de viser tydelig avstand, så går ikke eg innpå folk. Enkelte av de gjør det. Eg vet ikke koffor. Kanskje de er redd for å ta kontakt, eg vet ikke. At det kan gå begge veier det der. Ja, men det er klart. De kommer jo fra en helt annen kultur og alt mulig, sant. .. ja, eg ser hun ene som bor i inngangen ved siden av, hun er begynt å ta veldig kontakt. Og det kan være for det at hun behersker språket mer, og går i arbeid, og er vant til å snakke med norske folk”.

Karen virker løsningsorientert, og liker å prøve å finne ut av tingene når det oppstår forviklinger. Hun viser holdninger om å bry seg om menneskene rundt seg. Under intervjuet reflekterer hun over hva som er grunnen til at innvanderne holder avstand, og ser ut til å bli mer bevisst på det gjensidige usikkerhetsforholdet. Hun følger denne tråden

videre med at når man behersker språket, tar man lettere kontakt. Denne nye nabokvinnen som også går i arbeid, virker på den måten kanskje litt mer gjenkjennelig for henne, slik at hun selv er mer åpen for denne kontakten?

Det er slående at begge familiene hun knyttet kontakt med i oppgangen, nå er flyttet videre. Midlertidigheten i det kommunale botilbudet gir mange inn og utflyttinger, slik at nabonettverket hele tiden må etableres på nytt. Den etter hvert ganske stramme behovsprøvingen av kommunale botilbud tilsier at når man klarer seg bedre og ikke lenger kan regnes som særlig vanskeligstilte, må man flytte videre. Dette danner en form for innebygget buffer mot å bygge opp stabile, ressurssterke nettverk.

Disse strukturelle rammene som beboerne og kontaktpersonene ikke har noen reell mulighet til å påvirke, legger klare begrensninger på hva det er mulig å bygge opp av sosialt miljø i området. Hvem som får tildelt bolig i nærmiljøet og hvor lenge leieforholdet skal vare, noe som påvirker både beboersammensettingen og stabiliteten i miljøet, besluttes sentralt av kommunale myndigheter etter statlige føringer på boligpolitikken.

Kontaktpersonene virker opptatt av å utvikle seg selv og sin egen kompetanse, og flere av dem uttrykker at de vokser med oppgavene de påtar seg. Wallerstein (2006) beskriver empowerment som kultur- samfunns- og befolkningsspesifikk, og den må anvendes innen den konteksten den tilhører. Kunnskapen og ferdighetene kvinnene bygger opp gjennom vervet er også sett som *agency* sosiokulturelt betinget. De lærer seg å løse oppgaver i miljøet de tilhører, tilpasset utfordringene og menneskene de har rundt seg der. De bærer også med seg hver sin egen kulturelle bagasje fra sitt eget oppvekstmiljø, som for disse syv kvinnene er svært så forskjellig.

Noen av dem har flyttet mellom ulike miljøer, de har lært å tilpasse seg nye forventninger, og dermed bygget opp en bredere kompetanse som er lettere å oversette til andre sammenhenger, andre steder og i andre sosiale miljøer. De vil på denne måten gjerne også ha lettere for å knytte forbindelser til ressursmiljøer utenfor egen kontekst, og etablere samarbeid med for eksempel representanter fra offentlige instanser og frivillige organisasjoner. Beboere som har hele sin livserfaring fra samme type miljø, vil være mer utsatt for å rammes av det Rønning og Starrin (2009) i forbindelse med sosial kapital

omtaler som et *rubelproblem*, der egne ressurser og ressurser knyttet til egne nettverk kun kan veksles inn enkelte steder, mens den på andre steder vil være verdiløs. Kontaktpersoner som har opparbeidet stor respekt og innflytelse på miljøet rundt seg i de kommunale leiegårdene, vil ikke nødvendigvis kunne hevde seg på samme måte i for eksempel borettslagssammenheng.

Intervjuene viste meg at vervet som kontaktperson gir økt empowerment på flere nivå. Kvinnene engasjerer seg gjerne i prosesser der de kan føle at de vokser med oppgavene; self-empowering. De tar tak i utfordringene rundt seg til tross for at ting er fremmedartet, utrygt og krevende. Gjennom å utvikle seg selv som individer, engasjere seg på vegne av sine nære naboer, og også bidra til aktiviteter som styrker samspillet i hele boområdet, viser de eksempler både på psykologisk empowerment, og organisatorisk og samfunnsmessig empowerment, slik Wallerstein (2006) beskriver dette. De opparbeider økt kontroll med egne liv, økte evner til å influere endring, og også til en viss grad til å påvirke utviklingen i lokalsamfunnet de er en del av.

Ledwith (2005) konkluderer blant annet sin mangeårige forskning med at uten en følelse av personlig autonomi vil kollektiv handling være svekket. Det kreves med andre ord god selvfølelse og stolthet i forhold til egen identitet og plass i tilværelsen, for å kunne skape allianser på tvers av ulikhet. Personlig identitet gir bakgrunn for selvsikkerheten som trengs for å gjøre en innsats mot sosial urettferdighet. Allianser bygget på lav selvfølelse derimot, vil brytes ned (Ledwith 2005:66, min oversettelse).

5.2.2 Drivkraft og motivasjon

Det ser for meg ut til at flere av kontaktpersonene trives med tidligere tiders mer kollektive verdier, som Gullestad (1996) sitt begrep om ”å være til nytte”, i motsetning til det nyere og mer individualistiske begrepet om ”å være for seg selv”. De bryr seg om eldre som sitter alene, om ungdom som kommer opp i problemer i nærområdet, og om barn som ikke har det greit hjemme. Derimot reagerer de negativt når naboer ikke følger fellesskapets spilleregler, og ikke bidrar til å dra lasset for fellesskapet. På den måten bidrar de til å formidle holdninger om at et godt bomiljø er et felles ansvar.

Else forteller om sin rolle som kontaktperson;

”Ja, så får de brev om bostøtte, og alt mulig, så kommer de bort, så må eg oversette fra norsk til engelsk til de, og.. der blir til tider mye rek og ring på døren min, men, hehe.. eg går jo hjemme hele dagen, så det gjør meg i grunnen ingenting. ..neida, det gjør meg ingenting. Hvis det er noe som kan løses, så er det bare positivt. ..Du vet de har jo dette her MOKS så skal hjelpe de og sånn, men det er jo så vanskelig å få tak i de ettersom ka de sier. – og så går de på skole mangel utav de for å lære norsk. Og i skoletiden får de visst ikke lov å bruke telefonen – det var han fra Gaza-stripen som sa til meg”.

Naboene spør henne altså om en rekke forskjellige forhold som bostøtte, fellesplikter, oversettelse av brev, tekniske problemer i leiligheten, det blir mye banking på døren hennes. Hun forteller at det gjør henne ingenting at de kommer, så lenge hun kan bidra til en løsning. Hun begrunner dette med at hun går jo hjemme om dagene likevel. Vi ser at hun legger ned en masse arbeid – finner gode løsninger på en rekke utfordringer – og at hun åpenbart også fungerer som en form for frivillig integrasjons-agent i mangel av offentlig tjenesteyting på feltet. Gullestad (1996) sitt kollektivt orienterte begrep om ”å være til nytte” er en aktuell beskrivelse på Else sine holdninger og handlingsmønstre her.

Else drev barneklubb i boområdet sitt i mange år og samlet ungene til aktiviteter og utflukter. På spørsmål om hva hun likte best med denne klubben svarer hun;

”eg synes det var gøy å se på alle de der smilende små fjesene, forventningsfulle”

At hun også har glede av å samle små og store naboer rundt seg blir dermed også en del av drivkraften hennes.

Aina merker at hun strekker seg langt som kontaktperson, at engasjementet både er krevende og givende på samme tid.;

”Det er ikke bare utlendingene, det er de andre voksne også. De kan gjerne stå på altanen; gu det er no felt at du skal stå med den der snøskuffen og sånt, med den der

hoften din, du går jo på behandling”. Ja, men hvem skal gjøre det då? Men vi har nokken som er flinke. Altså alle har sitt. En er enormt flink med blomster nede hos oss, og hun styrer på. Sant. En liker å vaske, og en liker andre ting, så..vi får gjøre det vi er god på. Og hvis ikke de er god på nokken sånne praktiske ting, så kan de være grei å sitte og prate med. De kan være god på det og då, sant?”

Hun synes særlig det er tøft å føle at hun er aleine om å bry seg. Samtidig er hun aktiv med å verdsette andres innsats og å legge merke til deres potensiale for miljøet. Hun fungerer selv som katalysator for frivillig innsats området, men har behov for hjelp til å ivareta egne behov for assistanse i bomiljøarbeidet.

Karen viser også uegennyttige holdninger på spørsmål om hun liker å være kontaktperson;

”Nei, egentlig ikke. Men det er jo litt greit og, det er ikke så forferdelig mye. Eg har jo vært tillitsmann på jobben i mange, mange år. Eg hadde full jobb, og ekstra jobb, eg måtte reise opp i Fana etter jobben å passe barnebarnet. Ja, det er sånn det alltid ble, det. Det er no sånn. Det må taes”.

Både Aina og Karen gir her uttrykk for holdninger om at når ingen andre ordner opp, så vil i hvert fall de stille opp og få oppgavene unnagjort.

Torill sier hun påtok seg vervet som en litt offensiv strategi for å finne seg til rette i sitt nye miljø;

”... eg ble spurt om eg ville bli kontaktperson, og eg tenkte ok, - og det var litt fordi at eg følte at for at du skal få et godt miljø, i hvert fall bli litt mer kjent med hvem som bor i området ditt, så må du engasjere deg. Altså eg kan ikkje forvente at andre skal komme og opplyse meg om hvem naboer eg har og hvem som skjer. Også det at eg følte at da kan du i hvert fall si litt mer hvem du ønsker, kordan du har lyst til at ting skal være”.

De uttrykker alle holdninger om at de ikke kan forvente at andre skal ordne opp for dem, men at de er forberedt på selv å være løsningsagenter i egne liv. Kontaktpersonene formidler alle at de har målsettinger for egne og egne barns liv, de ønsker å komme videre

med egen utvikling, og skape en litt bedre tilværelse for seg og sine. De ser ut til å dele livsmålsettinger med beboerkontaktene i den sørafrikanske townshipen i Conradi (2008) sitt kvinneprosjekt der.

Torill sier om sin egen rolle som kontaktperson;

”Eg føler egentlig det å være kontaktperson, er å ha et sted der folk kan få opplysninger om sånne praktiske ting; kor skal eg ringe, kem skal eg snakke med, kordan skal eg gjøre. Eg ser ikke på det som noe ant enn det. Og så er det ofte når du treffer noen på gaten, at de tar opp ting, som de lurer på, eller de vil vite noe om. Etter hvert vet de fleste i nærheten her kem eg er, og tar kontakt hvis det er noe. Prøver å finne den der gylne middelveien at eg vil engasjere meg, men samtidig ikke alt for mye”.

Det virker som om hun legger vekt på å fylle rollen som tilgjengelig kontaktperson for sine naboer, og at dette gir økt selvfølelse og tilstrekkelig tilhørighet til at hun trives i området. Hun trekker frem opplæringstilbud og fellesskap som motivasjon for å engasjere seg.

”Vi var jo på noen sånne informasjonsmøter eller ka du skal si, kurser. Og det syns eg var veldig gøy. Veldig interessant. Spesielt når barnevernet var der, og det var i forbindelse med rus, og - kjempekjekt . Eg syns det er kjekt at tillitsmenn kommer sammen, og kan utveksle litt erfaringer, og - kordan har du gjort det for å få det til å fungere, og eg opplevde noe, har dokker opplevd det samme.

Det blir litt lite av sånt. Det savner eg litt. I forkant av Nabodagen har det vært en del møter, for det at det er mye som skal gjøres da. Ellers syns eg det blir for lite. Eg ser på det som en stor fordel å kunne diskutere med andre. Då føler du i hvert fall at du er en av mange som opplever det samme som deg, sant, og du kan utveksle ideer, så det syns eg er veldig kjekt”.

Her lar Torill sin egen fortelling møte andres fortellinger, slik at dette gir utgangspunkt for felles bevisstgjøring, i tråd med Ledwith (2005) sin tankegang. Hun opplever en positiv positiv tilhørighet til nettverket av kontaktpersoner. Denne tilhørigheten lar henne skaffe seg ny kunnskap, diskutere tema som opptar henne i hverdagen hun lever i. Den gir henne

sannsynligvis også bekreftelse på eget selvbylde som en samfunnsnyttig person, og også en viss følelse av status i miljøet.

Burnett (2006) trekker frem at i forhold til en posisjon som arbeidsledig gir det status i det lokale hierarkiet å være del av en struktur - som på Slettebakken systemet med beboerorganisering representerer i det kommunale boområdet. Forfatteren peker på at slike frivillige som innehar ”kontraktsfestede” verv og har fått opplæring i rollen de utøver, kan komme til å betraktes som verdifulle og tilgjengelige ressurspersoner i miljøet de tilhører.

Som samfunnsarbeider viser dette meg viktigheten av å ta utgangspunkt i folks egen hverdag og det de selv er opptatt av der, som base for å kunne støtte opp under videre utviklingsarbeid i lokalmiljøet.

Abimana ønsker som vi tidligere har sett å legge til rette et godt oppvekstmiljø for barna i deres nye hjemland. Det er viktig for henne at fellespliktene fungerer slik de skal i blokken deres. Samtidig ser hun ganske krevende sider ved vervet sitt i bomiljøet;

”Jah, de spør altfor mye, det var hardt for meg, hehe, altså det gikk fint, men eg tror ikke at de var fornøyd. Men jeg kunne forstå dem, for det var noe som jeg kanskje ikke kunne svare på, det var ikke lett. De vil gjerne ha deg 24 timer, men det kan jeg ikke, hehe. Ikke når jeg har vært på jobb om dagen, noen ganger på senvakt og så på natt. Jeg tror ikke at folk forstår det. De fleste andre er hjemme med ungene og sånn, de har god tid, og de kan banke på døren min når som helst, og spørre om ka som helst, det er litt vanskelig.

Noen ganger har du kanskje problemer med å kommunisere med noen, spesielt med nye. Men de fleste har noe felles språk, da. At de kan forstå litt da. For jeg måtte noen ganger bruke de som kan oversette til arabisk. Men arabisk kan de fleste. Men det kan jeg ikke. Så kommer de til meg og spør, men ka med boder og sånne ting. Hvordan skal jeg vite det? Ja, jeg ringte flere ganger, og så brukte jeg min tid og kom flere ganger for å spørre her (på kontoret), men det var ikke nokken her, hehe.”

At ulike fenomen knyttet til lokalsamfunnsutvikling henger sammen manifesterer seg i henhold til Burnett (2006:289) ved at de frivillige gjerne ser sine egne utviklingsmuligheter

som viktige grunner for å påta seg en oppgave, men finner like fullt seg selv i ferd med å tilrettelegge bedre muligheter også for andre medlemmer av lokalmiljøet. Abimana finner gode løsninger på utfordringene de står overfor, og klarer i blant også å alliere seg med nødvendige medhjelpere.

Abimana opplever at det kan være ganske krevende å skulle stille opp for naboer med et ustoppelig informasjonsbehov. For henne kommer dette frivillige vervet på toppen av at hun er i arbeid og er småbarnsmor. Likevel fortsetter hun innsatsen og interessen for miljøet så langt hun makter, på tross av det hun opplever som få positive tilbakemeldinger fra naboene. Det kan virke som om hun her drives videre mye av pliktfølelse, at hun er opptatt av å innfri forventningene som ligger i vervet hun har påtatt seg.

Hos Abimana observerer jeg på samme måte som hos Karen en holdning om at man ikke skal klage over sin skjebne, bare legge breidsiden til og ta det som kommer. De trives begge bare sånn passe med vervet sitt, de opplever lite positiv respons i miljøet og virker heller ikke som spesielt integrerte i det sosiale miljøet for egen del. Det er spennende å legge merke til at disse to som viser de mest uegennyttige og selvoppofrende holdningene til vervet sitt begge er oppvokst i på landsbygden, men den ene på det bergenske ”strilelandet”, den andre på det afrikanske kontinent.

Ellers føyer de seg begge inn i inntrykket av kontaktpersonene som ganske robuste typer som går inn og tar utfordringene på strak arm. Som resten av kvinnene i studien min viser de stor handlekraft i et utfordrende boområde. Og som de andre vil de ha behov for vedvarende støtte og oppfølging fra det offentlige sin side for at de ikke skal brenne ut.

Aina er opptatt av å få frem løsninger på konfliktstoff mellom naboene;

”Det er enkle ting som må til, det har vært veldig mye klaging på at innvandrerne henger store gulvtepper opp på klesstativene. Svære amerikatepper. Og det der hiver de opp på klesstativet, så klesstativet knekker. Og har du då hengende ute litt sengetøy og sånt, sant, så plutselig så kommer de med et kjempeteppe. Så eg sier, kan’kje vi heller få laget nokken sånne bukker då? Og så gå rundt i oppgangene og informere om ka de der bukkene er til! At de kan dokker henge tepper på. Det hadde jo vi – eg husker min mor og de hadde nede i kjelleren - opp med bukkene og hev

ullteppene over - og her som det er så mange utlendinger og de er avhengig av å få vasket sine tepper. Tenk på all den irritasjonen man sparer seg”.

Hun vet hvor skoen trykker i miljøet og hvor nabokonfliktene oppstår. Denne kompetansen bruker hun til å finne praktiske løsninger på naboproblemer og kulturkollisjoner.

Abimana mener at både innflyttere og naboene i oppgangen bør få mer informasjon når et leieforhold starter, både om praktiske ting, og ikke minst for å bli kjent med hverandre;

”... det er litt viktig for de som du skal bo med, og ha nær kontakt med, at de er informert om at de får en ny nabo, med unger, eller uten unger og sånn. Ja, og så for den som skal flytte til området, - å vite lite grann om kor de skal til, sant. At de blir presentert, og så kjent med naboene. Det å være velkommen, sant.”

Hun bruker også egne erfaringer for å sette seg inn i behovene til dem som er ny i nabolaget, og for derigjennom å bidra til en lettere etableringsfase og et bedre samspill mellom naboene.

Samfunnsarbeiderrollen som følger av å tilrettelegge for utvikling og vekst for utsatte områder og dets beboere, parallelt med å sikre tilstrekkelige utviklingsmuligheter og nødvendig bistand undervegs, ser jeg som en viktig rolle i nabolag som Slettebakken. Det er også viktig i dette arbeidet å være oppmerksom på hva som er de lokale aktørenes motivasjon for å engasjere seg til beste for fellesskapet. For å kunne rekruttere, styrke og støtte beboernes representanter og andre lokale ildsjeler, er det nødvendig å være oppmerksom på de enkelte aktørene og deres behov i prosessen. Kontaktpersonene på sin side viser at de utgjør en solid ressurs for miljøet de er en del av, med evne til å utvikle kunnskap og ferdigheter både hos seg selv og i lokalmiljøet de tilhører.

5.3 Inkluderende prosesser og sosial kapital

I utsatte boområder vil støttende sosiale nettverk være spesielt viktige for å bistå vanskeligstilte beboere til å få bedre fotfeste i tilværelsen. I følge Dyb m.fl. (2004) kan en

god bolig i et godt bomiljø i tillegg til god helse, også bidra til at det utvikles og opprettholdes gode sosiale relasjoner og sosial integrasjon. I utsatte livssituasjoner kan hjelpen og støtten fra andre være avgjørende for hvordan hjemmet oppleves og for mulighet til en stabil bosituasjon. (Dyb, Solheim og Ytrehus 2004:16)

Norges Forskningsråd (2005) viser til sosial kapital, med betoning av fellesskap, nettverk, tillit og gjensidighet som en aktuelt og viktig dimensjon for at et samfunn skal fungere. De som lever i et samfunn med mye sosial kontakt og høy tillit til hverandre kan profitere på dette om de selv har lite individuell kapital, som Solheim (2007) uttrykker det.

Else synes det er enklest å mobilisere de norske naboene, og dem hun kjenner fra før når det gjelder å stille til dugnader og felles aktiviteter.

”Eg synes det er mye mer initiativ i de norske folkene her når det gjelder å lage noe til, mens utlendingene er mer reservert. Når det gjelder en dugnad eller sånt, då blir det helst de som står deg nærmest eg spør. Blir du med i dag og rydder litt? Men vi har jo hatt sånn for hele blokken då, og spurt disse utlendingene om de kan – bake en kake eller et eller annet. Neh, det blir vi som står med vaffeljernet. Det er akkurat som de må stå på pinne for disse mennene sine. - kan ikke for min man sover, kan ikke for min mann skal der og der, min man jobber – det er alltid min mann, min mann. Det er akkurat som der er en sperre, på en måte. Her er jo 24 boliger sant, og 16 i hvert fall er innvandrere - det blir for mye.

Hennes nære miljø er blitt svært forandret de siste par tiårene, ved at en ”norsk” gate med beboere fra samme sosiale miljø som henne selv, nå er dominert av store flyktning-familier fra mange kanter av verden. Det virker som om hun opplever å kolliderer med gamle kjønnsrollemønstre og med mønstre for barneoppdragelse i kontakten med innvandrerkvinnene. Hun fortsetter uansett i sin kjente rolle, og prøver å ivareta den funksjonen hun er vant med som en som ordner opp i tilværelsen, og tar vare på det hun regner som gode verdier og et godt miljø å bo i. Sammen med andre kontaktpersoner gjør hun en daglig og omfattende innsats for å ivareta sosialt lim i boområdet, og inkludere nye beboergrupper.

Hun synes det er tungt når det blir for mange med andre og uforståelige prioriteringer rundt henne, og opplever å kolliderer med innvandrernes verdier og kjønnsrollemønstre.

Nettverket hun har vært med å bygge opp her gjennom mange års naboskap med beboere i lignende familie – og livssituasjoner som henne selv deler fortsatt hennes normer og forventninger knyttet til det å ivareta bomiljø og naboskap, det har god sammenbindende (bonding) sosial kapital. Dermed er det enklest for henne å mobilisere disse beboerne til dugnad og lignende. Likevel ser vi at hun prøver å åpne opp for nye medlemmer og gi dem plass i det kjente nettverket sitt. På denne måten bruker hun sitt eget nettverk som base, og bidrar til verdifull brobygging (bridging) mellom grupper som ellers mangler kontaktflate i nabolaget (Ødegård 2010).

Else har langt på vei selv bygget seg opp til å kunne ivareta denne funksjonen i miljøet. Når kunnskapen hennes utfordres av nye skikker og beboergrupper prøver hun å omstille seg og skaffe seg ny kunnskap. Hun oppnår god kontakt også med nye beboergrupper fra fremmede kulturer, og involverer dem i nabolagets aktiviteter. Områdets bomiljøkoordinator gir støtte og oppfølging av innsatsen hennes som kontaktperson, og bidrar så langt mulig med nødvendig utstyr til aktiviteter og veiledning i konfliktfylte og kompliserte situasjoner.

På tross av dette sier hun altså klart fra at det blir for mange problemer i området, for stort innslag av fremmedartede folkegrupper i gaten, til at det er mulig å ivareta bomiljøet på en god måte. Som så mange av de andre gjenboerne i området gir hun uttrykk for å føle seg som fremmed i egen gate. Befolkningssammensettingen har endret seg raskt det siste tiåret, en utvikling som sannsynligvis vil fortsette på samme måte i tiden fremover. Jeg mener det er verd å lytte til disse tydelige tilbakemeldingene fra beboere som bruker sitt dagligliv til å ivareta områdets ve og vel.

Gullestad 1996 tar opp dette fenomenet som oppstår i boområder når nye beboergrupper møter den etablerte og ofte eldre garde og ulike livsmønstre brytes mot hverandre.

Gjenboerne føler da gjerne at hjemstedet endrer seg, fremmede forhold rykker tett på og skaper engstelse. Når dette skjer i høyt tempo og nykommerne på mange måter kan være svært fremmedartede, vil det lett kunne true følelsen av forutsigbarhet og trygghet i tilværelsen. (*endring i beboersammensettingen ..*)

Else forteller videre at hun opplevde et imponerende og morsomt tilskudd til bomiljøet da hun traff tre tyrkiske nabokoner i full gang med å bake empanadas i kjellerlokalet.

”No er det så kaldt der nede, så de venter til det våres litt mer før de går i gang igjen - gu, det var så vittig å se på de. Så var jo miljøkoordinatorene nede då, så de fikk se, og fikk med seg smaksprøver og greier. Gu kor mye godt de laget. Det var akkurat som du var nede i Kypros, Kreta, Tyrkia og alle disse stedene. Med store pinner kastet de på de der svære lefsene, og så opp på en diger steiketakke, med beina i kryss, og skaut, - nei det var så morsomt å se. Ja, for de kom og spurte om de kunne få lov å bake der nede. Så sier eg det at, ja for meg må dokker bake alt det dokker orker. Ja men, vi må jo betale for strømmen, sa de. Ja men eg skal ikkje nokken penger ha, sier eg, då får dokker snakke med BBB. Ja, om eg kunne gjøre det for de. Så ringte eg opp til koordinatoren då, og. . velsigne de, sa han, la de bake! Så det at de begynner nok på igjen no med en gang det blir litt varme. ..Jah - full i mel var de, kvite øyenbryn og nesetipper – nei det var skikkelig gøy å se de holde på. Det er så imponerende å se kor fort det går og! Her står vi og kjevler og knoter på en pizzabunn mens de hiver det opp, og rundt en pinn, og så, ..hehe”.

Hun hjalp her til med å få aktiviteten i ordnede former, og prøvde også å gjøre bakstekonene og aktiviteten deres litt kjent for andre i nabolaget. Her bruker Else sitt kontaktnett og sin tilgang til eksterne ressurser på de nye naboenes vegne, og gir dem bedre fotfeste i nabolaget. Jeg ser dette også som en måte å åpne opp omgivelsene for nykommere, og tilby et samarbeid som kan utvikle seg til gjensidig nytte.

Sosial kapital kan ifølge Minkler og Wallerstein (i Minkler 2005:35) defineres som relasjoner og strukturer innen lokalsamfunnet som fremmer samarbeid og gjensidig nytte. Vi ser her at det på tvers av ulikhet er i ferd med å bygges opp slike samarbeidsrelasjoner som ser ut til å kunne bli til glede for både nykommere og gjenboere.

Walter (in Minkler 2005) plasserer *felleskap* (community) i sentrum for metodiske tilnærminger til samfunnsarbeid. Fellesskapet blir da et miljø der samfunnsarbeideren kan samhandle med involverte aktører, heller enn å sette inn ulike strategier overfor dem. I dette tilfellet er det viktig at samfunnsarbeideren, eller miljøkoordinatoren gjør nettopp det, griper tak i denne type initiativ fra miljøets aktører og bidrar med praktisk hjelp.

Kontaktpersonen vil da beholde eierforhold til sin egen fellesskapsbygging, og tiltakene som gjennomføres er i utgangspunktet både lokalt forankret og treffsikre.

Aina forteller at hun tar kontakt og prater med folk hun treffer i området, og når det gjelder flyktningene får hun gjerne kontakt ved å prate med barna.

”Vi er jo veldig lett fordømmende synst eg, eg liker ikke det. Vi er gjerne fæl med å si at ”det er disse utlendingene, det er disse utlendingene”. Men vi må ikke glemme det at vi er fakta talt like usikker på dem som de er på oss. Det er jo sånn det er i dag, er noen litt annerledes, så er man litt redd og sånn, sant. Vi tar jo gjerne den der ekstra buen rundt, for å slippe å si hei, eller for å slippe å ta kontakt. Altså eg har et veldig godt forhold til de utlendingene som bor her. Fordi at eg snakker med de. Og eg snakker med ungene, og er glad i unger og sånt, og då snakker du med foreldrene også.

Til å begynne med så var eg rett og slett ganske usikker på kordan eg skulle oppføre meg, og - ikke snakker de norsk, og så må du begynne med den der skoleengelsken, sant, og så tenker eg, forstår de det eg sier? Eg ser jo det at de er veldig sånn ydmyk, og veldig sånn forsiktig, men begynner du å snakke med de, så - gi dem en kjangs har eg sagt, sant.”

På denne måten tilfører hun nabolaget brobyggende (bridging) sosial kapital ved å åpne opp forbindelseslinjer mellom norske gjenboere og flyktningene, som ellers lever relativt parallelle liv i dette boområdet (Ødegård 2010). Hun mener selv at hun blir mindre skeptisk til alle de fremmedartede naboene fordi hun tar kontakt og blir bedre kjent med dem. Hun var veldig usikker i denne kontakten i begynnelsen, men har prøvd seg frem.

Hun har et bevisst ønske om å bli kjent med flyktningene i området, og er også opptatt av å skaffe seg mer kunnskap om problemstillingene i miljøet rundt seg. Ved at hun prøver seg frem vinner hun erfaring og får derigjennom styrket sin egen handlingskompetanse.

Utadvendt personlighet og kontaktskapende evner er en del av handlingskapasiteten hennes i bomiljøet. Jeg ser dette handlingsmønsteret som et eksempel på at prosesser for egenutvikling og lokalsamfunnsutvikling fletter seg i hverandre og skaper synergieffekt for Aina og nærmiljøet hennes. Som Burnett (2006:289) beskriver det henger ulike fenomen

knyttet til samfunnsutvikling sammen blant annet ved at de frivillige gjerne ser sine egne utviklingsmuligheter som viktige for å påta seg en oppgave, men at de så like fullt finner seg selv i ferd med å tilrettelegge bedre muligheter også for andre medlemmer av lokalmiljøet.

Langt på veg tar hun selv initiativ til å handle på fellesskapets vegne ut fra det hun ser som viktige behov i nærmiljøet. Jeg synes hun på flere måter viser en kollektiv orientering ved å utfolde seg både i og for fellesskapet i nabolaget.

Uvante væremåter hos flyktingene kan utfordre tålmodigheten hennes, og gjøre det vanskelig for henne å få engasjert dem i felles aktiviteter og til å følge innarbeidede spilleregler i boområdet.

”Det eneste eg savner, det er – ka skal eg si – å kunne gripe fatt i de, og få de med på nokke, det er litt vanskelig, altså. .. så har det gjerne noe med dette her at kvinnene ikke får lov å gå ut. – altså du ser de ikke om vinteren. Nei, de e ikkje ute i det hele tatt. Verken damene eller mennene er ute da. Men når det våres liksom, så står disse her mannfolkene og henger på gjerdene. Fra tidlig om morgenen til seint på kveld. Bare står og ser. Og så sitter de seg gjerne ned på fortauet med føttene i kors, og der sitter de. Sitter de og prater. Seg i mellom.

Eg stod på altanen, og då er der en sånn liten bitte med mark inntil den andre inngangen. Og der satt de, med beina i kors. 4 stykker. Hele dagen. Og så går de gjerne utenfor inngangen, der har vi en sånn liten inngjerding. Og der har de stått og grillt. Med engangsgrill sant. Eg kan jo ikke bare gå ned å si – men så har eg gjerne gått og sagt at her har dokker en sånn plate som dokker kan ha innunder. Sant på en litt ordentlig måte, så de ikke tror – ka er det så feiler hon der, sant. Ja, ja – her er det en sånn plate sånn at ikke det tar fyr. Åja, og då takker de.. det er jo bare uvitenhet! Og då er det så lett for folk å si at, typisk de der utlendingene. Sant. Det blir litt feilt. Men eg må si det at, - eg hadde ønsket at vi kunne få til et eller annet sammen”.

Kulturbrytningene hun her opplever både i forhold til uvant hverdagsliv mellom husene og uvante kjønnsroller med voksne menn som bruker dagene til å sitte ute og prate sammen

skaper ofte konflikter og skepsis mellom nordmenn og innvandrere i gaten. På sin løsningsorienterte måte tar Aina kontakt, tilbyr praktiske løsninger på konfliktstoff, og oppnår dermed også å sende ut signaler om at de nye beboerne er velkomne til å ta uteområdet i bruk. Samtidig viser hun dem de lokale spillereglene som en hjelp til å tilpasse seg de hverdagslige væremåtene her. Handlingene hennes legger til rette for at ulike etniske grupper bedre kan akseptere hverandre, og oppnå kontakt som naboer. Om hun går videre på sin tanke om å ”få til et eller annet sammen”, sørger hun også for at de ulike beboergruppene kan ha glede av hverandre, heller enn å betrakte hverandre med skeptisk utrygghet.

Dette er for meg et godt eksempel på integrerende prosesser slik Gullestad (2002:229) beskriver dem, at man lar nykommere få innblikk i etablerte beboeres hverdagsliv og dele oppgaver (og aktiviteter) med dem. Det er nettopp denne type inkluderende handlinger som bidrar til å styrke nabolagets integrerende potensial i det spesielle boområdet på Slettebakken, ved å gi grobunn for økt tillit mellom beboerne.

Aina fanger opp en del negative tilbakemeldinger om flyktingene i nabomiljøet. Det har vokst frem en del konflikttema under felles tilstelninger som Den Europeiske Nabodagen.

”Eg fikk altså så mange tilbakemeldinger i fjor etter nabodagen at – åh, altså eg gidder ikke komme neste år, altså, for du ser ka de gjør – du vet altså de tar seg en tallerken med mat og så en annen papptallerken oppå, og så løper de hjem med det. Ka gjør du med sånt då? Eg måtte jo bare si at denne maten her den har vi laget til for at vi skal være her og feire. Vi kan ikke løpe hjem med maten. Eg sa at sånn er det bare, sa eg. Ja då var det min mor er syk og min far er syk og mine børn er syke, og så; ja. det er greit det er greit. Og så går vi tom for mat, fordi at de løper hjem med maten.

Eg føler det blir litt sånn feil – vi har jo veldig masse utenlandske nå. Det er det som eg hører går igjen. At de føler seg fremmed i sin egen gate, for der er fakta talt bare utlendinger som er igjen. Det føler eg.

Hun tenker at dersom innvandrerne deltok i å lage til dette arrangementet, ville de ikke føle seg så mye som outsiders i miljøet. Hun mener også det ville dempe frustrasjonen hos de

norske beboerne som nå lager til matservering, og som klager over at flyktningene betrakter serveringen som et ”gratis suppekjøkken”. Denne typen reaksjoner og holdninger er et sentralt konfliktstoff for mange av beboerne i området, knyttet opp både mot daglig samspill og større begivenheter.

”Kjempeviktig å få engasjert innvandrerne i arrangementet! At de føler seg integret i dette her. At ikkje de føler seg som litt sånn outsiders. Det hadde vært helt nokke ant hvis det hadde stått en gjeng med utlendinger å servert her, sant, og laget til maten. Sånn som på Løvsstakken*. Det er jo dag og natt. Ja det der er jo nokke – kanskje vi kunne tatt kontakt med nokken av de damene der oppe. Ja, eg tror der er et sånt nettverk, at folk som bor på løvsstakksiden kjenner folk som bor her. Kanskje de kunne kommet innom på kafeen, og så kunne vi pratet litt, og forsøkt å få de litt med i dette herre. For det som viser seg her no, det er jo fakta talt at det er et par stykker som sliter seg totalt ut.”

* På Løvsstakksiden som også har høy konsentrasjon av kommunale utleieboliger har beboerne de siste årene hatt tradisjon med at den lokale interkulturelle kvinnegruppen står som vertskap for feiring av den europeiske nabodagen i mai.

Aina observerer her at utviklingen med rask tilstrømming av flyktninger skaper negative reaksjoner i bomiljøet. Samtidig prøver hun å gi plass til forskjellighet, og åpne opp miljøet og la de ulike beboergruppene få mulighet til å treffes på konstruktive måter, kanskje etter hvert nærme seg felles forventninger til de sosiale aktivitetene og noen felles mål for sosial samhandling i området. Hun har lagt merke til geografiske nettverk blant enkelte flyktninger i andre bydeler med kommunale boliger, der hun har kontakt med de lokale kontaktpersonene. Hun ser disse etniske nettverkene som en ressurs for å komme i kontakt med nye lokale medhjelpere på Slettebakken. Aina påtar seg her oppdrag som talsperson både for de norske beboerne og for flyktningene.

Holdningene er for meg et bilde på det Putnam (2007) refererer til som et lavere tillitsnivå mellom beboere i etnisk sammensatte boområder. Som han tar opp er dette både en sentral utfordring og en sentral mulighet i slike områder. Jeg ser det som kritisk viktig for bomiljøet å lytte til slike tilbakemeldinger, og deretter å nærme seg problematikken på konstruktive måter slik Aina her viser man kan gjøre det.

Aina gir også et viktig innspill her om at rollen som kontaktperson kan være slitsom, og at de som engasjerer seg på denne måten har behov for støtte til å rekruttere flere medhjelpere som kan være med å dra lasset. I motsatt fall vil disse sårbare ildsjelene lett brenne ut, og medføre tap av verdifulle ressurser både for egen og for bomiljøets del.

Det er viktig å være oppmerksom på at mange av folk sine forsøk på å engasjere seg i kollektiv handling eller annen form for deltakelse mislykkes, særlig i ”ekskluderte” lokalområder (Twelvetrees 2002:1-2). Det er klart at kontaktpersonene i denne type boområde vil være avhengig av tett og vedvarende oppfølging både for å ivareta dem selv, bidra til å rekruttere flere medhjelpere, og for å støtte opp om aktivitetene de setter i gang i bomiljøet.

Sammen med de eldre gjenboerne er Aina med på å videreføre tradisjonen i hennes gate om å trekke ut i fellesarealet om sommeren. Når flyktningfamiliene nå dukker opp, blir det funnet frem leker og utstyr så barna kan utfolde seg sammen med de voksne.

”Vi har jo en fantastisk plass på baksiden nede hos oss då. Jaja, fantastisk og fantastisk. Jo men vet du ka at vi sitter der hele sommeren. Og vi er ganske mange som sitter der. Og då kommer det nokken av disse her utlendingene og. Og ungene bader i badebassenget. Og vi blåser opp, vi finner spyleslanger, og vi gjør det vi kan. Vi griller og vi gjør det meste, spiller badminton med ungene, i det hele tatt, vi har det kjekt.”

Som en aktiv del av dette initiativet skaper hun trolig trivsel både for seg selv og for sine naboer, ved å tilrettelegge en uformell, hjemlig og lett tilgjengelig arena der nye og gamle naboer kan treffes og ta del i et fellesskap på tvers av aldersgrupper og kulturer. Dette er arenaer som inkluderer både ulike kulturer og ulike generasjoner. Vi ser her et møte mellom etablerte nabolag og nyligflyttede beboergrupper. Ved at de etablerte beboerne flytter hjemmet ut, lar de tilflytterne bli kjent med nabolagets hverdagliv, lære lokale skikker og væremåter og tilrettelegger samtidig for gjensidig oppbygging av kulturell kompetanse hos alle områdets beboere.

Torill trekker frem en nabofest i bakhagen som eksempel på spesielt positive opplevelser i miljøet. Hele gaten slo seg da sammen på initiativ fra kontaktpersonene der, som fikk låne utstyret de trengte på boligforvalter sitt områdekontor.

” vi hadde en sånn grillfest på baksiden, den var veldig koselig. Sånn helt sånn uoffisielt, de som hadde lyst kom ut, og grillet og, det var veldig kjekt syns eg. Det var litt sånn at du ble kjent med naboene på en litt annen måte enn bare sånn nikking og smiling og, - tenk hun så litt koselig ut, eller han er sikkert veldig grei. Men det blir ikke noe mer, sant. Du vet gjerne ikke ka inngang de bor i engang. Sant, du har bare sett de der. Så det syns eg var veldig kjekt .. Altså du snakket med naboer som du gjerne ikke snakker med ellers.

Det ble ikke sånn økonomisk belastende for noen, sant. For enkelte er det gjerne sånn at de ikke kan delta på ting som de må betale noe for, sant. Så det er synd at en sånn ting skal ødelegge for at du kan få litt mer kjennskap til naboene dine, og ha det rett og slett koselig. Ha en fin dag uten å bekymre deg over noe. Og det tror eg det er mange som trenger”.

Her bygger kontaktpersonene broer mellom ulike beboergrupper, og bruker sitt kontaktnett til å fremskaffe ressurser utenfra, slik at alle kan delta uten økonomisk belastning. Beboerne får anledning til å bli bedre kjent med hverandre, omgivelsene blir dermed mer forutsigbare, og nye naboer får mulighet til å oppleve at de er anerkjent som en del av miljøet. Ved å skape uformelle møter i miljøet muliggjør de relasjonsbygging mellom ulike sosiale og kulturelle grupper. De bidrar til inkludering på tvers av økonomiske skillelinjer i dette nabolaget med mange eneforsørgere og mange beboere uten arbeidsinntekt. Torill har et blikk for at andre sliter, sannsynligvis basert på egne erfaringer i livet. Dette gir henne sosial kompetanse, som her fører til aktiv solidarisk innsats i nabolaget. Samtidig skaffer hun og de andre kontaktpersonene seg meningsfulle aktiviteter og roller i miljøet, og bygger opp anseelse og respekt gjennom vervet de har tatt på seg.

Øker den kollektive handlekraften og området's sosiale kapital på mange nivå i tråd med Burnett (2006) sin fremstilling av handlekraft i lokale nettverk, som er skapt ved at det bygges opp relasjoner med tillit, gjensidighet og støtte i miljøet. Burnett (ibid) viser i denne sammenhengen til det afrikanske begrepet *ubuntu* som hun oversetter med at man deler det

man måtte ha. En tilsvarende solidarisk holdning ser vi altså i nærmiljøet på Slettebakken. Slike nettverk av kollektivt samarbeid strekker seg utover den sammenbindende (bonding) sosiale kapitalen, ved å gi grunnlag for at det kan skapes både brobyggende (bridging) og overskridende (linking) kapital i lokalsamfunnet (Burnett 2006:289).

Vertikale relasjoner mellom aktører innen ulike samfunnssfærer bidrar i henhold til Ødegård 2010:34) til at individer kan få bedre tilgang til ressurser fra det offentlige for eksempel. Mulighetsstrukturene til individer og nettverk øker. Dette er kjernen i ”linking” eller sammenkoblende sosial kapital.

Kontaktpersonene er katalysator for sammenbindende og etter hvert også overskridende relasjoner. Samfunnsarbeiderens rolle blir først og fremst å være katalysator for overskridende og sammenkoblende relasjoner ved blant annet som her å støtte opp under initiativet til at ulike grupper kan organisere en tilstelning sammen, og å sørge for nødvendige ressurser fra det offentlige for å få dette til på en sosialt og økonomisk inkluderende måte.

Abimana syntes det gikk fint å arrangere Nabodag for blokken sin sist vår. Hun skulle her organisere en felles tilstelning for en svært multikulturell gruppe av naboer. Det var vanskeligst å bli enige om en meny som alle kunne spise.

”Og så når vi hadde sånn Nabodag, tror det gikk veldig fint. Selvfølgelig måtte vi snakke flere ganger og bli enig om ting, – vanskelig kanskje å bli enige om hva vi skulle spise, hva vi skulle kjøpe inn, for de fleste har ikke samme religion sånn at de vil spise det samme. Jeg bare sa at det er dokker som ikke spiser alt som – versågod, bestemmer ka dokker vil spise. Så vi ble enige. Så det gikk veldig fint. Og de fikk lov å bestemme sjøl. De fleste er muslimer, så da ble de enige om hva de skulle ha. Så de fikk lov å gå ut og kjøpe maten. Det er en god ting at de tilpasser seg når du har strevet for å få det til, ja”.

Hun valgte en pedagogisk løsning for å kunne få med seg flest mulig. Det synes viktigere for henne å få frem det som er felles, enn å fokusere på ulikhet. De som hadde de fleste restriksjonene i matveien, fikk lov å bestemme menyen. Samarbeidet blant ulike etniske grupper rundt dette arrangementet legger grunnlag for økt tillit blant beboerne i nabolaget.

Aina forteller om en nyttårstilstelning hun arrangerte for dem som ellers ville sittede alene hjemme. Der var deltakere både fra kommunale og andre boliger sammen.

”nokken har det tungt i hverdagen – eller veldig mange har det tungt i hverdagen på grunn av at de er så ensomme. De har gjerne ikke familie, eller så har de familie som de ikke har kontakt med. Sant. Sånne ting. ..Men det så eg jo litt på nyttårsaften når vi hadde åpent her inne. Det var jo en kjempesuksess. Så kjekt, og de skrøt så voldsomt.

Men det hadde jo vært et stort ønske at der kom flere – at det kom flere utav de som er aleine. Og eg sier til de; no må dokker komme opp! Noen kommer, men eg hadde jo ønsket at det var flere. For der sitter en god gjeng utenfor senteret på benken der og røyker. Og eg kneker meg innimellom med de og prater med de, fordi at eg kjenner nokken utav de. Å, ja er det du som er oppå den der kafeen? Ja, kom no opp, vi har det jo så kjekt, sant – prøver så godt eg kan”.

Hun er opptatt av at mange er aleine, og har sitt å slite med i livene sine. Hun ønsker at mange flere enslige ville delta på fellesmåltider i nabokafeen, og oppfordrer dem hun treffer i nærområdet til å komme innom. Gir seg i snakk med folk rundt butikken, kjenner mange, benytter mange anledninger til å prøve å få folk inn til fellesmiddagene på nabokafeen. Mange kvier seg for å komme aleine, hun sier til dem at du kjenner jo meg, og setter seg ned og prater med dem når de dukker opp. I følge henne er de faste kafegjestene også blitt flinke til å ta vare på nye som stikker innom.

Askheim (i Askheim & Starrin 2007) hevder utgangspunktet for empowerment er å styrke enkeltindivider og grupper til bedre mestring av egen avmaktsituasjon. I praksis kan dette handle om aktiviteter som gir økt selvtillit, bedre selvbilde, økte kunnskaper og ferdigheter. (ibid:22-23). Aina sine handlinger bidrar slik jeg ser det til å bygge opp bedre ferdigheter og selvbilde både hos seg selv og hos sine kafegjester. De er i tillegg gode eksempler på hennes inkluderende handlingsmønster på sin daglige ferd i bomiljøet.

Det oppstår svært mange konflikter rundt fellespliktene i boområdet, her som andre steder med kollektive boformer. Else forteller om innsatsen med å ivareta fellespliktene i blokken sin.

”Eg liker å ha det reint og ryddig rundt meg. De som bor i vår blokk, de har fått beskjed om at sånn og sånn er det, sånn og sånn vil vi ha det. Og når det er din spyleuke, får du nøkkelen på døren, og – de følger det. Vi har hatt lister før, og det fungerer ikke. Det er mange som ikke forstår det heller, utav disse innvandrerne. Men de forstår det at når du kommer med den nøkkelen på døren – at åja, nå er det min tur. Så det at i vår blokk er det ikke konflikter. Når de flytter inn, så går eg alltid på døren til de; hei, her er din bod, her er vaskekjelleren, der kaster du bosset, så har du noen plikter utover det, - til de som er norsktalende og engelsktalende selvfølgelig.”

Hun legger ekstra innsats i å holde fast på systemet de har for fellesplikter i blokken der hun bor. Hun fortsetter på gamlemåten med å gå fra dør til dør, fordi hun synes dette fungerer best. Blant annet fordi hun sier innvandrerne ikke forstår oppslag på veggen, men de forstår det når du oppsøker dem og forteller dem at det er deres vaskeuke.

Bokulturen rundt henne er i endring, men hun formidler tydelige forventninger til naboene om et velstelt boområde. Konkrete oppfordringer kan bidra til økt boevne hos dem med mindre erfaring, selv om enkelte kanskje kan føle det som utidig innblanding?

Ana forteller at hun mener hun selv kan bidra til et godt nabomiljø gjennom eksemplets makt.

”bare med å gå ut og koste, gå ut og spyle, ta vekk snøen der det trengs, altså det tror eg skaper bedre miljø, og bedre for de som bor i min inngang, og – ja at andre ser at eg gjør det, og så; kanskje eg og skal gjøre det og. Ja, å begynne der, tenker eg”.

Hun representerer en ny generasjon og en annen kulturbakgrunn, men gir seg selv samme rolle som Else i sitt nærområde.

I et område som Slettebakken der alle som får tildelt bolig er i en vanskeligstilt situasjon, ser jeg dette som et svært aktuelt tema. Samtidig er tilliten her ganske sårbar, og ofte vanskelig å etablere. Man har liten kontroll med hvem som blir ens nærmeste naboer, og de som flytter inn kan ha en ganske fremmedartet, og noen ganger skremmende fremtoning. Særlig en av kontaktpersonene, Torill - setter flere ganger ord på dette forholdet, at med så mange ulike mennesker i samme nabolag, er det ikke alltid naturlig eller ønskelig å "ville mengde seg for mye" med naboene. Det finnes nettverk og tillit innenfor mange avgrensede grupper og miljøer her, men kontakten mellom gruppene er mangelvare. Ofte er det skepsis og mistillit heller enn tillit som dominerer "samspillet" i boområdet.

Nettverk har i følge Rønning og Starrin (2009) *normer, verdier og forventninger*, som det forutsetter at vi deler. De er uskrevne og må læres. For nykommere eller perifere deltakere kan det være vanskelig å forstå kodene. Det kan for eksempel være normer for gjensidighet, og for hvordan en gjør opp for en mottatt tjeneste.

Kontaktpersonene har en verdifull funksjon gjennom å videreformidle de uskrevne reglene i miljøet, med å forklare og legge til rette for at nykommere skal forstå hva naboene anser som viktig for at den kollektive boformen i en leiegård skal fungere som ramme for tilværelsen. Det samme gjelder funksjonen med å legge til rette for felles samvær mellom husene, vise hvordan man pleier å gjøre dette her, hvem som bidrar med hva, og hvordan man kan innrette seg for at livet mellom husene skal være et fellesskap der man har glede av hverandre.

Ved å ta åpent imot alle som ønsker å delta, og også å invitere med seg noen av dem som ikke pleier å delta, ved at man er vant med og har toleranse for naboer som ikke er spesielt "strømlinjeformet", sørger de for åpne nettverk som kan fange opp nye medlemmer og involvere disse i det felles samspillet. Dette er også en kunst som enkelte av beboerkontaktene lærer videre til andre gjennom selv å fungere som en rollemodell. Dette hører vi tydelig når Aina forteller hvordan stamgjestene på nabokafeen er blitt flinke til å ta i mot nykommere som våger seg innenfor.

Rønning og Starrin (2009:24-25) tar opp to sentrale aspekter ved sosial kapital. Det ene er *tillitskapital*, som de ressurser og goder som den enkelte kan aktivere på grunn av sitt renommé som pålitelig. Den som vi vet vi kan stole på, kan vi også overlate mer ansvar til.

Det andre er *forpliktelseskapital* går på de gjenytelser som vi enten kan forvente av en annen, ut fra hva vi har gjort for vedkommende, eller hva vi skylder andre ut fra hva de har gjort for oss.

Hvem man anser som pålitelige, og dermed har tillit til, har hatt flere dimensjoner i deler av dette boområdet, som over lang tid har vært spesielt sosialt belastet, og som har innarbeidet en kultur på at det er viktig å ”beskytte sine egne”, også mot nærgående innblanding fra bekymrede offentlige instanser. Det å selv ha vært på kant med lovens voktere kan her være et eksempel på en man kan betro seg til om sine problemer. Gjenytelser kan her gå på det å rapportere minst mulig belastende informasjon til utenforstående. På denne måten kan tillitskapital og forpliktelseskapital ha en negativ funksjon, eksempelvis overfor barn og unge som kanskje ikke får den omsorgen de trenger, eller som utsettes for påvirkning i retning av rusmiljø og kriminalitet.

Problematikk rundt manglende gjenytelser er et populært diskusjonstema blant beboerne, og påfølgende marginalisering slår ut i forhold til flere beboergrupper. Ofte vil situasjonen egentlig være at den som ikke yter noe tilbake, ikke har mulighet for å bevege seg ut av den marginale posisjonen han befinner seg i allerede når han flytter inn i boområdet.

Kontaktpersonene er opptatt av at alle må være med å bidra med sin del, i forhold til fellesplikter. Man har i generasjoner innarbeidet systemer der man veksler på trappevasken og snømåkingen, for at alle skal ha en presentabel ramme rundt hjemmet sitt. For å bli tatt opp som en del av fellesskapet, er det forventet at man bidrar med sin del av disse fellespliktene. Det blir respektert at noen ikke er i stand til å ta sin tårn, spesielt om de viser at de verdsetter det andre gjør for dem, slik det fremkommer av Karen sin fortelling om nabokonen som serverte middag til henne, etter at hun hadde stått utenfor og strevet med å gjøre det pent og ordentlig rundt huset. Den aktuelle nabokonen følte hun burde yte tilbake, men da hun ikke kunne stille opp verken selv eller ved å sende sønnen ut, ”betalte” hun sin skyldighet ved en hyggelig invitasjon. Aina tar også opp at man kan bidra på mange måter, noen ganger er det helt greit at man stiller opp som en god samtalepartner, og på den måten viser vilje til å yte sitt, tilbake til fellesskapet.

Kontaktpersonene gjør en del iherdige forsøk på å bygge broer mellom miljøene, men opplever ofte at det er vanskelig å kommunisere slik de er vant til, med beboergrupper de har liten erfaring med. En styrke ved flere av kontaktpersonene er at de har lang fartstid og

stor erfaring med personer som skiller seg ut på ulike måter. De viser også pågangsmot, åpenhet og sosialt engasjement som bidrar til å holde området sammen, om de selv gjerne må gjennom en del frustrasjoner i prosessen.

I et samfunnsarbeidsperspektiv vil det være verdifullt både å styrke de eksisterende tette og støttende nettverkene (bonding), bidra til at aktører fra ulike grupper i miljøet får kontakt med hverandre (bridging), og dernest til at det opprettes forbindelseslinjer til ressursmiljøer utenfor lokalsamfunnet (linking). Kontaktpersonenes nettverk og deres sosiale aktiviteter i lokalmiljøet er en forutsetning for å kunne bygge videre på det eksisterende miljøet og danne mer overskridende relasjoner. En viktig funksjon i dette miljøet vil også være å videreformidle kontaktpersonenes tilbakemeldinger om at belastningen på miljøet er for stor, og søke å påvirke de strukturelle rammene som regulerer sentrale aspekt som beboersammensetting og omfanget av oppfølgingstjenester for dem som kan være en belastning for miljøet.

6. REFLEKSJON OG KONKLUSJONER

Dette kapitlet gir en mer overordnet oppsummering og drøfting av oppgavens tema og problemstillinger, med implikasjoner i forhold til samfunnsarbeid, boligpolitikk og videre forskning.

Jeg vektlegger de positive aspektene ved miljøet, fordi jeg ønsker å få frem kunnskap om vekstpotensiale for sosialt samhold og støtte. Å fremstille boområdet på Slettebakken som en idyll er selvsagt misvisende, og mye kan sies om belastningene og begrensningene denne type beboersammensetting påfører beboerne. Disse strukturelle rammene som beboerne og kontaktpersonene har liten mulighet til å påvirke, legger også klare begrensninger på hva det er mulig å bygge opp av godt naboskap. Blant annet fører midlertidigheten i det kommunale botilbudet til mange inn og utflyttinger, slik at nabonettverket hele tiden må etableres på nytt.

Jeg vektlegger også de positive erfaringene når det gjelder mitt samarbeid med kontaktpersoner i de kommunale boområdene. Kvinnene jeg intervjuet opplever jeg alle som konstruktive støttespillere for nabolaget sitt. Det å rekruttere kontaktpersoner kan også være en vanskelig kunst. Noen kan vise seg som lokale ”småkonger” eller aktive konfliktskapere, på samme måte som man kan finne det igjen for eksempel blant styremedlemmer i borettslag.

6.1 Samfunnsarbeid i utsatte boområder

6.1.1 Å bygge et bærekraftig bomiljø

Flere forhold bidrar som vi har sett til en litt egenartet utvikling av boområdet på Slettebakken. Det er over tid bygget opp en del toleranse for ulikhet blant beboerne. Dette t skyldes nok langt på vei at den sosiale problembelastningen de siste 20-30 årene har vært et stabilt innslag i deler av de kommunale boligene her. Sosiale problemer og fattigdom har imidlertid ikke vært ukjent for de øvrige beboerne heller, de fleste har noen i sin nære omgangskrets som sliter tungt.

På den andre siden tærer økende sosial belastning sammen med et raskt økende mangfold av levemåter på miljøets gode kvaliteter og på engasjementet til dem som ønsker å gjøre en innsats for bomiljøet sitt.

Innslaget av tett sosialt samspill og sosial toleranse betrakter jeg som en verdifull base for å fremme et inkluderende bomiljø. Kvinnene viser meg at det i miljøet nå også bygges opp tverrkulturell kompetanse i bomiljøet.

For å gi denne type bomiljø bedre vilkår er det nødvendig å søke å påvirke de strukturelle rammebetingelsene som påvirker forhold som beboersammensetting og omfang av oppfølgingstjenester for den enkelte. I forhold til samfunnsarbeid vil dette komme inn

under begrepene lokalsamfunns-organisering og -planlegging. Det ligger utenfor rammene av min studie å gå nærmere inn på en slik tilnærming.

Minkler og Wallerstein (i Minkler 2005) sine begrep lokalsamfunns-kapasitet og lokalsamfunns-bygging gir metoder for å finne frem til og styrke lokale ressurser og ressurspersoner. Samfunnsarbeiderens rolle vil være å fungere som katalysator for slike ressurser og etablere et samarbeid med beboerne og deres representanter om utvikling av bomiljøet. Det vil være sentralt å legge til rette et bedre handlingsrom for beboerne slik Conradi (2009) beskriver det, og bidra til både å synliggjøre og tilrettelegge flere valgmuligheter i miljøet. I samspill med representanter for beboerne blir det en viktig oppgave å synliggjøre deres egen handlekraft og handlingskompetanse og gi disse kvalitetene best mulig vekstmuligheter.

Dernest blir oppgaven å legge til rette for at det kan bygges opp tillit og støttende nettverk på tvers av beboergrupper. Det vil være nødvendig å styrke både sammenbindende, brobyggende og sammenkoblende sosial kapital slik blant andre Ødegård (2010) peker på. Samfunnsarbeideren vil gjennom sitt samarbeid med beboerne utgjøre et viktig forbindelsesledd ut mot ressursmiljø i storsamfunnet. Her er igjen katalysatorrollen sentral for å sette beboere og deres representanter i forbindelse med eksterne ressurspersoner, og bidra til at de selv kan bygge relasjoner til disse.

Et lokalsamfunns beholdning av integrerende sosial kapital trenger å suppleres med nye former for sosial kapital for å være bærekraftig.

”Et utsatt lokalsamfunn bidrar til å undergrave de sosiale relasjonene, og hindrer utvikling basert på en bred og rettferdig deltagelse. Desillusjonerte borgere deltar i defensive og ekskluderende nettverk. De sammenbindende nettverkene blir da de ressursene innbyggerne har” (Ødegård 2010:36).

Hvordan det offentlige tilrettelegger for sosial kapital har stor betydning, ansvaret kan iht Putnams kritikere ligge kun i enkeltmenneskets relasjonsbygging. Sammenkoblende sosial kapital synliggjør at makt og ressurser er ujevnt fordelt mellom ulike aktører (ibid:37). Den utviklingsprosessen kvinnene engasjerer seg i gir økt empowerment på flere nivå. Prosessen styrker dem som individer og gir dem økte muligheter til å påvirke sin egen og sin families tilværelse. Ved at de står frem som rollemodeller for nærmiljøengasjement og

setter i gang aktiviteter som styrker samspillet i boområdet, skapes det også samfunnsmessig empowerment i nabolaget de er en del av.

Kvinnenes deltagelse og engasjement forbereder dem for videre samfunnsengasjement, samtidig som det gir fortløpende resultater i nabolaget. Deltagelse i brukerutvalg og diskusjoner gir øvelse i videre demokratisk deltagelse. Å opparbeide lokale ferdigheter, i tråd med Ledwith (2005) og Minkler og Wallerstein (2005) sine beskrivelser, er også verdtfullt for å åpne muligheten å kunne utvide beboernes valgmuligheter på flere felt. Det er viktig å påse at erfaring og kunnskap om utvikling av lokalmiljøet forankres hos de lokale aktørene, blant annet ved at de selv er del av relasjonsbyggingen mot de offentlige og frivillige ressursmiljøene nabolaget har nytte av.

Samfunnsarbeiderrollen vil være å hente frem og støtte lokale ressurser, være våken for lokale talenter og ferdigheter og hjelpe beboerne til å la andre få del i disse ressursene. Dessuten å være oppmerksom på fallgruver og overbelastning og la egen erfaring som samfunnsarbeider fungere som veileder for ressurspersonene sin vekst i miljøet.

Samarbeid med beboerne om utvikling av boområdet fanger opp og samordner ressursene deres. Det kan slik skapes trygghet og samarbeidslinjer med offentlige tjenesteytere i området. På denne måten bygger man, slik McKnight & Kretzmann (i Minkler 2005) uttrykker det, opp en base for videre tilnærminger og tiltak i miljøet.

”Identifying the variety and richness of skills, talents, knowledge and experience of people in low income neighbourhoods provides a base upon which to build new approaches and enterprises (ibid: 2005:161).

Det å tilrettelegge for flerkulturell kompetanse ved å la ulike grupper bli kjent med hverandre vil bidra til at man kan ha nytte og glede av hverandres kulturelle væremåter heller enn å leve parallelle liv side om side.

Slik jeg ser det vil det å ivareta kollektive verdier, tilrettelegge for sosialt lim og solidariske holdninger i lokalmiljøet ha stor betydning. Fascinerende nok var disse verdiene mest fremtredende i min studie hos en eldre kvinne oppvokst på landsbygden i Norge, og hos en yngre mor oppvokst på den afrikanske landsbygden. Det ligger etter min mening et rikt

potensial i de kulturmøtene som etter hvert finner sted i flerkulturelle bomiljø som Slettebakken.

Det å ta utgangspunkt både i kontaktpersonenes egeninteresse, samt deres interesse og omsorg for andre som basis for deres engasjement vil være betydningsfullt. Det vil i tråd med Conradi (2009) og Twelvetrees (2002) sine konklusjoner stimulere til egen utvikling og læring, og vil være viktige aspekt for samfunnsarbeid i denne typen boområder.

Jeg ble under intervjuene i masterprosjektet flere ganger overrasket og imponert over den kunnskapen og de ferdighetene flere av kontaktpersonene er i besittelse av. Etter min oppfatning kan rollen som kontaktperson også i mange tilfeller betraktes som en samfunnsarbeiderrolle, med tilhørende kunnskap og ferdigheter. Deres kollektive holdninger og handlinger fremmer etter mitt syn verdier som solidaritet, anerkjennelse, samhold og støtte i miljøet.

Ved å holde på de tradisjonelle omgangsformene med å hilse på sine naboer og spørre hvordan det går bidrar kontaktpersonene til at utsatte grupper blir sett og akseptert som en del av nabolaget. Dette er et viktig steg på veien mot å føle seg inkludert.

Flere av kvinnene viste at det var vanskelig for dem å bygge opp et tillitsbasert nettverk i sitt nære miljø. Til det var ulikhetene blant beboerne for mange og for overveldende. For å kunne oppnå integrasjon av særlig vanskeligstilte personer i et bomiljø er tilrettelegging for mulig relasjonsbygging et viktig tema å arbeide med. Et slikt integrasjonsarbeid vil kreve tid og tilstedeværelse i miljøet for å fremskaffe muligheter til å "ta hverandre i øyesyn" og få vise frem flere ulike sider av seg selv. I et miljø som Slettebakken kan dette være mer realistisk å oppnå enn i andre typer bomiljø, ut fra den allsidige kompetansen miljøet allerede besitter. Men for meg er det samtidig klart at ikke alle problembelastede personer, i enhver fase av sitt liv vil kunne ta konstruktivt del i den trygghet et nabolag behøver for å kunne fungere som beboernes hverdagsbase.

Fortellingene fra kontaktpersonene rommer stoff om en bokultur de opprettholder blant annet ved å ta uteområdet i bruk som en forlenget del av hjemmet. Dette øker hyppigheten av samhandling mellom beboerne og gir uformelle arenaer med lav terskel for deltagelse.

Slike arenaer gir ulike beboere en mulighet til å gjøre seg kjent med hverandre, og å kunne fremstå som noe mer enn en fremmedartet skikkelse.

Erfaringene jeg her har fått innsikt i vil for meg bli en viktig del av kunnskapsgrunnlaget for det videre arbeidet med å utvikle bomiljøet gjennom Slettebakkenprosjektet.

6.1.2 Videre forskning

Rapporten *Kunnskapsoversikt over forskning om vanskeligstilte på boligmarkedet 2004-2010* (Rambøll 2010) ble utarbeidet på vegne av Husbanken. Den viser sentrale boligsosiale tema denne forskningen har hatt fokus på, og peker også på kunnskapsområder som med fordel kan trekkes sterkere frem i videre forskning på det boligsosiale feltet. Denne kunnskapsoversikten berører i liten grad samspillet mellom beboer og nabolag som et eget kunnskapstema. Et slikt samspill trekkes heller ikke spesifikt frem som et aktuelt tema for videre forskning.

I henhold til rapporten (Rambøll 2010) kan eksisterende forskning om vanskeligstilte på boligmarkedet i hovedsak betraktes som anvendt forskning og utviklingsarbeid, der målet primært er å forbedre eksisterende tjenester og virkemidler. Det fokuseres på organisering, innretting og omfang av virkemidler og tiltak. Grunnforskning med et mer åpent ønske om å bidra til forståelse og refleksjon, og et kritisk ønske om å utfordre gjeldende sannheter synes å være en mangelvare.

Rapportens kunnskapsoversikt viser at det finnes lite forskning som viser hvilke effekter boligsosiale virkemidler har for individene. Den viser til behov for en mer kontekstsensitiv forskning som trekker inn relevante kontekster og sammenhenger. Det spørres også om nytten ved forskning som ikke problematiserer de underliggende strukturene, og undersøker og utfordrer premissene som ligger til grunn for dagens praksis (Rambøll 2010).

De grunnleggende premissene for dagens boligsosiale virkemidler bygger på det som i en årrekke har stått som et hovedmål for denne politikken; ”alle har rett til en god bolig i et godt bomiljø”. Det stilles etter min oppfatning ikke tilstrekkelig spørsmål verken ved hva

dette i praksis kan innebære for den enkelte, eller ved hva som skal til for at denne målsettingen skal kunne realiseres til beste for alle berørte parter.

Det vil være sentralt å undersøke premissene som ligger til grunn for boligpolitikken i Norge; både i forhold til effektene på dem politikken er rettet mot, og etter min mening også effektene på personer og miljøer den berører i lokalsamfunnet.

Det ligger i integrasjonens natur at man må involvere nabolag og lokalsamfunn der den vanskeligstilte bosettes. Effekten av en inkluderende boligpolitikk er avhengig av et godt samspill med naboer og nærmiljø.

- i hvilken grad er nabolaget innforstått med oppgaven det er tildelt?
- i hvilken grad er nabolaget i stand til å inkludere beboergrupper i en vanskelig livssituasjon?
- hvordan kan man styrke den inkluderende kapasiteten i berørte nærområder, og i lokalsamfunn generelt?
- hvor stor belastning er det rimelig å legge på dem som tildeles oppgaven som integrerende agenter? Sett på betraktning av at det er deres daglige tilværelse som settes som innsats i dette arbeidet, mener jeg dette siste aspektet er nødvendig å trekke inn i den politiske debatten, selv om det kan komme til å gå litt på tvers av de eksisterende premissene.

Det boligsosiale feltet har en rekke ulike virkemidler for å fremskaffe og å tilrettelegge botilbud til vanskeligstilte grupper. Det er etter min oppfatning nødvendig med mer kunnskap om effekten av disse virkemidlene i forhold til målsettingene for den enkelte boligplassering. Det er også nødvendig å vite mer om sammenhengen mellom de ulike virkemidlene, og hvordan de eventuelt kan spille sammen i en tiltakskjede rundt den enkelte som kan gi best mulig stabiliserende effekt over tid.

- hvilken type boform, hvilken type omgivelser, hvilket ønske og behov for samspill med omgivelsene, hvilken type og omfang av oppfølgingstjenester og tilrettelegging, hvilken form for kvalitetssikring og etterprøving av målsettingene for det enkelte botilbudet

Dessuten mener jeg det vil ha stor verdi å se nærmere på hvordan ulike botilbud, i form av samlokaliserte eller enkeltstående utleieboliger, leide eller egen-eide boliger i borettslag – med ulike grader og former for samspill med det nære nabolaget – virker inn på ulike grupper av vanskeligstilte.

”Relasjonene mellom borgerne, deres nettverk og organisasjoner i sivilsamfunnet, og alle andre aktører utenfor den sivile sfæren – er verdifulle relasjoner å analysere med tanke på om de er innadvendte eller autonome i forhold til hverandre (...) ettersom disse relasjonene anvendes som et boligsosialt virkemiddel” (Ødegård 2010:34).

6.3 Boligpolitiske implikasjoner

Det regjeringsoppnevnte utvalget for boligpolitikk fra 2010 har i følge sitt mandat fått sentrale og viktige tema til drøfting når det gjelder fremskaffelse og tilrettelegging av botilbud for de vanskeligstilte gruppene på boligmarkedet;

”For grupper med låge inntekter og for personar med eventuelle tilleggsvanskar er leigemarknaden ofte einaste moglegheit. Utvalet skal sjå på korleis leigemarknaden i Noreg fungerer. Det er særleg interessant å få kasta lys over butilhøve og levekår for dei mest utsette gruppene”.

Bomiljøet påvirkes av en rekke ulike forhold. Boligpolitikk, boligmarked, økende sosialt og kulturelt mangfold i beboergruppen og omfang og organisering av kommunale oppfølgingstjenester er noen av de strukturelle rammene som påvirker bærekraften i nabolaget.

Boligpolitikken har de senere årene vendt seg mot lokalsamfunnet som nedslagsfelt for integrasjon av vanskeligstilte beboergrupper. Samtidig påvirker utviklingstrekk ved samfunnet nabolagets og lokalsamfunnets kapasitet som integrasjonsarena. Dette gjør det etter min mening nødvendig å se nærmere på hva slik integrasjon konkret sett skal

innebære, hvilke kriterier den skal måles med, og hvilke krav den stiller til lokalsamfunnet og oppfølgingstjenestene der.

Stortingsmelding 49, 2003-2004 *Mangfold gjennom inkludering og deltagelse* setter som mål et inkluderende samfunn uten sosial utstøting, marginalisering og ulikhet i muligheter. Inkludering forutsetter samtidig villighet til å delta i samfunnslivet.

Politikkens utfordring i en omskiftelig og mangfoldig verden er i følge denne meldingen å balansere mellom å respektere og ivareta mangfold og individuelle rettigheter på den ene siden, og å sikre visse felles mål, delte verdier og gjensidig lojalitet på den andre. Det gjelder både det mangfoldet som er skapt av nyere innvandring, men også det mangfoldet som følger av individualisering og differensiering av verdier og levemåter i sin alminnelighet (St.m. 49 2003-2004:30-33).

Deler av boområdet på Slettebakken har i lengre tid vært overrepresentert når det gjelder sosiale problemer. Dagens strøk med lave levekår og høy andel kommunale boliger i Bergen er i ferd med å bli eksempler på at de mest utsatte boområdene blir åsted for de fleste integrasjonsoppgavene for vanskeligstilte grupper. Det blir dermed dem med lavest levekår, færres ressurser og minst overskudd i hverdagen, som tildeles oppgaven med å løfte frem et bærekraftig bomiljø for stadig nye grupper vanskeligstilte på boligmarkedet.

Samhandlingsreformen (St.meld. nr 47 2008-2009) tydeliggjør at hjemmet og nærmiljøet vil spille en stadig viktigere rolle som arena for omsorgs- og helsefremmende tiltak for en rekke ulike brukergrupper av disse tjenestene. I Bergen kommune har vi de siste par årene opplevd stillingsstopp, der ingen nye stillinger skal opprettes. Samhandling vektlegges i meldingen for å oppnå økt effekt av eksisterende stillinger. Spørsmålet er om det vil være tilstrekkelig. Det boligsosiale arbeidet har vist at oppfølging og hjemmebasert veiledning er tidkrevende oppgaver.

Når nærmiljøet tillegges stadig større vekt som arena for helsefremmende, sosialt støttende og integrerende funksjoner, blir det nære miljøet i seg selv en arena som må styrkes og tilrettelegges. Områderettet bomiljøarbeid – som ikke nevnes i Samhandlingsmeldingen – vil være viktig både som tjenestefelt i kommunene og som del av bolig- og velferdspolitisk strategi- og planarbeid.

Amounou (2006) tar opp det han betegner som et slags ”fornuftsekteskap” i norske, utsatte boområder i dag, der minoriteter og svakstilte grupper fra majoriteten deler boområder og hverdagsrammer. ”De er rammet av samme handikap; dårlig råd, begrensede muligheter, dårlig anseelse og mistenkeliggjøring. Dermed forsterkes fattigdommen heller enn en felles kamp for å finne varige løsninger på problemene” (Amounou 2006:37).

Det regjeringsoppnevnte Boligutvalget skal;

”vurdere korleis fleire varige bustadløyningar, også med tilrettelagde tenester, kan skaffast for bustadlause og andre med samansette problem, mellom anna dei som kjem frå institusjonar.”

” (...) vurdere og drøfte tiltak for å sikre gode butilhøve for fattige barnefamiljar”

(Mandat for utvalg for boligpolitikk 2010)

Dette mandatet gir boligutvalget mulighet til å ta opp til drøfting både strukturelle rammer som påvirker utsatte nabolag i dag, og virkemidler som påvirker den enkelte vanskeligstiltes integrasjon i sitt nabolag. Dette ser jeg som en svært viktig debatt i forhold til videre arbeid med integrasjon av utsatte beboergrupper i lokalmiljøet.

Integrasjon av vanskeligstilte i nabolag er en krevende og komplisert prosess. Dagens integrasjonsstrategier på boligmarkedet fører stadig nye beboergrupper med liten erfaring i det å ivareta bolig og naboskap inn i de kollektive boformene kommunale utleieboliger representerer. I fellesboliger som leiegårder og borettslag reguleres det gode naboskap av to sett med regler; husordensregler for at man ikke skal være til sjenanse for hverandre, og fellesplikter for at man skal dele på oppgaven med å holde det ryddig og rent og ta vare på arealer til felles bruk. Klager og konflikter mellom naboer i utleieboligene dreier seg i all hovedsak om brudd på disse spillereglene.

Kommunale boliger i borettslag plasserer leietakeren tett inn på det såkalt normale livsmønsteret hos andelseierne i naboelighetene. Dette gjør den vanskeligstilte svært synlig og sårbar i bomiljøet. En slik boligplasseringen kan også by på utfordringer, der faren for utstøting er ekstra høy.

For boligssøkere i en sårbar situasjon kan et botilbud i et såkalt ordinært boområde representere store utfordringer. De nye naboene blir for mange et spill hvor man kan studere sin egen utilstrekkelighet. "Å flytte inn i egen bolig kan oppleves som det største og skumleste bruddet. Normaltilværelsen representerer ensomhet, omgivelsenes blikk og forakt" (Taksdal, Breivik, Ludvigsen, Ravneberg 2006:).

Implisitt i omsorgsreformene på boligsiden, og også for bekjempelse av bostedsløshet er at hver enkelt skal motta de tjenestene man har behov for i nærmiljøet. Hjemmebasert oppfølging for personer med et sammensatt hjelpebehov kan imidlertid være ganske ressurskrevende. Det ser for meg ut til å være stor avstand mellom tjenestene som tilbys, og behovet for oppfølging og tilrettelegging for at den enkelte skal være i stand til å ivareta sitt botilbud.

"Veien til egen bolig er en lang og tidkrevende prosess der brukeren (svært langsomt) må lære seg å takle ansvar, ensomhet, og bygge nytt nettverk. Små skritt av gangen i kombinasjon med hjelpere som er stabile og nære brukeren er viktig, ikke bare forut for, men også underveis og etter overgangen til egen bolig" (Taksdal, Breivik, Ludvigsen, Ravneberg 2006).

Det ble etablert gode oppfølgingstjenester i kommunene som en del av satsningen på redusert bostedsløshet, og også som en del av boligsatsningen for psykisk syke. Det ser imidlertid ut til at tjenestene ikke på langt nær fanger opp alle som trenger hjelp for å ivareta bolig og naboskap.

Thesen (2001) viser til problemene med et fragmentert tjenestetilbud med utilstrekkelig kapasitet, kvalitet og tilgjengelighet. Dette medfører at mange som befinner seg i en marginal situasjon ikke integreres godt i nærmiljøet sitt, men risikerer å bli utstøtt fra nabolaget, miste botilbudet, og fortsette sin boligkarriere i en runddans mellom midlertidige oppholdssteder (Thesen 2001: --).

Jeg tror det vil være viktig fremover å finne gode løsninger på hvordan man rent praktisk kan inkludere bysamfunnets økende mangfold av vanskeligstilte i byens boligmarked. Som situasjonen er i dag øker utfordringene uten at effektene er tilstrekkelig etterprøvd, og uten at det er bygget opp tilstrekkelig kommunal kapasitet til å møte de økte oppgavene.

6.4 Konklusjoner

I et område som Slettebakken der alle som får tildelt bolig er i en vanskeligstilt situasjon, ser jeg trygghet og tillit mellom naboer som et nødvendig mål å arbeide for. Imidlertid er tilliten her ganske sårbar, og ofte vanskelig å etablere. Man har liten kontroll med hvem som blir ens nærmeste naboer, og de som flytter inn kan ha en ganske fremmedartet, og noen ganger skremmende fremtoning. Særlig en av kontaktpersonene, Torill - setter flere ganger ord på dette forholdet, at med så mange ulike mennesker i samme nabolag, er det ikke alltid naturlig eller ønskelig å "ville mengde seg for mye" med naboene. Det finnes nettverk og tillit innenfor mange avgrensede grupper og miljøer, men kontakten mellom gruppene er mangelfull. Ofte er det skepsis og mistillit heller enn tillit som dominerer "samspillet" i boområdet.

Jeg ser det likevel som viktig å være oppmerksom på det inkluderende potensialet i dette bomiljøet, og på de positive utviklingsprosessene kontaktpersonene bidrar til på egne og andres vegne. Det å endre de strukturelle rammene er viktig og nødvendig slik jeg ser det. Imidlertid vil slike endringer i beste fall være en tidkrevende prosess som må gå parallelt med at store beboergrupper i sårbare livssituasjoner har disse utsatte boområdene som base i tilværelsen, og at et økende antall barn (flyktninger) får sin oppvekst i kommunale boområder.

Hvordan rammer og virkemidler kan endres for å gi best mulig støtte til vanskeligstilte på boligmarkedet er også et spørsmål jeg ønsker mer åpne debatter rundt. For å få dette til vil det være vesentlig å få frem en bredspektret kunnskap om effekten av dagens virkemidler. Særlig mener jeg det er viktig å la berørte beboere og lokalmiljø få en større plass i dette kunnskapsgrunnlaget.

Kontaktpersonene gjør en del iherdige forsøk på å bygge broer mellom miljøene, men opplever ofte at det er vanskelig å kommunisere slik de er vant til, med beboergrupper de har liten erfaring med. En styrke ved flere av kontaktpersonene er at de har lang fartstid og stor erfaring med personer som skiller seg ut på ulike måter. De viser også pågangsmot, åpenhet og sosialt engasjement som bidrar til å holde området sammen, selv om de gjerne må gjennom en del frustrasjoner i prosessen.

Jeg tror det finnes mange konstruktive og spennende kvaliteter innenfor dagens utsatte boområder som det vil være nyttig å ta med seg i en videreutvikling av dagens boligpolitiske strategier. Samfunnet har etter min mening ikke råd til å ”kaste babyen ut med badevannet” i sin iver etter å ”normalisere” ethvert botilbud og ethvert boområde.

Kjeldstadli (2008) tok utgangspunkt i relasjoner i sin modell for fruktbar sameksistens;

”Utgangspunktet er et syn på mennesket som betyr at det verken er et autonomt jeg, eller et jeg innkapslet i og underordnet kollektivet - men at vi mennesker eksisterer i kraft av de mange sosiale relasjonene eller forbindelsene vi inngår i med andre mennesker”.

Disse tankene finner jeg også igjen på andre kontinenter, som gjennom det afrikanske begrepet Ubuntu. Cora Burnett (2006) var inne på dette begrepet da hun snakket om solidariteten i det fattige engelske fotballklubbmiljøet i Sør Afrika; tillitsfullt og gjensidig nettverk mellom gruppens medlemmer gjør at man deler det man har.

Ubuntu-filosofien lå til grunn for fredsarbeidet etter apartheidregimets fall i Sør Afrika, der Desmond Tutu var en sentral leder;

...It is the essence of being human. It speaks of the fact that my humanity is caught up and is inextricably bound up in yours. I am human because I belong. It speaks about wholeness, it speaks about compassion. A person with ubuntu is welcoming, hospitable, warm and generous, willing to share. Such people are open and available to others, willing to be vulnerable, affirming of others, do not feel threatened that others are able and good, for they have a proper self-assurance that comes from knowing that they belong in a greater whole.

Archbishop Desmond Tutu

REFERANSELISTE

Anoumou, O.W. (2006) *Vesle Svarte Sambo er nå voksen og bor i Norge*. Oslo, Lockert Forlag

Askheim, O.P. & Starrin (red) (2007) *Empowerment i teori og praksis*. Oslo, Gyldendal Norsk Forlag

Askheim, O.P (2007) *Empowerment – ulike tilnærminger*. I Askheim, O.P. & Starrin (red) (2007) *Empowerment i teori og praksis*. Oslo, Gyldendal Norsk Forlag

Burnett, C. (2006) *Building Social Capital through an active Community Club*. University of Johannesburg, South Africa. *International review for the sociology of sport* 41/3–4(2006) 283–294 283. SAGE Publications www.sagepublications.com

Conradi, I. (2008) *Agency and Capabilities: Personal history, capacity and development-oriented agency in a development programme in Khayelitsha*, University of the Western Cape, Cape Town (Work in progress)

Cornwall, A., Gaventa, J. (2001) *From users and choosers to makers and shapers: repositioning participation in social policy*, Institute of Development Studies, Brighton

Danielsen, H. (2006) *Med barn i byen. Foreldreskap, plass og identitet*. Dr.art avhandling fremlagt ved Det Historisk Filosofiske Fakultet, Universitetet i Bergen, Bergen

Dyb, E. & Solheim, L.J. & Ytrehus, S.(2004) *Sosialt perspektiv på bolig*. Oslo: Abstrakt Forlag AS

Gilje, N. & Grimen, H. (1995) *Samfunnsvitenskapenes forutsetninger*. Oslo, Universitetsforlaget

Goffman, E. (1964) *Stigma. Notes on the management of spoiled identity*, reprint 1986 edn, Penguin, Harmondsworth.

Gullestad, M. (1996) *Hverdagsfilosofer*, Universitetsforlaget AS, Oslo

Gullestad, M. (2002) *Det norske sett med nye øyne*, Universitetsforlaget AS, Oslo

Holter H. & Kalleberg R. red (1996) *Kvalitative metoder i samfunnsforskning* Oslo,

Universitetsforlaget Jørgensen, I.T. (2005) *Barakkunger*. Sigma Forlag

Ife, J. & Tesoriero, F. (2006) *Community development. Community-based alternatives in an age of globalisation*, 3. utg edn, Pearson Education Australia, Frenchs Forest.

Jørgensen, I.T. (2005) *Barakkunger*. Bergen, Sigma Forlag

Kjeldstadli, K. (2008) *Sammensatte samfunn, innvandring og inkludering*. Oslo, Pax forlag

Kvale, S. (2001) *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo, Gyldendal Norsk Forlag AS

Ledwith, M., & Campling, J. (2005) *Community development, a critical approach*. Bristol, UK, Policy Press.

Longdrige, D. (2008) *Phenomenology and Critical Social Psychology; Directions and Debates in Theory and Research*. Faculty of Social Sciences, The Open University. Social and Personality Psychology Compass 2/3 (2008): 1126–1142

Lorentzen, H. (1997) *Integrasjon og utstøting i sivilsamfunnet*. Dansk sociologi. Nr. 1.

Kommunal og regionaldepartementet (2010) *Mandat for utval for bustadpolitikk*
[/www.regjeringen.no/nb/dep/krd/dep/Styrer-rad-og-utvalg/utval-for-bustadpolitikk/Mandat-for-utval-for-bustadpolitikk.html?id=606072](http://www.regjeringen.no/nb/dep/krd/dep/Styrer-rad-og-utvalg/utval-for-bustadpolitikk/Mandat-for-utval-for-bustadpolitikk.html?id=606072)

Minkler, M. (red) (2005) *Community organizing and community building for health*, New Brunswick, N.J., Rutgers University Press.

Minkler, M. and Wallerstein, N. (2005) *Improving Health through Community Organization and Community Building; A Health Education Perspective*. In Minkler, M.

(red) (2005) *Community organizing and community building for health*, New Brunswick, N.J., Rutgers University Press.

Nordahl, B. (1999) *Tid tilbrakt i boområdet. Analyse av beboergruppers opphold ute i områder med ulik utforming og bebyggelse* Oslo, Prosjektrapport 1999. Byggforsk

Norconsult (2003) *Integrasjon av kommunale utleieboliger i borettslag og boligbyggelag i Bergen*. Bergen, Rapport Norconsult. www.bomiljonett.no

Norges Forskningsråd (2005) *Sosial kapital* Innstilling fra et utredningsutvalg oppnevnt av Norges Forskningsråd. www.forskningsradet.no

Putnam, R.D. (1995) *Bowling alone: America's Declining Social Capital*. Journal of Democracy 6:1, http://128.220.50.88/demo/journal_of_democracy/v006/putnam.html

Putnam, R.D. (2007) *E Pluribus unum: Diversity and Community in the Twenty-first Century*. The 2006 Johan Skytte Price Lecture. Scandinavian Political Studies, Vol.30 – No. 2, 2007

Rambøll Management Consulting (2011) *Kunnskapsoversikt over forskning om vanskeligstilte på boligmarkedet 2004-2010*. Rapport utarbeidet for Husbanken. Det kongelige kommunal og regionaldepartement.

Riessman, C. K. 2008, *Narrative methods for the human sciences* Sage Publications, Los Angeles.

Rønning, R & Starrin, B. (2009) *Sosial kapital i et velferdsperspektiv*. Oslo, Gyldendal Norsk Forlag AS

Ruud, M. E. (2001) *Hindringer for deltagelse i multietniske boområder*. Utviklingsprogrammet for flerkulturelle bomiljø, Norges Byggforskningsinstitutt, Prosjektrapport 299 / 2001, Oslo

Solheim, L.J. (2007) *SAVIS – ein modell for sosial inklusjon?* I Askheim, O.P. & Starrin (red) (2007) *Empowerment i teori og praksis*. Oslo, Gyldendal Norsk Forlag

St. melding nr. 23 (2003-2004) *Om boligpolitikken*, Det kongelige kommunal- og regionaldepartement

St. melding nr. 47 (2008-2009) *Samhandlingsreformen*, Det kongelige helse- og omsorgsdepartement

St.melding nr. 49 (2003-2004) *Mangfold gjennom inkludering og deltagelse*. Det kongelige kommunale- og regionaldepartement

Solheim, L.J. (2009) *Marginalitet og sosial kapital*. I Rønning, R & Starrin, B. (2009) *Sosial kapital i et velferdsperspektiv*. Oslo, Gyldendal Norsk Forlag AS

Søholt S. (2007) *Gjennom nåløyet. En sammenligning av tilpasninger til boligmarkedet blant hushold av pakistansk, tamilsk og somalisk bakgrunn, Oslo 1970 – 2003*. Avhandling for graden Dr. polit. 2007. Det samfunnsvitenskapelige fakultet, Universitet i Oslo.

Thagaard, T. (2009) *Systematikk og innlevelse, En innføring i kvalitativ metode*. 3. utg. Bergen, Fagbokforlaget

Thyness, P. (2004) *Boligsosialt arbeid – perspektiver og rammer*. I P. A. Thyness (red.), *Boligsosialt arbeid*. Oslo: Kommuneforlaget.

Twelvetrees, A. (2002) *Community work*. London, Palgrave

Walter, C.L. (2005) *Community Building Practice*. I: Minkler, M. (2005) red. *Community organizing and community building for health*. New Brunswick, N.J., Rutgers University Press.

Wallerstein, N. (2006) What is the evidence on effectiveness of empowerment to improve health? Copenhagen, WHO Regional office for Europe (Health Evidence Network report; <http://www.euro.who.int/Document/E88086.pdf>)

Ødegård, G. (2010). *Foreningsliv i et flerkulturelt lokalsamfunn. En studie om integrasjon og sosial kapital*, Oslo, Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor, Rapport 2010:6

Vedlegg 1: Intervjuguide

Vedlegg II: Informasjonsskriv om prosjektet

Vedlegg III: Samtykkeerklæring

Vedlegg IV: Godkjenning fra Norsk Samfunnsvitenskaplig Datatjeneste

VEDLEGG I

INTERVJUGUIDE

Starte med en innledning for å bli kjent med hverandre, forklare formålet og rammene for intervjuet, bruk av lydopptaker, åpne for spørsmål fra deltakeren. Si litt om min rolle som intervjuer, til forskjell fra rollen som husvertens representant. Gjenta at det er frivillig å delta, og at det er mulig og trekke seg undervegs.

Bakgrunnsspørsmål;

- Alder
- Hvor er du vokst opp
- Hvor lenge har du bodd på Slettebakken
- Hvor lenge har du vært beboerrepresentant

Tematiske spørsmål

- Kan du beskrive hvordan du ble tatt i mot av nabolaget da du flyttet inn i området?
- Fortell om dine forventninger til å bo her på Slettebakken
- Hvordan gikk det til at du engasjerte deg som beboerrepresentant
- Kan du beskrive forholdet mellom naboene der du vokste opp
- Fortell om en gang du følte deg virkelig respektert av naboene dine
- Hvordan føler du at naboer støtter deg?
- Hvordan opplever du rollen som beboerrepresentant
- Kan du beskrive en hendelse i nabolaget som du synes var spesielt positiv?

Avslutte med en oppsummering av intervjuet, og åpne for spørsmål og kommentarer. Ivareta trygghet rundt det som er blitt betrodd meg, at det som er blitt sagt er helt ok, og at det vil bli konfidensielt behandlet.

VEDLEGG II

Informasjon om prosjektet ”Samspill i bomiljøet”

Jeg er til daglig ansatt som bomiljøplanlegger hos Bergen Bolig og Byfornyelse KF (BBB), og deltar i BBB sitt bomiljøprosjekt på Slettebakken. For tiden er jeg også i gang med å studere samfunnsarbeid ved Høyskolen i Bergen, og skal nå starte med å utarbeide masteroppgaven min. Jeg skal skrive om samspill i bomiljøet, og ønsker da å intervju beboerrepresentanter på Slettebakken.

Intervjuene kommer til å foregå i felleslokalet i Hagerupsvei, og vil vare ca 1,5 time. Jeg vil gjennomføre intervjuene i løpet av september og oktober 2009. All informasjon og alle deltakerne i intervjuet vil bli anonymisert, slik at det ikke kan gjenkjennes hvem som er blitt intervjuet, og hva dere har fortalt om i intervjuet. Jeg kommer ikke til å trekke frem negative forhold om dere eller om bomiljøet i det jeg skriver i oppgaven min. Jeg ønsker å gjøre lydopptak av intervjuet, hvis det er greit for deg som blir intervjuet.

Jeg skriver denne masteroppgaven for å få vite mer om bomiljø og naboskap, og om hvordan boområdet kan fungere som et trygt og trivelig sted for dem som bor der. Dere som er beboerrepresentanter i BBB sine boliger på Slettebakken, kjenner dette området ganske godt. Dere har også en del erfaring med å prøve å få til et godt miljø i nabolaget. Derfor synes jeg det er spennende å få høre mer om hvordan dere opplever dagliglivet i dette boområdet.

Jeg håper at både jeg og dere kan få noen nye og nyttige tanker om bomiljø og naboskap gjennom disse intervjuene. Når jeg har fått oppsummert intervjuene litt ut i januar, vil jeg invitere dere som har deltatt til å samles i felleslokalet for å gå og legge frem et sammenfattet intervju-materiale, slik at dere kan kommentere innholdet og si fra om det er noe mer som bør komme med, før jeg gjør oppgaven ferdig.

Oppgaven min skal være klar i juni 2010, om dere har lyst til å lese hva som kom ut av intervjuene. Jeg vil også presentere resultatene fra oppgaven min på en temasamling for beboerrepresentantene når den er ferdig, slik at vi kan diskutere innholdet sammen med prosjektgruppen for Slettebakken-prosjektet.

Jeg håper dette høres spennende ut, og at dere kan tenke dere å delta i denne undersøkelsen.

Vennlig hilsen

Anne Line Grimen

VEDLEGG III

SAMTYKKEERKLÆRING

Jeg er blitt informert om prosjektet ”Samspill i bomiljøet”, og er villig til å delta på intervju i prosjektet. Jeg kan når som helst trekke meg fra intervjuet og fra prosjektet.

Sted og dato

underskrift

VEDLEGG IV

Kjell Underlid
Avdeling for helse- og sosialfag
Høgskolen i Bergen
Postboks 7030
5020 BERGEN

Vår dato: 31.08.2009

Vår ref: 22338 / 2 / JSL

Deres dato:

Deres ref:

KVITTERING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 17.07.2009. Meldingen gjelder prosjektet:

22338	<i>Inkluderte bomiljø for utsatte beboergrupper</i>
Behandlingsansvarlig	<i>Høgskolen i Bergen, ved institusjonens overste leder</i>
Daglig ansvarlig	<i>Kjell Underlid</i>
Student	<i>Anne Line Grimen</i>

Personvernombudet har vurdert prosjektet og finner at behandlingen av personopplysninger er meldepliktig i henhold til personopplysningsloven § 31. Behandlingen tilfredsstiller kravene i personopplysningsloven.

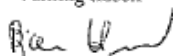
Personvernombudets vurdering forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, vedlagte prosjektvurdering - kommentarer samt personopplysningsloven/-helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

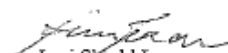
Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, http://www.nsd.uib.no/personvern/forsk_stud/skjema.html. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://www.nsd.uib.no/personvern/prosjektoversikt.jsp>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 20.06.2010, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Bjørn Henrichsen

Juni Skjold Lexau

Kontaktperson: Juni Skjold Lexau tlf: 55 58 26 35
Vedlegg: Prosjektvurdering
Kopi: Anne Line Grimen, Hardangervegen 302, 5226 NESTTUN